

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
PRIVATINĖS TEISĖS INSTITUTAS

EVELINA JASULAITYTĖ
(CIVILINĖ IR VERSLO TEISĖ)

PROJEKTUOTOJO, KAIP STATYBOS PROCESO DALYVIO, ATSAKOMYBĖ

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
Doc. dr. Evaldas Klimas

Vilnius, 2019

TURINYS

ĮVADAS.....	3
1. BEDRIEJI SU PROJEKTUOTOJO ATSAKOMYBE SUSIJĘ KLAUSIMAI.....	7
1.1. Projektuotojo samprata, teisinių santykių reglamentavimas ir taikytinos atsakomybės rūšys.	7
1.2. Projektuotojo ir kitų statybos dalyvių pareigos statybų procese.	13
2. PROJEKTUOTOJO CIVILINĖ ATSAKOMYBĖ	18
2.1. Projektuotojo civilinės atsakomybės sąlygos ir rūšys.....	18
2.2. Projektuotojo sutartinės ir deliktinės atsakomybės santykis, atirbojimo problemos susiklosčius daugialypiems statybos teisiniams santykiams.	28
3. PROJEKTUOTOJO ATSAKOMYBĖ SANTYKIS SU KITAIŠ STATYBOS PROCESO DALYVIAIS	43
3.1. Projektuotojo ir privačių asmenų, dalyvaujančių statybos procese, atsakomybės santykis.	43
3.2. Projektuotojo ir valstybės institucijų, dalyvaujančių statybos procese, atsakomybės santykis.	51
IŠVADOS	58
PASIŪLYMAI	60
LITERATŪRA	61
ANOTACIJA LIETUVIŲ IR ANGLŲ KALBOMIS.....	66
SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA.....	67
SANTRAUKA ANGLŲ KALBA	68
PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ	69

IVADAS

Baigiamojo darbo aktualumas ir tiriama problema. Statybų sektorius yra neatsiejama kiekvienos valstybės ekonomikos dalis, o taip pat ir viena iš svarbiausių Lietuvos ekonomikos dalių¹, kurio plėtra, dėl statybų sektoriuje sukuriamos pridėtinės vertės, tiesiogiai daro įtaką ekonomikos pokyčiams, ir atvirkščiai – auganti šalies ekonomika skatina investicijas į statybų sektorių, naujų statybos projektų įgyvendinimą, ką ir atskleidžia pastaraisiais metais vis didėjančios statybos darbų apimtys Lietuvoje².

Didėjant aktyvumui statybų sektoriuje, daugėja ir statybų versle sudaromų sandorių, kurių įvairovė ir gausa lemia spartų statybos teisinių santykių vystymąsi bei kaitą, taigi ir naujas problemas, sprendžiant vieną esminių klausimų dėl rizikos paskirstymo bei atsakomybės taikymo statybos procese dalyvaujantiems asmenims.

Pažymėtina, jog vienas pagrindinių statybos teisinių santykių dalyvių yra projektuotojas – subjektas, atsakingas už statinio projekto parengimą³. Projektuotojo svarbą statybų procese lemia tai, jog priklausomai nuo statinio ir statybos rūšies, atitinkamiems statybos darbams atlikti, yra būtina gauti statybą leidžiančius dokumentus, kurie išduodami tik tuo atveju, jei yra parengtas statinio projektas. Taigi projektuotojas tampa privalomu subjektu statybos procese, kurio atsakomybės klausimai, atsižvelgiant į statybų procese susiklostančius daugialypius teisinius santykius, bei į tai, jog projektavimo veiklą reglamentuoja tiek privatinės, tiek viešosios teisės normos, praktikoje kelia rimtų teisinių problemų, sprendžiant kas gali reikšti projektuotojui reikalavimą dėl žalos atlyginimo ir kokių pagrindu projektuotojui kyla civilinė atsakomybė.

Nagrinėjant teismų praktiką projektuotojo atsakomybės klausimais, buvo pastebėta atvejų, kai projektuotojui buvo taikyta deliktinė atsakomybė už sutarties pažeidimą, kurios šalimi projektuotojas nebuvo, taigi iš esmės projektuotojui buvo taikyta atsakomybė neegzistuojant nei vienai civilinės atsakomybės rūšiai (kaip jos suprantamos pagal teisinį reglamentavimą), remiantis tik teismo ginčo metu suformuotais motyvais ir argumentais. Pažymėtina ir tai, jog sprendžiant dėl projektuotojui taikytinos atsakomybės apimties (dalinės ar solidariosios), kai už atsiradusią žalą

¹ „Lietuvos statybų sektoriaus plėtros ir vystymo 2015–2020 metais gairės“, patvirtintos Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2015 m. lapkričio 10 d. įsakymu Nr. D1-817, LRS, žiūrėta 2019 m. spalio 10 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActPrint/lt?jfwid=q8i88mbov&documentId=52c90540879911e5bca4ce385a9b7048&category=TAD>.

² Remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis, yra matyti, jog 2017 metų pirmąjį pusmetį parduota statybos darbų už 998, 9 mln. eurų, o t. y. 9, 6 % daugiau nei 2016 metais (2016 metų pirmąjį pusmetį parduota statybos darbų už 902, 6 mln. eurų); 2018 metų pirmąjį pusmetį parduota darbų už 1, 2 mlrd. eurų – 16, 9 % daugiau nei 2017 metais, o 2019 metų pirmąjį pusmetį Lietuvoje parduota statybos darbų už 1, 4 mlrd. eurų, t. y. 14, 7 % daugiau lyginant su 2018 metų pirmuoju pusmečiu. Žiūrėta 2019 m. spalio 10 d., https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?indicator=S8R468#.

³ „Lietuvos Respublikos Statybos įstatymas“, Valstybės žinios, 32-788 (1996).

kartu su projektuotoju yra atsakingi ir kiti statybos dalyviai, teismų praktika yra neišsami ir prieštaringa. Todėl atsižvelgiant į tai, kyla būtinybė atsakyti į klausimus **koks yra projektuotojo sutartinės ir deliktinės atsakomybės santykis daugialypiuose statybos teisiniuose santykiuose bei kokios yra projektuotojo atsakomybės ribos, kai už žalą (nuostolius) projektuotojas atsako kartu su kitais statybos procese dalyvaujančiais subjektais?**

Tiriamos problemos naujumas ir ištyrimo lygis. Nepaisant to, jog tyrimo tema egzistuoja prieštaravimų tarp teisinio reguliavimo ir teismų praktikos, kuri projektuotojo atsakomybės klausimais nėra vieninga ir išsami, kas lemia neaiškias projektuotojo, kaip vieno pagrindinių statybos proceso dalyvių, atsakomybės ribas – teisinėje erdvėje ši tema iš esmės nagrinėta nebuvo. Pažymėtina, jog pagrindiniai autoriai, nacionaliniu lygmeniu nagrinėję su statybos teise susijusius klausimus, yra S. Mitkus, išleidęs leidinius: vadovėlį „Statybų teisė“⁴, monografiją „Statybos rangos sutartis: teorija ir praktika“⁵, K. Saukalienė, parašiusi mokslinį straipsnį „Statybos defektai ir užsakovo atsakomybė už juos problemas“⁶, tačiau šiuose leidiniuose tyrimui reikšmingi klausimai nagrinėti nebuvo. Atkreiptinas dėmesys, jog D. Veličkaitė disertacijoje „Viešasis interesas ir jo įgyvendinimo sąlygos architektūros srityje“⁷ apžvelgė architekto, kaip projektuotojo, pareigas, tačiau jo atsakomybės ypatumai daugialypiuose statybos teisiniuose santykiuose nagrinėjami nebuvo. Svarbūs klausimai, dėl sutartinės ir deliktinės atsakomybės taikymo sąlygų, kurie yra viena iš pagrindinių problemų sprendžiant projektuotojui taikytinos atsakomybės rūšį, buvo nagrinėti E. Ivanauskienės disertacijoje „Deliktinės ir sutartinės civilinės atsakomybės pagrindų konkurencija“⁸, o taip pat S. Selionytės-Drukteinienės moksliniame straipsnyje „Deliktinės ir sutartinės atsakomybės konkurencija“⁹, kuriais bus remiamasi šiame darbe. Pažymėtina ir tai, jog darbe bus remiamasi pagrindiniais teisės aktais, reglamentuojančiais su projektuotojo atsakomybe susijusius klausimus, t. y. Lietuvos Respublikos civiliniu kodeksu, Lietuvos Respublikos statybos įstatymu, o pagrindinis šaltinis, atsižvelgiant į tai, jog tyrimas yra atliekamas tikslu, nustatyti aiškų projektuotojo sutartinės ir deliktinės atsakomybės santykį daugialypiuose statybos teisiniuose santykiuose bei projektuotojo atsakomybės ribas sprendžiant būsimus teisinius ir/ar teisinius ginčus dėl projektuotojo atsakomybės – daugiausia bus nagrinėjama Lietuvos teismų praktika.

⁴ Sigitas Mitkus, *Statybų teisė* (Vilnius: Registrų centras, 2013).

⁵ Sigitas Mitkus, *Statybos rangos sutartis. Teorija ir praktika* (Vilnius: Registrų centras, 2010).

⁶ Kristina Saukalienė, „Statybos defektai ir užsakovo atsakomybės už juos problemas“, *Socialinių mokslų studijos* 2(6) (2010): 243–257.

⁷ Daiva Veličkaitė, „Viešasis interesas ir jo įgyvendinimo sąlygos architektūros srityje“ (daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2019) <http://www.tf.vu.lt/wp-content/uploads/2019/10/ivykiai.pdf>.

⁸ Evelina Ivanauskienė, „Deliktinės ir sutartinės civilinės atsakomybės pagrindų konkurencija“ (daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2016) <https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/14534/knyga%20-%20disertacija%20%28MRU%29%20SPAUDA1.pdf?sequence=2&isAllowed=y>.

⁹ Simona Selelionytė - Drukteinienė. Deliktinės ir sutartinės atsakomybės konkurencija. *Justitia*, 1(67) (2007).

Tyrimo tikslas. Nustatyti, koks yra projektuotojo sutartinės ir deliktinės atsakomybės santykis daugialypiuose statybos teisiniuose santykiuose, bei kokios yra projektuotojo atsakomybės ribos santykyje su kitais statybos dalyviais, statybų procese.

Baigiamojo darbo reikšmė. Šis darbas reikšmingas teoriniu aspektu, kadangi sprendžiant dėl projektuotojo atsakomybės santykio ir ribų, pirmiausia bus apžvelgiamos kokios apskritai yra civilinės atsakomybės (jos rūšių) sąlygos teisiniame reglamentavime bei doktrinoje, ir kaip jos pasireiškia išimtinai projektuotojo atžvilgiu. Taigi tyrimo rezultatai padės atskleisti reikšmingus klausimus projektuotojo teisiųjų santykių reglamentavimui, kas padės užtikrinti statybos teisiųjų santykių aiškumą bei stabilumą, o taip pat duos pagrindą tolimesniems kitų mokslininkų tyrimams statybos proceso dalyvių atsakomybės klausimais. Pažymėtina, jog šis tyrimas reikšmingas ir praktiniu aspektu, kadangi šiuo tyrimu siekiama atskleisti daugiausia teisiųjų problemų, susijusių su projektuotojo atsakomybės taikymu, keliančius klausimus teismų praktikoje. Atskleidus projektuotojo sutartinės ir deliktinės atsakomybės santykį daugialypiuose statybos teisiniuose santykiuose, o taip pat projektuotojo atsakomybės ribas santykyje su kitais statybos proceso dalyviais – bus galima įvertinti projektuotojo atsakomybės (ne)taikymo galimybes, siekiant išvengti (sumažinti) teisminių ginčų kilimo galimybes ateityje.

Tyrimo uždaviniai:

1. Atskleisti projektuotojo sampratą, teisiųjų santykių reglamentavimą statybų procese.
2. Nustatyti projektuotojo sutartinės ir deliktinės atsakomybės santykį daugialypiuose statybos teisiniuose santykiuose
3. Nustatyti projektuotojo ir kitų statybos dalyvių tarpusavio atsakomybės ribas statybų procese.

Tyrimo metodika. Šio darbo tyrimas yra atliktas remiantis *kokybinės* metodologijos principais, kuriais siekiama išsamiai atskleisti esminius projektuotojo atsakomybės klausimus bei pagrindines problemas, kylančias dėl projektuotojo civilinės atsakomybės rūšių atribojimo bei atsakomybės ribų nustatymo. Kaip buvo minėta, darbo tema trūksta išsamių tyrimų, teismų praktika yra prieštaringa, todėl autorė ketina atlikti sisteminių teisinio reguliavimo, reikšmingo projektuotojo atsakomybės klausimams, vertinimą, o taip pat išanalizuoti bei daugiausia dėmesio skirti Lietuvos teismų praktikoje formuojamoms taisyklėms bei išaiškinimais, dėl projektuotojo sutartinės ir deliktinės atsakomybės santykio ir atsakomybės ribų. Atsižvelgiant į darbo pradžioje suformuotus uždavinius, tyrimas bus atliekamas taikant *duomenų rinkimo* ir *duomenų analizės* metodus.

Tyrimo metu plačiausiai taikytas duomenų rinkimo metodas – *dokumentų analizė*. Siekiant atskleisti darbo temą buvo atlikta įvairių rūšių dokumentų analizė. Pirmiausia buvo analizuojami nagrinėjamai temai reikšmingi Lietuvos Respublikos teisės aktai, taip pat vertintos

įvairių mokslininkų koncepcijos, pateiktos moksliniuose straipsniuose. Vėliau gilinamasi į aktualias Lietuvos teismų praktikos bylas, analizuojami statistiniai duomenys.

Šiame tyrime pagrindiniai taikytini duomenų analizės metodai – *analitinis* ir *kokybinė turinio analizė*. Analitinis metodas naudojamas atskleisti projektuotojo veiklą reglamentuojančių normų turinį bei sąveiką, taip pat nustatant projektuotojo ir kitų statybos proceso dalyvių pareigų santykį statybų procese. Kokybinė turinio analizė plačiausiai taikoma analizuojant Lietuvos teismų praktiką projektuotojo atsakomybės klausimais, vėliau pateikiant susistemintas išvadas.

Tyrimo struktūra. Baigiamąjį darbą sudaro įvadas, dėstomoji dalis, suskirstyta į tris skyrius, kurių kiekvienas suskirstytas į du poskyrius, išvados ir pasiūlymai.

Pirmajame skyriuje yra aptariami teorinio pobūdžio klausimai – atskleidžiama projektuotojo samprata, teisinis reglamentavimas, aptariamas projektuotojo ir kitų statybos dalyvių pareigų santykis statybų procese. Taip pat analizuojami ir lyginami teisės aktai, reglamentuojantys projektuotojo atsakomybę, nustatomos projektuotojui taikytinos atsakomybės rūšys. *Antrajame skyriuje* yra išskirtinai analizuojama projektuotojo civilinė atsakomybė bei jos rūšys, aptariamos sutartinės ir deliktinės atsakomybės taikymo sąlygos, plačiai analizuojamas projektuotojo sutartinės ir deliktinės atsakomybės santykis rangos ir subrangos daugialypiuose teisiniuose santykiuose. *Trečiajame skyriuje* analizuojamas projektuotojo ir kitų statybos dalyvių atsakomybės santykis, ribos, išskiriant statybos procese dalyvaujančius subjektus į privačius ir viešuosius.

Išvadose pateikiami darbo rezultatai, kurie gauti išanalizavus ir susisteminus įvade išsikeltus uždavinius. Atsižvelgiant į nustatytas problemas tyrimo metu, tyrimo pabaigoje pateikiami pasiūlymai, dėl šių problemų galimų sprendimo būdo. Darbo pabaigoje pateikiama santrauka ir anotacija lietuvių ir anglų kalbomis bei literatūros sąrašas.

Ginamieji teiginiai.

1. Daugialypiuose statybos teisiniuose santykiuose projektuotojui gali kilti tik sutartinė atsakomybė.

1. BEDRIEJI SU PROJEKTUOTOJO ATSAKOMYBE SUSIJĘ KLAUSIMAI

1.1. Projektuotojo samprata, teisinių santykių reglamentavimas ir taikytinos atsakomybės rūšys

Projektuotojo samprata.

Projektuotojo samprata yra atskleista pagrindiniame statybos procesą Lietuvoje reglamentuojančiame Lietuvos Respublikos statybos įstatyme (toliau – Statybos įstatymas), pagal kurio 13 straipsnio 1 dalį statinio projektuotojas (kartu su statytoju (užsakovu), tyrėju, statinio projekto ar statinio ekspertizės rangovu, rangovu, statinio statybos techniniu prižiūrėtoju, statinio statybos techninės priežiūros rangovu, statybos produktų gamintoju, importuotoju, platintoju, įgaliotuoju atstovu, statinio projektavimo valdytoju, statinio statybos valdytoju) yra laikomas statybos dalyviu. Tolimesnis Statybos įstatymo normų aiškinimas leidžia išskirti projektuotojo, kaip statybos dalyvio, požymius 1) pagal subjektų ratą, turinčių teisę užsiimti projektavimo veikla; 2) pagal šiems subjektams įstatymo keliamus reikalavimus.

Pažymėtina, jog subjektai, turintys teisę būti projektuotojais, yra pažymėti projektuotojo sąvokoje, įtvirtintoje Statybos įstatymo 2 straipsnio 71 dalyje, pagal kurią statinio projektuotoju gali būti: „Lietuvos Respublikos ar užsienio valstybės fizinis asmuo, juridinis asmuo ar kita užsienio organizacija, juridinio asmens ar kitos užsienio organizacijos padaliniai (tarp jų statybos, architektūros ar kita su šiomis sritimis susijusi mokslo ir studijų institucija), turintys šio įstatymo nustatytą teisę užsiimti statinio projektavimu“¹⁰. Šie subjektai detalčiau nurodyti Statybos įstatymo 16 straipsnio 1 dalyje, pagal kurią statinio projektuotoju turi teisę būti:

- „1) Lietuvos Respublikoje įsteigtas juridinis asmuo;
- 2) Lietuvos Respublikoje įsteigta statybos, architektūros ar kita su šiomis sritimis susijusi mokslo ir studijų institucija;
- 3) užsienio valstybės juridinis asmuo ar kita užsienio organizacija, juridinio asmens ar kitos užsienio organizacijos padaliniai (tarp jų statybos, architektūros ar kita su šiomis sritimis susijusi mokslo ir studijų institucija), kurie pagal šios valstybės teisės aktus turi teisę savo šalyje užsiimti statinio projektavimu;
- 4) architektas ar statybos inžinierius.”¹¹

Taigi statinio projektuotoju gali būti Lietuvos ar užsienio valstybės fiziniai ir juridiniai asmenys, atitinkantys Statybos įstatyme jiems keliamus reikalavimus. Minėti reikalavimai, be kita to, yra įtvirtinti Statybos įstatymo 16 straipsnio 2, 3 ir 4 dalyse, pagal kurias fiziniai asmenys, o t.

¹⁰ „Lietuvos Respublikos statybos įstatymas“, *supra note*, 3.

¹¹ *Ibid.*

y. architektai arba statybos inžinieriai, norintys būti ypatingųjų statinių projektuotojais, privalo turėti teisę būti ypatingojo statinio projekto vadovais, o juridiniai asmenys, siekiantys užsiimti projektavimo veikla, privalo turėti nors vieną asmenį – architektą ar statybos inžinierių, kuris būtų susijęs su juridiniu asmeniu darbo ar kitų sutartinių santykių pagrindu ir turėtų teisę būti ypatingojo statinio projekto vadovu. Atkreiptinas dėmesys, jog projektuotojais turi teisę būti ir užsienio juridiniai asmenys ar kitos užsienio organizacijos, jei jų teisę kilmės valstybėje užsiimti analogiškų statinių projektavimo veikla pripažįsta Lietuvos Respublikos valstybės įmonė Statybos produkcijos sertifikavimo centras.

Svarbu paminėti, jog nors projektuotojas ir yra atsakingas už statinio projekto parengimą, tačiau jis negali būti tapatinamas su statinio projekto rengėju (faktiniu). Statinio projekto rengėjais Lietuvoje turi teisę būti tik fiziniai asmenys – architektai ar statybos inžinieriai, kurie yra ir statinio projekto vadovais arba yra vadovaujami statinio projekto vadovo. Statinio projekto rengėju taip pat gali būti statinio projekto vadovo vadovaujama fizinių asmenų grupė, sudaryta iš statinio projekto dalių vadovų, kitų architektų ir statybos inžinierių¹². Taigi, kitaip nei projektuotoju, kuriuo gali būti ir juridinis asmuo, statinio projekto rengėju gali būti tik fizinis asmuo – architektas ir/arba statybos inžinierius (ar iš šių asmenų sudaryta grupė). Tačiau pažymėtina ir tai, jog tais atvejais, kai statinio projektuotoju yra architektas arba statybos inžinierius (fizinis asmuo) – jis taip pat gali būti ir statinio projekto rengėju. Šiuo atveju statinio projektuotojas ir faktinis statinio projekto rengėjas sutampa.

Apibendrinus Statybos įstatyme įtvirtintus projektuotojui keliamus reikalavimus, darytina išvada, jog **projektuotojas tai – fizinis asmuo (architektas arba statybos inžinierius), turintis teisę būti ypatingojo statinio projekto vadovu, arba juridinis asmuo, kuriame darbo ar kitų sutartinių santykių pagrindu dirba nors vienas architektas ar statybos inžinierius, turintis teisę būti ypatingojo statinio projekto vadovu, taip pat užsienio juridiniai asmenys ir kitos užsienio organizacijos, jei jų teisė užsiimti projektavimo veikla yra pripažinta nacionalinės (Lietuvos) institucijos.**

Atskleidus projektuotojo sampratą, svarbu paminėti, jog pagrindinė projektuotojo užduotis statybų procese – parengti statinio projektą, kuris yra rengiamas tais atvejais, kai atitinkamiems statybos darbams atlikti yra būtina gauti Statybos įstatymo 27 straipsnio 1 dalies 1–7 punktuose nurodytus statybą leidžiančius dokumentus su išimtimis (kai norima statyti statinius krašto apsaugos tikslams skirtose teritorijose arba atlikti daugiabučių namų ar viešųjų pastatų kapitalinio remonto darbus – šiems darbams projektas yra rengiamas net ir tuo atveju, jei statybą leidžiantis dokumentas nėra reikalingas (Statybos įstatymo 24 straipsnio 3 dalis))¹³. Taigi, susiklosčius nors

¹² „Lietuvos Respublikos statybos įstatymas“, *supra note*, 3.

¹³ *Ibid.*

vienam iš nurodytų atvejų, rengti statinio projektą yra būtina, todėl projektuotojas tampa privalomu subjektu statybų procese.

Teisinių santykių reglamentavimas.

Projektavimo teisiniai santykiai susiklosto projektavimo darbų rangos sutarties pagrindu, kurios samprata įtvirtinta Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 6. 700 straipsnyje – „Projektavimo ir tyrinėjimo darbų sutartimi rangovas (projektuotojas, tyrinėtojas) įsipareigoja atlikti pagal užsakovo užduotį tyrinėjimo ir projektavimo darbus, parengti techninius dokumentus ar sukurti kitokį darbų rezultatą ir perduoti jį užsakovui, o užsakovas įsipareigoja priimti darbų rezultatą ir sumokėti už atliktą darbą“¹⁴. Be kita ko, projektuotojui, kaip rangovui, taip pat taikytinos bendrosios rangos teisinius santykius reglamentuojančios teisės normos, įtvirtintos CK 33 skyriuje. Taigi projektuotojo teisiniai santykiai yra reglamentuojami privatinės teisės normų.

Tačiau pažymėtina ir tai, jog fundamentali projektuotojo pareiga susiklosčius projektavimo teisiniams santykiams yra parengti statinio projektą. Statinio projekto sąvoka yra įtvirtinta Statybos įstatymo 2 straipsnio 61 dalyje, pagal kurią statinio projektas apibrėžiamas kaip „normatyvinių statybos techninių dokumentų nustatytos sudėties dokumentų, kuriuose pateikiami statytojo sumanyto statinio sprendiniai (statinio projekto dalys, skaičiavimai, brėžiniai), skirtų statybą leidžiančiam dokumentui gauti, statybai vykdyti ir statybos užbaigimo procedūroms atlikti, visuma.“¹⁵. Normatyvinių statybos techninių dokumentų sąrašas yra pateikiamas Statybos įstatymo 8 straipsnio 1 dalyje, iš kurių praktikoje dažniausiai sutinkami statybos techniniai reglamentai.

Taigi projektuotojui, vykdant projektavimo rangos darbų sutartyje nustatytą užsakovo užduotį, kyla pareiga ne tik laikytis rangos sutartyje nustatytų įsipareigojimų, tačiau ir pareiga laikytis viešosios teisės normų, reglamentuojančių projektui keliamus reikalavimus bei pačiam projektuotojui nustatytas pareigas, tokias kaip:

„1) statytojo (užsakovo) pavedimu Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka paskirti (pasamdyti) statinio projekto vadovą;

2) vadovaudamasis šiame įstatyme nurodytais dokumentais, parengti statinio projektą;

3) pasirašyti statinio projektą (privalomi įmonės vadovo ar jo įgalioto kito įmonės darbuotojo ir statinio projekto vadovo parašai, o kai statinio projektuotojas yra fizinis asmuo, – tik statinio projekto vadovo parašas), tuo prisiimdamas atsakomybę, kad statinio projektas atitinka Lietuvos Respublikos įstatymų, kitų teisės aktų, privalomųjų statinio projekto rengimo dokumentų, normatyvinių statybos techninių dokumentų ir normatyvinių statinio saugos ir paskirties dokumentų nuostatas;

¹⁴ „Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas“. Valstybės žinios 74-2262 (2000).

¹⁵ „Lietuvos Respublikos statybos įstatymas“, *supra note*, 3.

4) pataisyti statinio projektą pagal statytojo (užsakovo) pastabas, jeigu jos neprieštaruja normatyviniams statybos techniniams dokumentams ir normatyviniams statinio saugos ir paskirties dokumentams;

5) pataisyti statinio projektą pagal statinio projekto ekspertizės akto privalomas pastabas;

6) pataisyti statinio projektą pagal šį statinio projektą tikrinusių institucijų, subjektų (jų padalinių) pastabas;

7) statytojo (užsakovo) užsakymu pagal sutartį atlikti statinio projekto vykdymo priežiūrą.¹⁶

Be to, dėl projektuotojui tenkančių pareigų visumos yra pasisakyta ir teismų praktikoje, kurioje pažymima, jog: „[...]bet kuris projektuotojas privalo savo darbą atlikti taip, kad statinio projekte numatyti projektiniai sprendiniai užtikrintų esminius statinio reikalavimus, kad projekto sprendiniai atitiktų įstatymų, kitų teisės aktų, projekto rengimo dokumentų, normatyvinių statybos techninių, normatyvinių statinio saugos ir paskirties dokumentų reikalavimus, nepažeistų valstybės, neįgaliųjų integracijos, visuomenės ir trečiųjų asmenų interesų.[...]Priklausomai nuo statinio paskirties, statybos rūšies, turi būti parengtos visos būtinos tam statiniui pastatyti ir naudoti projekto dalys, kurių sprendiniai įgyvendintų esminius statinio, statinio architektūros, aplinkos, kraštovaizdžio, nekilnojamųjų kultūros paveldo vertybių ir kitos apsaugos (saugos), trečiųjų asmenų interesų apsaugos, neįgaliųjų socialinės integracijos ir paskirties reikalavimus.[...]Atsižvelgiant į tai, statinio kokybė didžiaja dalimi priklauso būtent nuo projektuotojo pasirinktų sprendinių projekte, nuo to, kaip darbo projekte laikomasi techniniame projekte išdėstytų sprendinių bei kitų profesionalaus projektuotojo veiksmų atliekant minėtą darbą.“¹⁷

Taigi atsižvelgiant į tai, jog projektuotojo veikloje koegzistuoja tiek viešosios, tiek privatinės teisės normos – projektuotojui, vykdant užsakovo suformuotą užduotį, taip pat kyla pareiga užtikrinti, jog užsakovo užduotis būtų vykdoma nepažeidžiant norminių teisės aktų, reglamentuojamų viešosios teisės normų. Tai reiškia, jog projektuotojas, užsiimdamas projektavimo veikla, privalo derinti statytojo (užsakovo) privačius interesus su viešaisiais, kurie ne visada gali sutapti. Atkreiptinas dėmesys, jog aukščiau minėta Statybos įstatyme įtvirtinta projektuotojo pareiga pataisyti statinio projektą pagal statytojo (užsakovo) pastabas (Statybos įstatymo 16 straipsnio 5 dalies 4 punktas), kuri iš esmės yra draudimas šią pareigą atlikti, jei statytojo (užsakovo) pastabos prieštarauja normatyviniams statybos techniniams dokumentams – suponuoja išvadą, jog esant prieštaravimams tarp privačių ir viešųjų interesų, projektuotojas

¹⁶ „Lietuvos Respublikos Statybos įstatymas“, *supra note*, 3.

¹⁷ „Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. kovo 27 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. e2A-124-370/2018“, <https://eteismai.lt/byla/98274012898255/e2A-124-370/2018>.

privalo teikti prioritetą viešosios teisės normoms, o ne sutartinių įsipareigojimų vykdymui. Atsižvelgiant į tai, viešosios teisės normos laikytinos dominuojančiomis projektuotojo teisiniuose santykiuose, nepaisant to, jog projektuotojo teisiniai santykiai susiklosto sutartinių teisinių santykių pagrindu.

Taikytinos atsakomybės rūšys.

Statybos įstatymo 16 straipsnio (nustatančio projektuotojo pareigas) 8 dalis nustato, jog „Už šiame straipsnyje nurodytų pareigų nevykdymą ar netinkamą vykdymą statinio projektuotojas atsako šio įstatymo, Lietuvos Respublikos civilinio kodekso ir Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso nustatyta tvarka.“¹⁸. Taigi darytina išvada, jog projektuotojui, už statybos įstatyme nustatytų pareigų nevykdymą, gali būti taikoma administracinė arba civilinė atsakomybė. Tačiau atkreiptinas dėmesys, jog be jau minėtų atsakomybės rūšių, projektuotojui taip pat gali būti taikoma ir baudžiamoji atsakomybė. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso¹⁹ 271-1 straipsnio 1 dalis numato, jog „Tas, kas vykdė savavališką statybą ar kitaip pažeidė statybą reglamentuojančių teisės aktų reikalavimus, jeigu dėl to įvyko statinio avarija ir žuvo žmogus arba buvo sunkiai sutrikdyta žmogaus sveikata, arba buvo padaryta didelė žala aplinkai ar didelė turtinė žala asmeniui, baudžiamas bauda arba areštu, arba laisvės atėmimu iki šešerių metų.“²⁰, o šio straipsnio 2 dalyje numatyta, jog baudžiamoji atsakomybė taikoma ir juridiniam asmeniui. Taigi tuo atveju, jei būtų konstatuota, jog minėti padariniai (statinio avarijos metu žūtų žmogus ar būtų sunkiai sutrikdyta žmogaus sveikata) atsirado dėl projektuotojo netinkamai (įstatymo reikalavimų neatitinkančio) parengto projekto, pagal kurį buvo atlikti statybos darbai – projektuotojui, nepriklausomai nuo to ar jis fizinis, ar juridinis asmuo, būtų taikoma baudžiamoji atsakomybė.

Projektuotojo administracinės atsakomybės taikymo atvejai yra nustatyti atitinkamuose Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimo kodekso²¹ (toliau – ANK) straipsniuose. ANK 358 straipsnio 1 dalis numato, jog „Statinio projekto, kurio sprendiniai prieštarauja esminiams su statinio sauga susijusiems statinio reikalavimams ar teritorijų planavimo dokumentų sprendiniams, pateikimas statinio projekto užsakovui užtraukia baudą statinio projektą pasirašiusiems asmenims nuo penkių šimtų iki trijų tūkstančių eurų.“²². Pažymėtina, jog remiantis Statybos įstatymo 16 straipsnio 5 dalies 3 punktu, projektuotojas privalo pasirašyti statinio projektą, todėl jam taikytina atsakomybė už netinkamai parengto projekto pateikimą užsakovui. ANK 363 straipsnis numato, jog „Statinio projektavimas, vadovavimas rengiant statinio projektą, statinio projekto ar statinio

¹⁸ „Lietuvos Respublikos statybos įstatymas“, *supra note*, 3.

¹⁹ „Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas“, Valstybės žinios, 89-2741 (2000).

²⁰ *Ibid.*

²¹ „Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas“, TAR, 11216 (2015)

²² *Ibid.*

ekspertizės atlikimas, vadovavimas atliekant statinio projekto ar statinio ekspertizę, statinio statyba ar vadovavimas statinio statybai, statinio statybos techninės priežiūros atlikimas neturint teisės verstis šia veikla, neapsidraudus ar neapdraustam privalomuoju civilinės atsakomybės draudimu užtraukia baudą asmenims nuo penkių šimtų šešiasdešimt iki vieno tūkstančio dviejų šimtų eurų ir juridinių asmenų vadovams ar kitiems atsakingiems asmenims – nuo aštuonių šimtų iki vieno tūkstančio aštuonių šimtų eurų.²³ Taigi iš esmės galime išskirti tris atvejus, kada projektuotojui bus taikoma administracinė atsakomybė:

- 1) Statinio projekto, kurio sprendiniai prieštarauja esminiams su statinio sauga susijusiems statinio reikalavimams ar teritorijų planavimo dokumentų sprendiniams, pateikimas užsakovui;
- 2) Projektavimo veiklos vykdymas neapsidraudus ar neapdraustam privalomuoju civilinės atsakomybės draudimu;
- 3) Neturint teisės, pagal įstatyme nustatytus reikalavimus, verstis šia veikla.

Projektuotojo civilinė atsakomybė, kuri ir bus plačiai nagrinėjama šiame tyrime, remiantis Lietuvos Respublikos civilinis kodekso²⁴ (toliau – CK) 6. 246 straipsnio 1 dalimi, atsiranda „[...]neįvykdžius įstatymuose ar sutartyje nustatytos pareigos (neteisėtas neveikimas) arba atlikus veiksmus, kuriuos įstatymai ar sutartis draudžia atlikti (neteisėtas veikimas)[...]“²⁵. Taigi civilinė atsakomybė projektuotojui gali būti taikoma už netinkamą sutarties nuostatų vykdymą (neįvykdymą) arba įstatyme nustatytų pareigų netinkamą vykdymą ar neįvykdymą. Remiantis CK 6. 245 straipsnio 2 dalimi, civilinė atsakomybė skirstoma į sutartinę ir deliktinę, taigi projektuotojui gali kilti viena iš šių civilinės atsakomybės rūšių. Sprendžiant klausimus dėl projektuotojo civilinės atsakomybės taikymo, svarbu pažymėti, jog nors projektavimo teisiniai santykiai susiklosto sutarties pagrindu, tačiau vykdydamas sutartinius įsipareigojimus, projektuotojas taip pat privalo laikytis ir viešosios teisės normų, nepriklausomai nuo to ar jų laikymasis yra numatytas projektuotojo sudarytoje sutartyje ar ne. Toks aiškinimas atsispindi ir specialiojoje projektuotojo atsakomybę reglamentuojančioje CK 6. 703 straipsnio 1 dalyje, pagal kurią: „Projektuotojas (tyrinėtojas) atsako už netinkamą techninių dokumentų parengimą ar tyrinėjimo darbų atlikimą, taip pat už statinio statybos darbų perdirbimą dėl netinkamai atliktų projektavimo (tyrinėjimo) darbų arba netinkamai parengtų techninių dokumentų bei už darbų (dokumentų) trūkumus, kurie buvo nustatyti darbų pagal parengtus techninius dokumentus

²³ „Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas“, *supra note*, 21.

²⁴ „Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas“, *supra note*, 14.

²⁵ *Ibid.*

vykdymo metu ar priimant tyrinėjimo darbų rezultata, ar naudojant šių darbų pagrindu sukurtą objektą.²⁶

Remiantis aukščiau aptartu projektuotojo teisinių santykių reglamentavimu, darytina išvada, jog net ir esant sudarytai sutarčiai, projektuotojui civilinė atsakomybė prieš sutarties kontrahentą gali kilti ir už viešosios teisės normų, reglamentuojančių su projektuotojo veikla susijusius klausimus (pvz. statinio projekto techninių dokumentų parengimą), netinkamą vykdymą ar neįvykdymą. Atkreiptinas dėmesys, jog projektuotojas statybų procese veikia kartu su kitais statybos dalyviais, todėl dažnu atveju kyla sunkumu nustatant, kurio iš statybos dalyvių pareigų netinkamas vykdymas sukėlė žalą. Atsižvelgiant į tai, toliau bus aptariamos projektuotojo ir kitų statybos dalyvių, su kuriais projektuotojas dažniausiai susiduria statybų procese, pareigos.

1.2. Projektuotojo ir kitų statybos dalyvių pareigos statybų procese

Statybų proceso sudėtingumas lemia daugialypių statybos teisinių santykių susiklostymą. Tai reiškia, jog viename statybų procese su projektuotoju kartu dalyvauja ir kiti statybos dalyviai. Kaip ir minėta šiame tyrime, statybos dalyviai yra nurodyti Statybos įstatymo 13 straipsnio 1 dalyje, iš kurių su projektuotoju labiausiai yra susiję statytojas (užsakovas)²⁷, rangovas, statinio projekto ekspertizės rangovas ir statinio statybos techninis prižiūrėtojas. Šie subjektų tarpusavio ryšį lemia tai, kadangi tais atvejais, kai statybos darbams atlikti yra būtina gauti statybą leidžiančius dokumentus, šie subjektai tampa privalomais statybų proceso dalyviais. Tokia situacija susiklosto, kadangi remiantis Statybos įstatymo 27 straipsnio 5 dalies 2 punktu, be kitų privalomu dokumentų, statybą leidžiantys dokumentai yra išduodami tik parengus statinio projektą, o taip pat statinio projekto ekspertizę, kai ji privaloma²⁸, o remiantis Statybos įstatymo 18 straipsnio 7 dalies 2 punktu – rangovas, kuris yra atsakingas už statybos darbų vykdymą, turi pareigą (privalo) „[...]pradėti statinio statybos darbus tik po to, kai statytojas (užsakovas) pateikė statybą leidžiantį dokumentą bei statinio projektą ir pagal aktą perdavė statybviетę (o rangovas ją priėmė)[...]“²⁹. Taigi statytojas (užsakovas), norėdamas pradėti statybų procesą bei statybos darbų vykdymą, pirmiausia privalo turėti parengtą statinio projektą (statinio projekto ekspertizę, kai ji privaloma), todėl statybų procesas prasideda nuo statinio projekto parengimo. Projektuotojui

²⁶ „Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas“, *supra note*, 14.

²⁷ Priklausomai nuo pasirinkto statybos būdo – ūkio, rangos, mišraus (dalį darbų atliekant rangos, dalį – ūkio būdu), statytojas gali vykdyti statybos darbus savo riziką, nesudarant rangos sutarties (ūkio būdu), tuomet jis įgyvendins ir užsakovo funkcijas; kitu atveju – statytojas gali perduoti užsakovo funkcijas kitam subjektui, sudarant rangos sutartį (rangos būdu), taigi šiuo atveju teisinių santykių dalyviu su kitais statybos dalyviais bus ne pats statytojas, o jo pasamdytas užsakovas (Statybos įstatymo 2 straipsnis 99 dalis).

²⁸ Statinio projekto ekspertizė yra privaloma Statybos įstatymo 34 straipsnio 1 ir 2 dalyse nustatytais atvejais (pavyzdžiui ypatingojo statinio naujos statybos, rekonstrukcijos ar kapitalinio remonto projektams).

²⁹ „Lietuvos Respublikos statybos įstatymas“, *supra note*, 3.

parengus statinio projektą ir projekto ekspertizės rangovui atlikus projekto ekspertizę, kurią remiantis Statybos įstatymo 14 straipsnio 1 dalies 3 punktu, organizuoja statytojas (užsakovas), bei šių dokumentų pagrindu gavus statybą leidžiančius dokumentus – gali būti pradėti vykdyti statybos darbai. Statybos darbams atlikti tarp statytojo (užsakovo) ir rangovo yra sudaroma statybos darbų rangos sutartis. Pažymėtina, jog Statybų įstatymas taip pat numato statytojui (užsakovui) pareigą organizuoti ir atlikti statybos darbų techninę priežiūrą, todėl statytojas (užsakovas) turi pareigą pasamdyti (paskirti) ir statinio statybos techninį prižiūrėtoją (Statybos įstatymo 14 straipsnio 1 dalies 5 punktas; 19 straipsnio 1 dalis), taigi statybos techninis prižiūrėtojas taip pat laikytinas būtinu statybos dalyviu statybų procese.

Kaip matyti iš aukščiau nurodyto teisinio reguliavimo, projektuotojo, projekto ekspertizės rangovo, rangovo ir statybos techninio prižiūrėtojo tarpusavio teisiniai santykiai nesieja – visi jie yra teisinių santykių su statytoju (užsakovu) dalyviais ir yra atsakingi tik prieš statytoją (užsakovą). Tačiau nepaisant to, jų pareigos statybų procese yra susijusios, kadangi remiantis Statybos įstatymo 18 straipsnio 7 dalies 3 punktu, rangovas privalo vykdyti statybos darbus pagal projektuotojo parengtą statinio projektą, už kurio atitiktį norminiams teisės aktams yra atsakingas projektuotojas kartu su statinio projekto ekspertizės rangovu (Statybos įstatymo 16 straipsnio 5 dalies 2 punktas, 17 straipsnio 5 dalies 3 punktas), o statinio statybos techninis prižiūrėtojas turi pareigą tikrinti, kad rangovas vykdytų statybos darbus laikantis statinio projekto sprendinių (Statybos įstatymo 19 straipsnio 2 dalies 1 punktas). Taigi nors šių subjektų ir nesieja tarpusavio teisiniai santykiai, tačiau juos vienija turimos pareigos bendrame statybų procese. Tai reiškia, jog atsiradus žalai (nuostoliams), ir atsižvelgiant į šių statybos dalyvių pareigas statybų procese – gali kilti praktinių problemų, siekiant nustatyti, kurio statybos dalyvio (projektuotojo, projekto ekspertizės rangovo, rangovo ar statybos techninio prižiūrėtojo) veiksmai buvo priežastimi, lėmusia žalos (nuostolių) atsiradimą, o nustačius, jog prie žalos prisidėjo keli statybos dalyviai – nustatyti kiekvienam iš jų tenkančią atsakomybės dalį.

Pavyzdžiui, CK 6. 696 straipsnyje yra įtvirtinta atsakomybė už statinio sugriuvimą, pagal kurio 1 dalį „Už statinio sugriuvimą ir tuo padarytą žalą atitinkamai atsako rangovas, projektuotojas, statinio projekto ekspertizės rangovas ir statybos techninis prižiūrėtojas, jeigu objektas sugriuvo dėl projektavimo, konstrukcijų ar statybos darbų defektų ar netinkamo žemės grunto.“³⁰ Tai reiškia, jog statiniui sugriuvus, turi būti nustatyta ar statinys sugriuvo: a) dėl projektuotojo netinkamai (teisės aktų reikalavimų neatitinkančio) parengto projekto, už kurio trūkumus yra atsakingas ir projekto ekspertizės rangovas; b) dėl rangovo netinkamai (ne pagal projektą) atliktų statybos darbų; c) dėl statybos techninio prižiūrėtojo netinkamai atliktos

³⁰ „Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas“, *supra note*, 14.

priežiūros, kurios metu turėjo būti, tačiau nebuvo pastebėti statybos darbų neatitikimai statinio projektui. Tais atvejais, kai nepavyksta konkrečiai nustatyti dėl kurių iš minėtų statybos dalyvių kaltės statinys sugriuvo, remiantis to paties straipsnio 4 dalimi, jie visi kartu atsako solidariai³¹. Taigi, norėdami išvengti atsakomybės už statinio sugriuvimą, kiekvienam iš minėtų statybos dalyvių kyla pareiga įrodyti, jog statinys sugriuvo ne dėl jų, o dėl kito statybos dalyvio, įskaitant ir statytoją (užsakovą) netinkamo pareigų vykdymo. Todėl projektuotojas, siekdamas išvengti atsakomybės, turėtų įrodyti, jog statinys sugriuvo ne dėl jo, o dėl statytojo (užsakovo), rangovo ir/arba statybos techninio prižiūrėtojo netinkamo įstatyme nustatytų pareigų vykdymo (CK 6.696 straipsnio 2 dalis).

Atkreiptinas dėmesys, jog projektuotojas, kartu su kitais statybos dalyviais, remiantis CK 6.697 straipsnio 3 dalimi, taip pat atsako ir „[...] už defektus, nustatytus per garantinį terminą, jeigu neįrodo, kad jie atsirado dėl objekto ar jo dalių normalaus susidėvėjimo, jo netinkamo naudojimo ar užsakovo arba jo pasamdytų asmenų netinkamai atlikto remonto arba dėl užsakovo ar jo pasamdytų asmenų kitokių kaltų veiksmų.“³². Pažymėtina, jog *defektų* sąvoka buvo analizuota mokslininkų, pažymint, jog sąvoka *defektai* teisine prasme iš esmės skiriasi nuo kitos lingvistiniu požiūriu panašios sąvokos *trūkumai*, pateikiant šių sąvokų atribojimo paaiškinimą: „Sistemiškai aiškinant nurodytas teisės normas darytina išvada, jog Lietuvos Respublikos teisės sistemoje statybos defektu yra laikytinas rangovo atliktų darbų (jų rezultato) trūkumas. Tačiau rangovo atliekami statybos darbai yra kartu jo sutartinės prievolės vykdymas, o prievolės gali būti netinkamai įvykdytos kokybės, vietos, būdo, termino ir kitais požiūriais, todėl statybos defektas negali būti sutapatinamas su darbų (darbų rezultato) trūkumu. Šių dviejų sąvokų sąveiką detalizavo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo suformuoti kriterijai: „atliktų darbų defektais gali būti pripažinti tik tokie darbų trūkumai, kurie nukrypsta nuo projekcinės dokumentacijos nustatytų reikalavimų arba pažeidžia privalomus statybos normatyvinius dokumentus“³³. Taigi pavėluotai atlikus statybos darbus laikytinas statybos darbų trūkumu, o nesiekiantis net minimalių kokybės reikalavimų statybos darbų rezultatas yra apibrėžtinai statybos darbų defektu.“³⁴ Todėl projektuotojo atsakomybė už *defektus* kiltų tik nustačius, jog statinio projektas nukrypsta nuo projekcinės dokumentacijos nustatytų reikalavimų arba pažeidžia privalomus statybos normatyvinius dokumentus, tačiau ne už projekto *trūkumus*, kurių atsiradimas siejamas su projektuotojo prievolių įsipareigojimų vykdymu. Siekdamas išvengti atsakomybės, taip pat kaip ir dėl statinio sugriuvimo, projektuotojas turėtų įrodyti, jog defektų atsiradimą lėmė kitų statybos

³¹ „Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas“, *supra note*, 14.

³² *Ibid.*

³³ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. rugsėjo 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-399/2004“, <http://www.teisesgidas.lt/lat.php?id=26906>.

³⁴ Saukalienė, *supra note* 6: 246.

dalyvių kalti veiksmai ar kitos priežastys (objekto netinkamas naudojimas, ar jo dalių normalus susidėvėjimas).

Be jau minėtų statybos dalyvių, yra būtina išskirti dar vieną subjektą – valstybės instituciją, išduodančią statybą leidžiančius dokumentus pagal projektuotojo parengtą projektą. Pažymėtina, jog šis subjektas nėra priskiriamas prie statybos dalyvių Statybos įstatymo prasme, tačiau, autorės nuomone, pagal savo funkcijas gali ir turi būti vertinamas kaip statybos dalyvis, kadangi valstybės institucija yra paskutinė grandis vykdanči projektą teisėtumo kontrolę, nuo kurios priklauso ar bus išduotas statybą leidžiantis dokumentas. Remiantis Statybos įstatymo 27 straipsnio 2 ir 3 dalimis, prie subjektų, išduodančių statybą leidžiančius dokumentus, yra priskiriama savivaldybės administracija (savivaldybės administracijos direktorius ar jo įgaliotas savivaldybės administracijos valstybės tarnautojas), taip pat Valstybinė teritorijų planavimo ir statybos inspekcija prie Aplinkos ministerijos (toliau – Statybos inspekcija).

Tais atvejais, kai suinteresuotų asmenų iniciatyva³⁵ teismas pripažįsta, jog statybą leidžiantys dokumentai buvo išduoti neteisėtai, o t. y. pažeidžiant teisės aktų reikalavimus (Statybos įstatymo 2 straipsnio 31 dalis), remiantis Statybos įstatymo 27 straipsnio 26 dalimi – „Už statybą leidžiančių dokumentų išdavimo tvarkos pažeidimus pagal kompetenciją atsako asmenys, privalantys patikrinti ar tikrinę statinio projektą ir įgalioti išduoti statybą leidžiantį dokumentą. Žala, atsiradusi dėl neteisėtai išduoto statybą leidžiančio dokumento, atlyginama Lietuvos Respublikos įstatymų nustatyta tvarka.“³⁶. Taigi teismui pripažinus, jog statybą leidžiantys dokumentai buvo išduoti neteisėtai – valstybės institucijai, neteisėtai išdavusiai statybą leidžiančius dokumentus, kyla pareiga atlyginti dėl šių dokumentų išdavimo atsiradusią žalą.

Tais atvejais, kai pagal neteisėtai išduotus statybą leidžiančius dokumentus statybos darbai jau būna pradėti ir/ar užbaigti, teismas turi teisę įpareigoti šiuos statybos padarinius (atsiradusius pagal neteisėtai išduotus statybą leidžiančius dokumentus) pašalinti, o subjektas, atsakingas už šių padarinių šalinimą, yra statytojas (užsakovas) – „Jeigu teismas savo sprendimu panaikina statybą leidžiančio dokumento galiojimą, jis savo sprendimu: 1) įpareigoja statytoją (užsakovą), jeigu jo nėra, – statinio ar jo dalies savininką, valdytoją, naudotoją, žemės sklypo ar jo dalies, kurioje pastatytas ar statomas statinys (jo dalis), savininką, valdytoją ar naudotoją per nustatytą terminą

³⁵ Remiantys LR Statybos įstatymo 27 straipsnio 24 dalimi, kreiptis į teismą dėl statybą leidžiančio dokumento galiojimo panaikinimo turi teisę asmenys, kurių teisės ir teisėti interesai pažeidžiami, šių asmenų skundų ar pranešimų pagrindu arba savo iniciatyva – Valstybinė teritorijų planavimo ir statybos inspekcija prie Aplinkos ministerijos, Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos, Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos ministerijos, Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos ar statinio saugos ir paskirties valstybinės priežiūros institucijos pagal kompetenciją.

³⁶ „Lietuvos Respublikos statybos įstatymas“, *supra note*, 3.

teismo pripažintų kaltais asmenų lėšomis nugriauti statinį ir sutvarkyti statybvietę[...]“³⁷ (Statybos įstatymo 33 straipsnio 2 dalies 1 punktą).

Taigi darytina išvada, jog subjektas, atsakingas už statybos padarinių šalinimą, yra statytojas (užsakovas). Tačiau minėta teisės norma neįvardija, jog statytojas (užsakovas) turi nugriauti statinį savo lėšomis, ir priešingai – įstatymas numato, jog statinys turi būti nugriautas teismo pripažintų kaltais asmenų lėšomis. Atrodytų, jog pagrindinis asmuo (subjektas), remiantis aukščiau minėtu teisiniu reglamentavimu, pagal kurį valstybės institucijai kyla pareiga atlyginti dėl neteisėtai išduotų statybą leidžiančių dokumentų atsiradusią žalą, neabejotinai yra valstybės institucija. Kita vertus, įstatymas konkrečiai neįvardija valstybės institucijos, neteisėtai išdavusios statybą leidžiantį dokumentą, kaip kalto asmens, kurio lėšomis turi būti šalinami statybos padariniai. Atsižvelgiant į tai, darytina prielaida, jog kaltais gali būti pripažinti ir kiti asmenys, įrodžius jų kaltus veiksmus dėl neteisėtai išduotų statybą leidžiančių dokumentų.

Vertinantį projektuotojo ir valstybės institucijos pareigų santykio statybų procese, kyla klausimas ar projektuotojas taip pat negalėtų būti pripažintas kalto Statybos įstatymo 33 straipsnio 2 dalies 1 punkto prasme, kurio lėšomis galėtų šalinami statybos padariniai. Statybos įstatymo 16 straipsnio 5 dalies 3 punktą, numato, jog projektuotojas prisiima atsakomybę, kad statinio projektas atitinka Lietuvos Respublikos įstatymų, kitų teisės aktų, privalomųjų statinio projekto rengimo dokumentų, normatyvinių statybos techninių dokumentų ir normatyvinių statinio saugos ir paskirties dokumentų nuostatas³⁸. Taigi nustačius, jog valstybės institucija išdavė statybą leidžiančius dokumentus, pagal statinio projektą, kuris neatitinka įstatymo reikalavimų, sistemiškai aiškinant minėtas Statybos įstatymo normas, pagrįstai teigtina, jog galėtų būti sprendžiamas klausimas ir dėl projektuotojo atsakomybės už įstatymo reikalavimų neatitinkančio projekto parengimą, o t. y. dėl tokių projektuotojo veiksmų pripažinimo kaltais, kas lemtų statybos padarinių šalinimą projektuotojo lėšomis.

Apibendrinus projektuotojo ir kitų statybos dalyvių (įskaitant ir valstybės instituciją) pareigų santykį statybų procese, darytina išvada, jog visų statybos dalyvių veiksmai statybų procese yra glaudžiai susiję, kas lemia neaiškų projektuotojo ir kitų statybos dalyvių civilinės atsakomybės santykį (atribojimą). Tačiau pabrėžtina, jog projektuotojo civilinė atsakomybė gali atsirasti tik nustačius visas projektuotojo civilinės atsakomybės sąlygas, todėl atsižvelgiant į tai, toliau – antrojoje šio tyrimo dalyje, bus nagrinėjami klausimai išimtinai susiję su projektuotojui taikytinos civilinės atsakomybės ypatumais, o juos išanalizavus, trečiojoje tyrimo dalyje sprendžiami klausimai dėl projektuotojo ir kitų statybos dalyvių atsakomybės santykio.

³⁷ „Lietuvos Respublikos statybos įstatymas“, *supra note*, 3.

³⁸ *Ibid.*

2. PROJEKTUOTOJO CIVILINĖ ATSAKOMYBĖ

2.1. Projektuotojo civilinės atsakomybės sąlygos ir rūšys

Civilinė atsakomybė, remiantis CK 6. 245 straipsnio 1 dalimi, suprantama kaip „[...]turtinė prievolė, kurios viena šalis turi teisę reikalauti atlyginti nuostolius (žalą) ar sumokėti netesybas (baudą, delspinigius), o kita šalis privalo atlyginti padarytus nuostolius (žalą) ar sumokėti netesybas (baudą, delspinigius).“³⁹. To paties straipsnio 2 dalyje, pažymima, jog „Civilinė atsakomybė yra dviejų rūšių: sutartinė ir deliktinė.“⁴⁰. Taigi prielaidos projektuotojo civilinei atsakomybei atsirasti yra žalos (nuostolių), už kurios atsiradimą yra atsakingas projektuotojas, atsiradimas ir nukentėjusiosios šalies teisė reikalauti šios žalos (nuostolių) atlyginimo. Priklausomai nuo to, koku pagrindu nukentėjusioji šalis įgyja teisę į žalos atlyginimą – egzistuojant sutartiniams santykiams ar ne, civilinė atsakomybė yra skirstoma į sutartinę ir deliktinę. CK 6. 245 straipsnio 3 dalyje nurodyta, jog „Sutartinė civilinė atsakomybė yra turtinė prievolė, kuri atsiranda dėl to, kad neįvykdoma ar netinkamai įvykdoma sutartis[...]“⁴¹, o to paties straipsnio 4 dalyje yra įtvirtintas deliktinės atsakomybės apibrėžimas, pagal kurį „Deliktinė civilinė atsakomybė yra turtinė prievolė, atsirandanti dėl žalos, kuri nesusijusi su sutartiniais santykiais, išskyrus atvejus, kai įstatymai nustato, kad deliktinė atsakomybė atsiranda ir dėl žalos, susijusios su sutartiniais santykiais“⁴². Remiantis šiuo teisiniu reglamentavimu, darytina išvada, **jog projektuotojui sutartinė atsakomybė taikytina, kai projektuotoją ir žalą patyrusį asmenį sieja sutartiniai teisiniai santykiai ir žala atsiranda dėl sutarties neįvykdymo (netinkamo įvykdymo), o deliktinė – kai atsiradusi žala nėra susijusi su projektuotojo sutartinių įsipareigojimų vykdymu.** Pažymėtina ir tai, jog tiek taikant sutartinę, tiek deliktinę atsakomybę projektuotojui civilinė atsakomybė gali kilti tik nustačius visas civilinės atsakomybės sąlygas, o t. y. žalą, neteisėtus veiksmus, priežastinį ryšį tarp žalos ir neteisėtų veiksmų bei kaltę⁴³, todėl siekiant atskleisti projektuotojui taikytinos sutartinės ir deliktinės atsakomybės santyki, pirmiausia bus apžvelgiamos, kokios yra (kaip pasireiškia) projektuotojo civilinės atsakomybės sąlygos taikant projektuotojui atitinkamą civilinės atsakomybės rūšį.

Neteisėti veiksmai.

CK 6. 246 straipsnyje yra įtvirtinta pirmoji nagrinėtina civilinės atsakomybės sąlyga – neteisėti veiksmai, o minėto straipsnio 1 dalyje nurodyta, jog „Civilinė atsakomybė atsiranda

³⁹ „Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas“, *supra note*, 14.

⁴⁰ *Ibid.*

⁴¹ *Ibid.*

⁴² *Ibid.*

⁴³ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. gegužės 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-214/2012“, <https://eteismai.lt/byla/14056103104422/3K-3-214/2012>.

neįvykdžius įstatymuose ar sutartyje nustatytos pareigos (neteisėtas neveikimas) arba atlikus veiksmus, kuriuos įstatymai ar sutartis draudžia atlikti (neteisėtas veikimas), arba pažeidus bendro pobūdžio pareigą elgtis atidžiai ir rūpestingai.⁴⁴

Taigi, taikant projektuotojui civilinę atsakomybę, projektuotojo neteisėti veiksmai gali pasireikšti trimis būdais: 1) pažeidus (neįvykdžius) įstatymo nuostatų; 2) pažeidus (neįvykdžius) sutarties nuostatų; 3) pažeidus bendrojo pobūdžio pareigą elgtis atidžiai ir rūpestingai. Kadangi įstatymas neišskiria, kurie iš neteisėtų veiksmų būdingi sutartinei, o kurie deliktinei atsakomybei, spręstinas klausimas, ar visi minėti neteisėti veiksmai gali būti pagrindu tiek sutartinei, tiek deliktinei atsakomybei kilti.

Vertinant neteisėtus veiksmus, kaip sutartinės atsakomybės taikymo pagrindą, pažymėtina, jog sutartinė atsakomybė, kaip tai nurodyta CK 6. 245 straipsnio 3 dalyje, „[...]yra turtinė prievolė, kuri atsiranda dėl to, kad neįvykdoma ar netinkamai įvykdoma sutartis, kurios viena šalis turi teisę reikalauti nuostolių atlyginimo ar netesybų (sumokėti baudą, delspinigius), o kita šalis privalo atlyginti dėl sutarties neįvykdymo ar netinkamo įvykdymo padarytus nuostolius arba sumokėti netesybas (baudą, delspinigius).⁴⁵ Remiantis šia norma, projektuotojui sutartinė atsakomybė gali kilti už sutartyje nustatytų pareigų pažeidimą (nevykdymą). Tai reiškia, jog projektuotojo neteisėti veiksmai, taikant sutartinę atsakomybę, suprantami kaip sutarties pažeidimas (netinkamas vykdymas).

Pažymėtina ir tai, jog projektuotojo neteisėti veiksmai sutartinėje atsakomybėje gali pasireikšti ne tik sutarties, bet ir įstatymų ir/ar kitų teisės aktų, nuostatų pažeidimu, kadangi kaip nurodoma teismų praktikoje: „[...]pagal CK 6.189 straipsnio 1 dalį sutartis įpareigoja atlikti ne tik tai, kas tiesiogiai joje nustatyta, bet ir visa tai, ką lemia sutarties esmė arba įstatymai, tai reiškia, kad, neatsižvelgiant į tai, kokias nuostatas pažeidė – įstatymo ar sutarties, šalių atsakomybė laikytina sutartine.“⁴⁶ Įpareigojimas projektuotojui vykdant sutartinius įsipareigojimus laikytis ir įstatymų (teisės aktų) nuostatų, yra įtvirtintas ir specialiojoje projektuotojo atsakomybę reglamentuojančioje CK 6. 703 straipsnio 1 dalyje. Pagal šią normą, projektuotojui atsakomybė kyla už netinkamą projekto techninių dokumentų parengimą, kurių reikalavimus, kaip jau minėta, nustato viešosios teisės normos. Tai reiškia, jog projektuotojas, vykdydamas sutartinius įsipareigojimus, kurie įprastai, atsižvelgiant į projektuotojo vykdomą veiklą, pasireiškia projektuotojo pareiga parengti statinio projektą – privalo rengti projektą laikydamasis viešosios teisės normų, nustatančių projektui keliamus reikalavimus, kurias

⁴⁴ „Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas“, *supra note*, 14.

⁴⁵ *Ibid.*

⁴⁶ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gegužės 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-327-687/2015“, <https://eteismai.lt/byla/133303260563435/3K-3-327-687/2015>.

pažeidus, projektuotojui taip pat bus taikoma sutartinė atsakomybė, nors sutartyje *expressis verbis* ir nebus nurodyta, jog projektuotojas privalo šių normų laikytis.

Svarbu paminėti ir tai, jog remiantis teismų praktika⁴⁷, statybos dalyvis, užsiimantis projektavimo veikla, yra laikomas savo srities profesionalu, kuriam taikytina CK 6. 38 straipsnio 2 dalis, numatanti, jog „Jeigu vienai iš šalių prievolės vykdymas kartu yra ir profesinė veikla, ši šalis turi vykdyti prievolę taip pat pagal tai profesinei veiklai taikomus reikalavimus.“⁴⁸ Dėl profesionalo pareigų vykdymo ypatumų, taip pat yra pasisakęs ir kasacinis teismas, pažymėdamas, jog nustatant „*Ar skolininkas elgėsi neteisėtai ir ar jis kaltas dėl žalos (nuostolių) atsiradimo tuo atveju, kai žala (nuostoliai) atsirado iš profesinės skolininko veiklos, turi būti nustatoma įvertinus ne tik skolininko elgesio atitiktį konkrečioms įstatymo ar sutarties nuostatoms, bet ir tikėtiną rūpestingo ir atidaus konkrečios rūšies profesionalo elgesį atitinkamoje situacijoje[...].*“⁴⁹ Tai reiškia, jog projektuotojui, vykdančiam sutartinius įsipareigojimus, kyla pareiga atlikti ne tik tai, ką numato sutartis ar įstatymai, tačiau veiklą vykdyti taip, jog projektuotojas atitiktų aukštą savo srities, t. y. projektavimo darbus vykdančio profesionalo standartą. Šios pareigos vykdymas, remiantis kasacinio teismo praktika, gali būti suprantamas, kaip darbų (projektavimo) atlikimas pasirenkant pačius efektyviausius darbų atlikimo sprendimus, taip pat darbų atlikimas kuo ekonomiškiau būdu, bendradarbiavimo pareigos vykdymas (šalių pareiga kooperotis)⁵⁰ ir kt. Pažymėtina ir tai, jog ši pareiga yra vertinamojo pobūdžio, todėl projektuotojas, vykdydamas sutartį, turi būti ypatingai atidus ir daryti viską ką lemia vykdomų sutartinių įsipareigojimų esmė. Teismui konstatavus nepakankamą projektuotojo, kaip savo srities profesionalo elgesį atitinkamoje situacijoje – atsiranda pagrindas taikyti projektuotojui atsakomybę: „*Teismas nurodė, kad didesne dalimi dėl atsiradusių nuostolių ieškovui prisidėjo būtent atsakovas, kaip ginčo sistemų projektuotojas ir sistemų montavimo darbų atlikėjas, t. y. rangovas, nes būdamas savo srities profesionalas, specialistas savo srityje privalėjo pasirinkti pačius efektyviausius sprendimus, kuriais būtų įgyvendinamas techninis projektas ir užtikrinamas atsakovo montuojamų sistemų tinkamas funkcionavimas bei norminių teisės aktų laikymasis.*“⁵¹

Apibendrinus teisinį reglamentavimą bei teismų praktikos išaiškinimus dėl projektuotojui kylančių pareigų sutartiniuose santykiuose, konstatuotina, jog projektuotojui, vykdančiam sutartinius įsipareigojimus, sutartinė atsakomybė gali kilti tiek už sutarties pažeidimą, tiek už teisės aktų

⁴⁷ „Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. gegužės 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. Nr. e2A-277-236/2019“, <https://eteismai.lt/byla/136897535018843/e2A-277-236/2019>.

⁴⁸ „Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas“, *supra note*, 14.

⁴⁹ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gegužės 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-250-611/2016“, <https://eteismai.lt/byla/92243131122171/e3K-3-250-611/2016>.

⁵⁰ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gegužės 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-260/2011“, <https://eteismai.lt/byla/127440662251431/2A-260/2011>.

⁵¹ *Ibid.*

nuostatų, susijusių su projektuotojo vykdoma veikla, pažeidimą, tiek už projektuotojo, kaip savo srities profesionalo, rūpestingumo ir atidumo pareigos pažeidimą atitinkamoje situacijoje, pažymint, jog šios pareigos projektuotojas turi laikytis vykdydamas sutartinius įsipareigojimus.

Kita civilinės atsakomybės rūšis, o t. y. deliktinė atsakomybė yra įtvirtina CK 6. 245 straipsnio 4 dalyje, pagal kurią: „Deliktinė civilinė atsakomybė yra turtinė prievolė, atsirandanti dėl žalos, kuri nesusijusi su sutartiniais santykiais, išskyrus atvejus, kai įstatymai nustato, kad deliktinė atsakomybė atsiranda ir dėl žalos, susijusios su sutartiniais santykiais.“⁵² Taigi pagal bendrą taisyklę, įtvirtintą šioje normoje, projektuotojui deliktinė atsakomybė, gali būti taikoma tais atvejais, kai projektuotojo veiksmais padaryta žala kyla ne projektuotojo sutarties kontrahentui, o trečiajam asmeniui, kurio su projektuotoju jokie sutartiniai teisiniai santykiai nesieja ir atsiradusi žala nėra susijusi su projektuotojo sutartinių įsipareigojimų vykdymu. Tai reiškia, jog vertinant projektuotojo neteisėtus veiksmus deliktinės atsakomybės atžvilgiu, konstatuotina, jog deliktinė atsakomybė projektuotojui, priešingai nei sutartinė atsakomybė, už sutarties pažeidimą (sutartinių įsipareigojimų netinkamą vykdymą) negali atsirasti. Taigi sutarties (ne)buvimas, laikytinas esminiu atribojimu, vertinant kuri civilinės atsakomybės rūšis projektuotojui taikytina. Nustačius, jog žala, už kurią projektuotojas atsakingas, nėra susijusi su projektuotojo sutartinių įsipareigojimų vykdymu – atsiranda pagrindas spręsti dėl projektuotojo deliktinės atsakomybės taikymo. Neteisėti veiksmai deliktinėje atsakomybėje gali būti suprantami kaip bendrojo pobūdžio pareigos elgtis atidžiai ir rūpestingai pažeidimu. Dėl šios pareigos pažeidimo, kaip pagrindo deliktinei atsakomybei kilti, kasacinio teismo praktikoje, yra pažymima, jog: „[...]CK 6.263 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad kiekvienas asmuo turi pareigą laikytis tokio elgesio taisyklių, kad savo veiksmais (veikimu, neveikimu) nepadarytų kitam asmeniui žalos; 2 dalyje nustatyta pareiga asmeniui, atsakingam už žalą, padarytą asmeniui ar turtui, o įstatymų nustatytais atvejais – ir neturtinę žalą, visiškai ją atlyginti. Tai yra specialioji deliktinės atsakomybės norma, kurioje kartu su bendrąja CK 6.246 straipsnio 1 dalies norma įtvirtintas vadinamasis generalinis deliktas, kurio esmė yra užtikrinti pagrindinę civilinės atsakomybės funkciją – kompensuoti nukentėjusiam asmeniui jo teisių pažeidimu padarytą žalą. Pagal generalinio delikto taisyklę atsakomybės pagrindas yra bendro pobūdžio rūpestingumo ir atsargumo pareigos pažeidimas, sukėlęs kitam asmeniui žalą[...].“⁵³ Taigi, remiantis šiuo išaiškinimu, o taip pat apibendrinant deliktinės atsakomybės taikymo sąlygas ir atsiradimo pagrindus – konstatuotina, jog projektuotojo bendrosios pareigos elgtis atidžiai ir rūpestingai pažeidimu yra laikomi bet kokie projektuotojo veiksmai, kuriais yra padaroma žala, dar kartą

⁵² „Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas“, *supra note*, 14.

⁵³ „Lietuvos Aukščiausiojo teismo 2015 m. lapkričio 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-582-916/2015“, <https://eteismai.lt/byla/97488662481582/3K-3-582-916/2015>.

pažymint, jog deliktinė atsakomybė gali kilti tik tuo atveju, kai žala atsiranda ne dėl sutartinių įsipareigojimų netinkamo vykdymo (neįvykdymo).

Kaltė.

CK 6. 248 straipsnyje yra įtvirtinta kaltė, kaip būtinoji civilinės atsakomybės sąlyga, kurio 1 dalyje nurodoma, jog „Civilinė atsakomybė atsiranda tik tais atvejais, jeigu įpareigotas asmuo kaltas, išskyrus įstatymų arba sutarties numatytus atvejus, kuriais civilinė atsakomybė atsiranda be kaltės. Skolininko kaltė preziumuojama, išskyrus įstatymų numatytus atvejus.“⁵⁴, o 3 dalyje pažymima, jog „Laikoma, kad asmuo kaltas, jeigu atsižvelgiant į prievolės esmę bei kitas aplinkybes jis nebuvo tiek rūpestingas ir apdairus, kiek atitinkamomis sąlygomis buvo būtina.“⁵⁵. Tai reiškia, jog tiek taikant sutartinę, tiek deliktinę atsakomybę projektuotojo kaltė yra preziumuojama, taigi kaltės – jos nebuvimo, įrodinėjimo našta tenka projektuotojui.

Vertinant projektuotojo kaltę sutartinėje atsakomybėje, yra reikšmingas prievolių skirstymas pagal prievolės dėti maksimalias pastangas ir prievolės pasiekti atitinkamą darbų rezultatą. Kasacinio teismo praktikoje pažymima, jog: „Prievolės, kurių pareiga yra užtikrinti rezultatą, ir prievolės, kurių pareiga yra dėti maksimalias pastangas, skiriasi, nes pirmuoju atveju neteisėti veiksmai atlikti, jeigu rezultatas nepasiektas, nesvarbu, kad tai įvyko ne dėl skolininko kaltės, o antruoju atveju neteisėti veiksmai atlikti tik tuo atveju, jeigu skolininkas kaltas.“⁵⁶ Pažymėtina, jog projektuotojo prievolė, kuri pasireiškia projektavimo darbų atlikimu, atsižvelgiant į CK 6. 700 straipsnyje įtvirtintą projektavimo darbų rangos sutarties sampratą, priskirtina prievolėms pasiekti tam tikrą rezultatą. Todėl projektuotojui, neįvykdžius projektavimo darbų rangos sutarties – projektuotojo sutartinė atsakomybė atsiranda be kaltės.

Be to, tuo atveju, kai sutartiniuose santykiuose projektuotojas veikia kaip verslininkas, remiantis CK 6. 256 straipsnio 4 dalimi, kurioje nustatyta, jog „Kai sutartinės prievolės neįvykdo ar netinkamai ją įvykdo įmonė (verslininkas), tai ji atsako visais atvejais, jei neįrodo, kad prievolės neįvykdė ar netinkamai ją įvykdė dėl nenugalimos jėgos, jeigu įstatymai ar sutartis nenumato ko kita.“⁵⁷, už netinkamą sutartinių įsipareigojimų vykdymą projektuotojas atsako net ir tuo atveju, jei netinkamą sutartinių įsipareigojimų įvykdymą ir dėl jų atsiradusius nuostolius lėmė ne nuo projektuotojo priklausantys veiksniai. Tai reiškia, jog projektuotojas atsako be kaltės, kas be kita ko, pažymima ir teismų praktikoje: „[...]įmonė (verslininkas) yra pelno siekiantis asmuo, savo veikloje sudarantis komercinius sandorius, kurie pasižymi tam tikra rizika, dėl to tokia įmonė savo veikloje turi prisiimti neigiamų padarinių – nuostolių kitai sutarties šaliai – atsiradimo riziką ir

⁵⁴ „Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas“, *supra note*, 14.

⁵⁵ *Ibid.*

⁵⁶ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. rugsėjo 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-390-687/2016“, <https://eteismai.lt/byla/94394318637413/3K-3-390-687/2016>.

⁵⁷ „Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas“, *op. cit.*

tais atvejais, kai sutartinių prievolių tinkamas įvykdymas tampa suvaržytas ne dėl priežasčių, priklausančių nuo pačios įmonės.“⁵⁸ Svarbu pažymėti, jog net ir tuo atveju, kai projektuotojas sutartiniuose santykiuose veikia kaip fizinis asmuo (architektas ar statybos inžinierius), ir jo tikslas vykdant sutartį yra pelno siekimas – jis taip pat yra laikomas verslininku, kadangi remiantis kasacinio teismo išaiškinimais, verslininku yra laikomas asmuo, kuris veikia verslo ar profesiniais tikslais, jo veikla pasižymi versliškumu, pelno siekimu⁵⁹. Atkreiptinas dėmesys, jog teismų praktikoje verslininko sąvoka yra siejama ne su teisės subjekto veikimo forma, o su veiklos vykdymo tikslais (pelno siekimu). Taigi projektuotojas, nepaisant to ar jis veikia kaip juridinis ar kaip fizinis asmuo, kai sutarties sudarymo tikslas yra pelno siekimas – yra laikomas verslininku, todėl jo atsakomybė pagal bendrą taisyklę (kaip verslininko) yra be kaltės. Atsižvelgiant į tai, taikant projektuotojui sutartinę atsakomybę, užtenka įrodyti tris projektuotojo atsakomybės sąlygas – neteisėtus veiksmus, žalą ir priežastinį ryšį tarp atsiradusios žalos ir neteisėtų veiksmų.

Tačiau pažymėtina, jog minėta įstatymo nuostata, pagal kurią verslininkas atsako be kaltės, nėra imperatyvi. Tai reiškia, jog net ir tuo atveju, kai sutartį vykdo verslininkas, nėra draudžiama sutartyje nustatyti išlygą, jog verslininkas, šiuo atveju projektuotojas, atsako tik esant jo kaltei, kas taip pat nurodoma ir teismų praktikoje: „Nagrinėjamu atveju byloje nustatyta, kad sutarties šalys suderinta valia susitarė dėl atsakovo atsakomybės esant kaltei, ši sąlyga buvo priimtina abiem šalims, toks susitarimas yra teisėtas, todėl turi būti vykdomas, ir kiekviena sutarties šalis turi prisiimti iš tokio susitarimo kylančius padarinius. Susitarimas, kad įmonei (verslininkui) sutartinė atsakomybė taikoma, be kitų sąlygų, ir esant kaltei, nepaneigia sutarties tinkamo ir sąžiningo vykdymo principo (CK 6.200 straipsnio 1 dalis), o tik nustato atsakomybės už šio principo pažeidimą sąlygas.“⁶⁰. Taigi projektuoto sutartyje nustačius išlygą, jog projektuotojui atsakomybė kyla tik esant jo kaltei – kitai sutarties šaliai, siekiant taikyti projektuotojui sutartinę atsakomybę, reikėtų įrodyti visas keturias projektuotojo atsakomybės sąlygas.

Deliktinės atsakomybės taikymo atveju, kai neteisėti veiksmai pasireiškia bendrosios pareigos elgtis atidžiai ir rūpestingai pažeidimu, t. y. konstatuojant generalinį deliktą – kasacinio teismo praktikoje yra pažymima, jog šios pareigos pažeidimas kartu reiškia ir neteisėtus veiksmus ir žalą padariusio asmens kaltę: „Nustačius, kad asmuo pažeidė bendro pobūdžio atsargumo ir rūpestingumo pareigą, to pakanka kaltei ir neteisėtiems veiksams, kaip civilinės atsakomybės sąlygoms, konstatuoti. Be abejo, be šių, turi būti nustatytos ir kitos sąlygos – žala bei priežastinis

⁵⁸ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gruodžio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-671-248/2015“, <https://eteismai.lt/byla/10072524933232/3K-3-671-248/2015>.

⁵⁹ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. sausio 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-2-687/2018“, <https://eteismai.lt/byla/188975979840753/e3K-3-2-687/2018>; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. gegužės 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-268/2008“, <https://eteismai.lt/byla/132675144359339/3K-3-268/2008>.

⁶⁰ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. gruodžio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-564/2012“, <https://eteismai.lt/byla/105791536834805/3K-3-564/2012>.

ryšys. ⁶¹ Taigi projektuotojui pažeidus bendrojo pobūdžio pareigą elgtis atidžiai ir rūpestingai – kaltė ir neteisėti veiksmai suliejami į vieną civilinės atsakomybės sąlygą. Todėl šiuo atveju taikant projektuotojui deliktinę atsakomybę užtenka įrodyti tris projektuotojo atsakomybės sąlygas – neteisėtus veiksmu (kurie reiškia ir kaltę), žalą ir priežastinį ryšį.

Žala.

CK 6. 249 straipsnyje yra įtvirtina dar viena būtinoji civilinės atsakomybės atsiradimo sąlyga – žala, kuri suprantama, kaip „[...]asmens turto netekimas arba sužalojimas, turėtos išlaidos (tiesioginiai nuostoliai), taip pat negautos pajamos, kurias asmuo būtų gavęs, jeigu nebūtų buvę neteisėtų veiksmų. Piniginė žalos išraiška yra nuostoliai.“⁶². Kasacinis teismas dėl šios civilinės atsakomybės sąlygos yra pasisakęs, jog: „Pagal CK 6.249 straipsnį žala yra būtina civilinės atsakomybės sąlyga. Žala nepreziumuojama, todėl jos dydį privalo įrodyti ieškovas. Žala, įvertinta pinigais, laikoma nuostoliais, o šie skirstomi į tiesioginius (realius) ir netiesioginius (negautas pajamas).“⁶³ Taigi žalos faktą bei dydį kiekvienu atveju turi įrodyti reikalavimą dėl žalos atlyginimo reiškiantis asmuo, nepriklausomai nuo to, ar reikalavimas reiškiamas sutartinės ar deliktinės atsakomybės pagrindu.

Pažymėtina ir tai, jog remiantis CK 6. 251 straipsnio 1 dalyje įtvirtintu visišku nuostolių atlyginimo principu, padaryti nuostoliai turi būti atlyginti visiškai, pažymint, jog šis principas taip pat galioja tiek sutartinės, tiek deliktinės atsakomybės taikyme: „Kaip deliktinės atsakomybės, taip ir sutartinės atsakomybės atveju aktualus konstitucinis visiško žalos atlyginimo principas. Kasacinio teismo praktikoje pabrėžiama, kad visiško žalos atlyginimo principo esmė ta, jog žalos atlyginimu turi būti siekiama ją patyrusį asmenį grąžinti į iki pažeidimo buvusią padėtį. Teisingas žalos atlyginimas reiškia ir tai, kad sprendžiant ginčus dėl žalos atlyginimo turi būti nustatytas tikrasis žalos dydis; kai priteisiamas mažesnis už tikruosius nuostolius žalos atlyginimas, lieka iš dalies neapgintos nukentėjusio asmens teisės, kai priteisiamas žalos atlyginimas viršija tikruosius nuostolius, nukentėjęs asmuo nepagrįstai praturtėja skolininko sąskaita – abiem atvejais teisingumo principas yra pažeidžiamas“⁶⁴. Atkreiptinas dėmesys, jog to paties straipsnio 2 dalyje yra įtvirtinta šio principo išimtis, pagal kurią priteistinių nuostolių dydis gali būti ir sumažintas taikant abi civilinės atsakomybės rūšis, atsižvelgiant į šalių turtinę padėtį ir jų tarpusavio santykius ir kt. reikšmingas aplinkybes: „Ši teisės norma (aut. pastaba CK 6. 251 str. 2 d.) gali būti taikoma

⁶¹ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. lapkričio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-539/2012“, <https://eteismai.lt/byla/255090012862972/3K-3-539/2012>.

⁶² „Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas“, *supra note*, 14.

⁶³ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. birželio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-336/2008“, <https://eteismai.lt/byla/143633312936465/3K-3-336/2008>.

⁶⁴ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. spalio 24 d. apžvalga dėl sutartinės civilinės atsakomybės taikymo (Teismų praktika 49)“, <https://www.lat.lt/lat-praktika/teismu-praktikos-apzvalgos/civiliniu-bylu-apzvalgos/67>.

tiek sutartinės, tiek ir deliktinės atsakomybės atveju. Ji leidžia teismui įgyvendinti teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principus tais atvejais, kai visiško nuostolių atlyginimo principo įgyvendinimas sukeltų atsakovui arba kitiems asmenims labai sunkių padarinių, todėl visiškas nuostolių atlyginimas pažeistų šiuos principus. Kadangi aptariama teisės norma nustato visiško nuostolių atlyginimo principo išimtį, tai ji turi būti taikoma labai atsargiai ir tik išimtiniais atvejais, kai yra jos taikymo sąlygos ir sąžiningumas, protingumas bei teisingumas iš tiesų reikalauja sumažinti nuostolių atlyginimo dydį. Ši teisės norma nustato ir teismo nuožiūros ribas – sumažintas nuostolių atlyginimas negali būti mažesnis už draudimo sumą, kuria skolininko civilinė atsakomybė buvo ar turėjo būti privalomai apdrausta.⁶⁵ Taigi projektuotojo atlygintinų nuostolių dydis, tiek taikant projektuotojui sutartinę, tiek deliktinę atsakomybę gali būti mažinamas, projektuotojui įrodžius, jog egzistuoja reikšmingos aplinkybės dėl nuostolių sumažinimo.

Vertinant žalos (nuostolių) atlyginimo sutartinėje ir deliktinėje atsakomybėje skirtumus, svarbu paminėti CK 6. 258 straipsnio 4 dalį, kurioje nustatyta, jog „*Neįvykdžiusi prievolės įmonė (verslininkas) atsako tik už tuos nuostolius, kuriuos ji numatė ar galėjo protingai numatyti sutarties sudarymo metu kaip tikėtiną prievolės neįvykdymo pasekmę.*“⁶⁶. Taigi iš esmės šioje normoje yra įtvirtintas projektuotojo, kaip verslininko, atsakomybės ribojimas, nustatantis reikalavimą, jog nuostolius patyrusi sutarties šalis, turi įrodyti, jog šių nuostolių atsiradimo galimybę ir dydį, sutartį pažeidusi šalis – projektuotojas, galėjo protingai numatyti sutarties sudarymo metu, o tai reiškia, jog priešingai nei deliktinėje atsakomybėje – atlyginami ne visi nuostoliai (žala), o tik tie, kurie buvo pagrįstai tikėtini, kaip sutarties neįvykdymo pasekmė: „*Taigi sutartį pažeidusios įmonės (verslo subjekto) pareiga atlyginti nuostolius priklauso nuo to, ar ji galėjo ir turėjo numatyti tokius nuostolius.<...> Vertinant, ar verslininkas galėjo numatyti tam tikrų nuostolių atsiradimą, taikomas apdairaus, protingo ir rūpestingo verslininko standartas ir pagal jį sprendžiama, ar esant konkrečiai situacijai jis būtų numatęs tokių nuostolių atsiradimo galimybę.*“⁶⁷

Priežastinis ryšys.

Paskutinioji iš nagrinėjamų civilinės atsakomybės sąlygų – priežastinis ryšys, yra įtvirtinta CK 6. 247 straipsnyje, kuriame pažymima, jog „*Atlyginami tik tie nuostoliai, kurie susiję su veiksmais (veikimu, neveikimu), nulėmusiais skolininko civilinę atsakomybę tokiu būdu, kad*

⁶⁵ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. birželio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-327/2008“, <https://eteismai.lt/byla/3473553304527/3K-3-327/2008>.

⁶⁶ „Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas“, *supra note*, 14.

⁶⁷ „Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. kovo 4 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e2A-69-381/2019“, <https://eteismai.lt/byla/32661712726864/e2A-69-381/2019>.

nuostoliai pagal jų ir civilinės atsakomybės prigimtį gali būti laikomi skolininko veiksmų (veikimo, neveikimo) rezultatu.⁶⁸

Priežastinio ryšio nustatymui tiek taikant deliktinę, tiek sutartinę atsakomybę, yra aktualūs kasacinio teismo suformuoti išaiškinimai, kuriuose pažymima, jog priežastinio ryšio nustatymą galima išskirti į du etapus: „Pirmame etape *conditio sine qua non* (privaloma sąlyga) testu nustatomas faktinis priežastinis ryšys ir sprendžiama, ar žalingi padariniai kyla iš neteisėtų veiksmų, t. y. nustatoma, ar žalingi padariniai būtų atsiradę, jeigu nebūtų buvę neteisėto veiksmo. Kitame etape nustatomas teisinis priežastinis ryšys, kai sprendžiama, ar padariniai teisine prasme nėra pernelyg nutolę nuo neteisėto veiksmo (neveikimo)[...]“⁶⁹; „Nustatant teisinį priežastinį ryšį reikia įvertinti atsakovo, jeigu jis elgtųsi kaip protingas ir apdairus asmuo, galimybę neteisėtų veiksmų atlikimo metu numatyti žalos atsiradimą, neteisėtais veiksmais pažeistos teisės ar teisėto intereso prigimtį ir vertę bei pažeisto teisinio reglamentavimo apsauginį tikslą. Taip pat svarbi yra atsakomybės prigimtis ir įprasta gyvenimiška rizika[...]“⁷⁰. Taigi taikant projektuotojui civilinę atsakomybę, pirmiausia reikia nustatyti faktinį priežastinį ryšį, o t. y. nustatyti, ar žala (nuostoliai) būtų atsiradusi, jei projektuotojas nebūtų atlikęs neteisėtų veiksmų, o jį nustačius – vertinti ar egzistuoja teisinis priežastinis ryšys, o t. y. ar atsiradusi žala nėra per daug nutolusi nuo projektuotojo neteisėtų veiksmų ar projektuotojas, veikdamas kaip apdairus asmuo, turėjo galimybę atsiradusios žalos (nuostolių) išvengti.

Pažymėtina ir tai, jog priežastinis ryšys tarp žalos (nuostolių) ir neteisėtų veiksmų gali būti konstatuojamas ir tais atvejais, kai projektuotojo veiksmai nėra tiesioginė žalos (nuostolių) atsiradimo priežastimi, tačiau prisideda prie žalos (nuostolių) atsiradimo ar padidėjimo: „Pagal CK 6.247 straipsnyje pateiktą priežastinio ryšio sampratą ir kasacinio teismo formuojamą teismų praktiką dėl teisinę pareigą pažeidusio asmens veiksmų žala gali atsirasti tiesiogiai, ir galima situacija, kai asmens veiksmais tiesiogiai nepadaryta žalos, tačiau sudarytos sąlygos žalai atsirasti ar jai padidėti. Pastaruoju atveju paprastai asmens veiksmai (veikimas, neveikimas) nėra vienintelė žalos atsiradimo priežastis, jie tik prisideda prie sąlygų šiai žalai kilti sudarymo, t. y. kartu su kitomis neigiamų padarinių atsiradimo priežastimis pakankamu laipsniu lemia šių padarinių atsiradimą. Nustačius, kad teisinę pareigą pažeidusio asmens elgesys pakankamai prisidėjo prie žalos atsiradimo, jam tenka civilinė atsakomybė (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. kovo 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-144/2014). Be to, pagal CK 6.247 straipsnį nereikalaujama, kad skolininko elgesys būtų vienintelė nuostolių atsiradimo priežastis;

⁶⁸ „Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas“, *supra note*, 14.

⁶⁹ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gegužės 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-190-248/2018“, <https://eteismai.lt/byla/234188715677646/e3K-3-190-248/2018>.

⁷⁰ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. kovo 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-53/2010“, <https://eteismai.lt/byla/109219807695653/3K-3-53/2010>.

*priežastiniam ryšiui konstatuoti pakanka įrodyti, kad skolininko elgesys yra pakankama nuostolių atsiradimo priežastis, nors ir ne vienintelė[...]*⁷¹. Taigi net ir tuo atveju, kai atsiradusi žala nėra tiesioginis projektuotojo veiksmų rezultatas, tačiau projektuotojas atliko neteisėtus veiksmus (pažeidė teisinę pareigą), kurie prisidėjo prie žalos atsiradimo (padidėjimo) – yra pagrindas konstatuoti priežastinį ryšį (netiesioginį), tarp projektuotojo veiksmų ir žalos atsiradimo.

Sprendžiant dėl priežastinio ryšio sutartinėje atsakomybėje, pažymėtina, jog taikant sutartinę atsakomybę verslininkui – priežastinis ryšys turi atitikti jau minėtą nuostolių numatymo kriterijų, įtvirtintą CK 6.258 straipsnio 4 dalyje: *„Šis kriterijus reiškia, kad nukentėjusi šalis negali tikėtis, jog jai bus kompensuoti net ir tie praradimai, kurių sutartį pažeidusi šalis, būdama protinga ir atidi verslininkė, negalėjo numatyti sutarties sudarymo metu kaip įprastų tokios sutarties pažeidimo padarinių (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. birželio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-364/2014).“*⁷². Tai reiškia, jog projektuotojo priežastinis ryšys, atsižvelgiant į tai, jog projektavimo teisiniuose santykiuose projektuotojas veikia kaip verslininkas – nustatomas tarp atsiradusių nuostolių ir projektuotojo galimybės tokius nuostolius numatyti. Kita vertus, teismų praktikoje yra suformuota išimtis, pažymint, jog tais atvejais, kai verslininkas neįvykdo prievolės tyčia ar didelio neatsargumo (aplaidumo): *„[...]jam kyla pareiga atlyginti nukentėjusios šalies patirtus nuostolius, priežastiniu ryšiu susijusius su sutarties pažeidimu, net ir tais atvejais, kai tokio dydžio nuostolių, sudarydamas sutartį, jis negalėjo numatyti kaip sutarties neįvykdymo pasekmės.“*⁷³. Taigi konstatavus projektuotojo didelį aplaidumą vykdant sutartinius įsipareigojimus – projektuotojui galėtų būti reikšiamas reikalavimas dėl visos, faktiškai atsiradusios, žalos atlyginimo.

Apibendrinant projektuotojo sutartinės ir deliktinės atsakomybės sąlygas, autorės nuomone, esminę (praktinę) reikšmę projektuotojui taikant sutartinę ir deliktinę atsakomybę turi projektuotojo atlygintinos žalos dydis. Taikant sutartinę atsakomybę, galinti kilti žala (nuostoliai) yra sąlyginai apibrėžta, projektuotojas jų gali tikėtis ir savo sutikimu prisiima jų atsiradimo riziką, kas taip pat reiškia, jog yra nustatomos projektuotojo atsakomybės ribos (išskyrus aukščiau nurodytą išimtį dėl didelio neatsargumo). Taikant deliktinę atsakomybę – projektuotojas turi atlyginti visą faktiškai kilusią žalą (nuostolius).

⁷¹ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gegužės 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-190-248/2018“, <https://eteismai.lt/byla/234188715677646/e3K-3-190-248/2018>.

⁷² *Ibid.*

⁷³ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. vasario 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-52/2013“, <https://eteismai.lt/byla/118520746962017/3K-3-52/2013>.

2.2. Projektuotojo sutartinės ir deliktinės atsakomybės santykis, atirbojimo problemos susiklosčius daugialypiems statybos teisiniams santykiams

Projektuotojo sutartinės ir deliktinės atsakomybės santykis

Kalbant apie sutartinės ir deliktinės civilinės atsakomybės santykį, pirmiausia pažymėtina, jog tiek sutartinės, tiek deliktinės atsakomybės, o t. y. bendra civilinės atsakomybės paskirtis, yra kompensacinė, kadangi kaip nurodyta CK 6. 245 straipsnio 1 dalyje: „*Civilinė atsakomybė – tai turtinė prievolė, kurios viena šalis turi teisę reikalauti atlyginti nuostolius (žalą) ar sumokėti netesybas (baudą, delspinigius), o kita šalis privalo atlyginti padarytus nuostolius (žalą) ar sumokėti netesybas (baudą, delspinigius).*“⁷⁴ Todėl tiek sutartinės, tiek deliktinės atsakomybės atveju, už žalą atsakingas projektuotojas, turi kompensuoti nukentėjusiosios šalies patirtus nuostolius. Be kita ko, kompensacinis civilinės atsakomybės pobūdis yra įtvirtintas ir teismų praktikoje: „*Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje civilinė atsakomybė yra turtinė prievolė ir atlieka kompensacinį vaidmenį.*“⁷⁵

Nepaisant to, jog abi civilinės atsakomybės rūšys yra skirtos kompensuoti nukentėjusiojo asmens patirtus nuostolius (kompensacinė funkcija), iš esmės skiriasi sutartinės ir deliktinės atsakomybės ginamas interesas bei kilimo pagrindai/ Pirmiausia pažymėtina, jog sutartinė atsakomybė skirta apginti lūkesčių (angl. *expectation*) interesą, o deliktinė – tikrumo (angl. *reliance*)⁷⁶. Tai reiškia, jog taikant sutartinę atsakomybę „*[...]šalis tikisi atsidurti tokioje padėtyje, kurioje ji būtų, jei būtų tinkamai įvykdyta sutartis, todėl taikant sutartinę atsakomybę siekiama užtikrinti, kad nukentėjusioji šalis tokioje padėtyje ir atsidurtų.*“⁷⁷, taigi siekiama nukelti nukentėjusiąją šalį į tokią padėtį, kokia būtų buvusi, jei sutartis būtų įvykdyta tinkamai.

Kitaip nei sutartinės atsakomybės atveju, taikant deliktinę atsakomybę, siekiama ne nukelti nukentėjusią šalį į padėtį, kuri būtų buvusi, jei sutartis būtų įvykdyta tinkamai, o grąžinti nukentėjusiąją šalį į tokią padėtį, kokia buvo prieš padarant deliktą: „*Iš esmės deliktine teise ginamas tikrumo interesas, kuris reiškia, kad asmuo tikisi išlikti tokioje padėtyje, kokioje yra (tikisi, kad padėtis neblogės), taigi deliktinės atsakomybės taikymo tikslas – grąžinti asmenį į tą padėtį, kurioje jis būtų likęs, jei nebūtų delikto.*“⁷⁸

⁷⁴ „Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas“, supra note, 14.

⁷⁵ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. balandžio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-221-219/2015“, <https://eteismai.lt/byla/124455724133133/3K-3-221-219/2015>.

⁷⁶ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. spalio 24 d. apžvalga dėl sutartinės civilinės atsakomybės taikymo (Teismų praktika 49)“, supra note, 64 (cituota iš: Gediminas Sagatys „Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas: pirmieji dešimt galiojimo metų“ *Mokslo studija, Mykolo Romerio universitetas* (2013): 1011.

⁷⁷ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gegužės 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-327-687/2015“, <https://eteismai.lt/byla/133303260563435/3K-3-327-687/2015>.

⁷⁸ *Ibid.*

Antrasis skirtumas, kuris be kita ko, praktikoje kelia nemažai problemų, yra sutartinės ir deliktinės atsakomybės taikymo pagrindai. Taigi, kaip ir įtvirtinta aukščiau minėtose CK normose, sutartinė atsakomybė taikoma tada, kai yra neįvykdoma ar netinkamai įvykdoma sutartis, o deliktinė – kai atsiradusi žala nėra susijusi su sutartiniais teisiniais santykiais. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išaiškinimuose dėl šių civilinės atsakomybės rūšių skirtumų, taip pat yra pažymima, jog: „[...]sutartinei civilinei atsakomybei būdinga tai, kad šalis dar iki civilinės teisės pažeidimo sieja civiliniai teisiniai santykiai. Civilinės teisės pažeidimas tokiais atvejais dažniausiai pasireiškia sutarties pažeidimu (CK 6.256 straipsnis).“⁷⁹, kai tuo tarpu „Deliktinės atsakomybės santykis atsiranda tarp nukentėjusio asmens ir žalą padariusio asmens iki žalos padarymo momento nesant teisinio santykio.“⁸⁰

Aplinkybę, jog sutartinė atsakomybė dažniausiai pasireiškia sutarties pažeidimu ir yra taikoma tik sutarties šalims, lemia sutarčių uždarmo principas, kuris nors ir tiesiogiai neįtvirtintas teisės normose, tačiau plačiai aiškinamas teismų praktikoje, pagal kurį: „[...]sutartis sukuria teises ir pareigas tik jos šalims ir tik sutartį sudariusios šalys gali reikšti iš jos kylančius reikalavimus.“⁸¹ Taigi sutartinė atsakomybė iš esmės taikytina tik sutartiniais teisiniais santykiais susijusioms šalims, o deliktinė atsakomybė gali būti taikoma neapibrėžtam subjektų ratui: „Skirtingai nei įstatymas, kuris nustato privalomas elgesio taisykles neapibrėžtam asmenų ratui, sutartis yra suderintos šalių valios išraiška, kai nustatomos tik šalims privalomos elgesio taisyklės. Šalys sutartyje negali nustatyti trečiųjų asmenų teisių ir pareigų, išskyrus įstatymo nustatytas išimtis (CK 6.190–6.191 straipsniai).“⁸²

Taigi, darytina išvada, jog sutartinė ir deliktinė atsakomybė gina skirtingą interesą, jų taikymo pagrindas yra skirtingas, todėl jų sutapimas – konkurencija, t. y. tokia situacija, kuriai esant būtų galima taikyti tiek sutartinę, tiek deliktinę atsakomybę, yra negalima, kas taip pat nurodoma ir ne vienoje kasacinio teismo nutartyje⁸³. Tačiau atkreiptinas dėmesys, jog nepaisant teisinio reguliavimo, kuris atsispindi ir teismų praktikoje, teisės mokslininkai yra išsakę ir kitokių požiūrių, kuriuo remiantis sutartinės ir deliktinės atsakomybės konkurencijos atvejai yra galimi. E. Ivanauskienės disertacijoje „Deliktinės ir sutartinės civilinės atsakomybės pagrindų konkurencija“, kurioje E. Ivanauskienė pateikia išsamią daugelio teisės mokslininkų darbų analizę

⁷⁹ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. vasario 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-20-916/2018“, <https://eteismai.lt/byla/56999204470150/e3K-3-20-916/2018>.

⁸⁰ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. spalio 24 d. apžvalga dėl sutartinės civilinės atsakomybės taikymo (Teismų praktika 49)“, *supra note*, 64.

⁸¹ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. spalio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-367/2011“, <https://eteismai.lt/byla/195762786620378/3K-3-367/2011>.

⁸² „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. birželio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-225-687/2017“, <https://eteismai.lt/byla/195085465110110/e3K-3-225-687/2017>.

⁸³ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. vasario 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-20-916/2018“, *op. cit.*

dėl sutartinės ir deliktinės atsakomybės konkurencijos, yra pažymima, jog: „*Minėta, jog deliktinės ir sutartinės atsakomybės pagrindų konkurencija yra tada, kai pirma, tos pačios faktinės aplinkybės atitinka tiek sutarties pažeidimą, tiek deliktą (priežastis), todėl yra galimas ir sutartinės, ir deliktinės atsakomybės taikymas (pasekmė).*[...] *Deliktinės ir sutartinės atsakomybės pagrindų konkurencija kyla dėl sutarties šalies bendrojo pobūdžio rūpestingumo pareigos pažeidimo sutartiniuose santykiuose, kuris atitinka abu šiuos kriterijus: (i) yra susijęs su sutartiniais santykiais ir lūkesčių interesu (savarankiškas sutarties pažeidimas), ir (ii) gali būti laikomas deliktu, nesant sutartinių santykių (savarankiškas deliktas). Nesant pirmojo kriterijaus, taikytina tik deliktinė atsakomybė, kadangi nėra sutartinės atsakomybės taikymo sąlygų. Nesant antrojo kriterijaus, taikytina tik sutartinė atsakomybė, kadangi nėra deliktinės atsakomybės taikymo sąlygų. Esant abiem kriterijams, yra abiejų civilinės atsakomybės rūšių taikymo prielaidos.*“⁸⁴. Aptariamame E. Ivanauskienės moksliniame darbe, taip pat yra nurodyti klasikiniai sutartinės ir deliktinės atsakomybės pagrindų konkurencijos pavyzdžiai: „*Klasikiniais sutarties pažeidimo ir delikto sutapimo situacijos pavyzdžiais paprastai nurodomi šie atvejai: jeigu asmuo padaro žalą išsinuomotam turtui, toks elgesys gali būti pripažįstamas tiek sutarties pažeidimu, tiek deliktu dėl žalos turtui; jeigu žala padaroma keleiviui, šie neteisėti veiksmai taip pat gali būti kvalifikuojami tiek deliktu dėl asmens kūno neliečiamumo pažeidimo, tiek sutartinio įsipareigojimo dėl netinkamai suteiktų paslaugų pažeidimo. Sutarties pažeidimo faktinė sudėtis atitinka deliktą ir tuomet, kai, pavyzdžiui, saugotojas aktyviais veiksmais padaro žalą jam patikėtam daiktui ar baldų perkraustymo paslaugą teikiantis asmuo pernešdamas spintą padaro žalą pianinui, taip pat jeigu valymo paslaugas teikiantis asmuo sudaužys vazą ir pan. **Apibendrinami galime teigti, kad jeigu tarp šalių egzistuojant sutartiniais santykiams yra padaroma žala dėl neteisėtų veiksmų, kurie atitinka tiek sutarties pažeidimą, tiek deliktą, yra tiek deliktinės, tiek sutartinės atsakomybės taikymo prielaidos.***“⁸⁵

Taigi, remiantis doktrinoje pateikiamais išaiškinimais dėl sutartinės ir deliktinės atsakomybės (pagrindų) konkurencijos atvejų, galima išskirti būtinąsias sutartinės ir deliktinės pagrindų konkurencijos sąlygas: 1) Sutarties šalis padaro pažeidimą, susijusį su sutartinių santykių vykdymu; 2) Padarytas sutarties pažeidimas gali būti laikomas atskiru deliktu ir nesant sutartiniais santykiams. Todėl teoriniu (doktrinos) požiūriu, darytina išvada, jog taikant projektuotojui civilinę atsakomybę, sutartinės ir deliktinės atsakomybės konkurencijos atvejai galėtų kilti tada, jei projektuotojas, vykdydamas sutartinius įsipareigojimus sutarties kontrahentui pažeistų ir bendrojo pobūdžio pareigą elgtis atidžiai, o šis pažeidimas taip pat būtų pagrindas atsakomybei (deliktinei) kilti ir nesant sutartinių santykių. Tačiau siekiant teisinio aiškumo, svarbu

⁸⁴Ivanauskienė, *supra note*, 8.

⁸⁵*Ibid.*

pažymėti, jog įstatyme ir nuosekliai plėtojamoje kasacinio teismo praktikoje, sutartinės ir deliktinės atsakomybės konkurencijos atvejai Lietuvoje nėra nepripažįstami. Tuo atveju, kai tarp šalių egzistuoja sutartiniai santykiai – taikoma sutartinė atsakomybė.

Atribojimo problemos, susiklosčius daugialypiams statybos teisiniams santykiams

Projektuotojo sutartinės ir deliktinės atsakomybės santykis tampa aktualus susiklosčius daugialypiams statybos teisiniams santykiams. Pirmiausia pažymėtina, jog statybų procese tarp statybos dalyvių, siekiant teisių ir pareigų apibrėžtumo – teisiniai santykiai įprastai susiklosto rangos sutarties pagrindu. Rangos sutarties apibrėžimas yra įtvirtintas 6. 644 straipsnio 1 dalyje, pagal kurią: „Rangos sutartimi viena šalis (rangovas) įsipareigoja atlikti tam tikrą darbą savo rizika pagal kitos šalies (užsakovo) užduotį ir perduoti šio darbo rezultatą užsakovui, o užsakovas įsipareigoja atliktą darbą priimti ir už jį sumokėti.“⁸⁶. Taigi tais atvejais, kai rangos sutartis sudaroma dėl projektavimo darbų, projektuotojas, vykdydamas rangos sutartyje užsakovo nustatytą užduotį, veikia kaip rangovas ir projektuotojui sutartį pažeidus – projektuotojui yra taikoma sutartinė civilinė atsakomybė. Be to, praktikoje galimos ir tokios situacijos, kai projektuotojas, vykdydamas su užsakovu sudarytą projektavimo darbų rangos sutartį, o t. y. būdamas rangovu, atitinkamiems rangos sutartyje nustatytiems darbams atlikti – pavyzdžiui vienai iš projekto dalių parengti, pasitelkia kitus projektuotojus. Tokia teisė projektuotojui, kaip rangovui, yra numatyta CK 6. 650 straipsnio 1 dalyje, pagal kurią – „Rangovas turi teisę pasitelkti savo prievolėms įvykdyti kitus asmenis (subrangovus), jeigu įstatymai ar rangos sutartis nenustato, kad užduotį privalo įvykdyti pats rangovas. Jeigu užduočiai vykdyti yra pasitelkti subrangovai, tai rangovas tampa generaliniu rangovu.“⁸⁷ Taigi, šiuo atveju, projektuotojas, kurį sutartiniai teisiniai santykiai sieja su užsakovu, yra laikomas generaliniu rangovu, o pastarojo pasitelkti kiti asmenys – subrangovais.

Pažymėtina, jog šiame procese rangos ir subrangos sutarčių pagrindu susidaro sutarčių grandinė ir tarp šalių susiklosto daugialypiai sutartiniai teisiniai santykiai, o t. y. 1) tarp užsakovo ir generalinio rangovo ir 2) tarp generalinio rangovo ir subrangovo. Atsižvelgiant į tai, spręstinas klausimas, kokia atsakomybės rūšis (sutartinė ar deliktinė) projektuotojui galėtų kilti prieš kiekvieną iš šių teisinių santykių dalyvių. Taigi už sutartinių įsipareigojimų nevykdymą (netinkamą vykdymą) užsakovas turi teisę reikšti reikalavimą dėl sutartinės atsakomybės taikymo generaliniam rangovui, o generalinis rangovas – subrangovui. Svarbu pažymėti, jog galimi atvejai, kai užsakovas patiria žalą dėl subrangovo, sudarytos sutarties su generaliniu rangovu, netinkamo vykdymo, tačiau šiais atvejais užsakovas turi nukreipti savo reikalavimą dėl žalos atlyginimo generaliniam rangovui, kadangi remiantis CK 6. 650 straipsnio 3 dalimi – „Generalinis rangovas

⁸⁶ „Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas“, *supra note*, 14.

⁸⁷ *Ibid.*

atsako užsakovui už subrangovų prievolių neįvykdymą ar netinkamą įvykdymą“⁸⁸. Todėl atsiradus žalai dėl netinkamo subrangovo sutartinių įsipareigojimų vykdymo, užsakovas, remiantis šiuo teisiniu reguliavimu, turėtų nukreipti reikalavimą generaliniam rangovui, o šis, atlyginęs užsakovo patirtą žalą, galėtų regresu tvarka nukreipti reikalavimą į subrangovą, kas be kita ko, pažymima ir teismų praktikoje: „Generalinio rangovo pareikštas reikalavimas subrangovui dėl šių nuostolių atlyginimo yra ne reikalavimas dėl atliktų darbų trūkumų, o generalinio rangovo regresinis reikalavimas subrangovui dėl padarytos žalos atlyginimo, kuriam taikytinas trejų metų ieškinio senaties terminas, nustatytas CK 1.125 straipsnio 8 dalyje.“⁸⁹

Pabrėžtina, jog užsakovui tiesiogiai reikšti piniginius reikalavimus subrangovui, draudžia CK 6. 650 straipsnio 4 dalyje įtvirtinta teisės norma, pagal kurią – „[...]užsakovas ir subrangovas neturi teisės reikšti vienas kitam piniginių reikalavimų, susijusių su sutarčių, kiekvieno iš jų sudarytų su generaliniu rangovu, pažeidimu.“⁹⁰ Ši teisės norma, nesant tarp šalių kitokio susitarimo, yra laikoma imperatyvaus pobūdžio: „Rangos teisinių santykių kontekste CK 6.650 straipsnio 4 dalyje įtvirtinta imperatyvaus pobūdžio taisyklė, pagal kurią užsakovas ir subrangovas negali reikšti vienas kitam piniginių reikalavimų, susijusių su sutarčių, kiekvieno iš jų sudarytų su generaliniu rangovu pažeidimu, jeigu ko kito nenustatyta įstatyme ar sutartyje.“⁹¹

Pagrįstai teigtina, jog teisinį reguliavimą lemia sutarčių uždarumo principas, kuris reiškia, jog: „[...]sutartis sukuria teises ir pareigas ją sudariusiems asmenims ir, išskyrus įstatyme įtvirtintas išimtis, nesukuria teisių ir pareigų tretiesiems asmenims. Sutarties uždarumo principas lemia, kad tik sutarties šalys gali reikšti reikalavimus dėl jos netinkamo vykdymo; sutartinės civilinės atsakomybės tikslas ir teikiamos apsaugos ribos – sutartį sudariusių asmenų interesų, susijusių su tinkamu sutarties įvykdymu, apsauga. Teismų praktikoje sprendžiant iš rangos santykių kylančius ginčus, suformuluota taisyklė, kad reikšti reikalavimus dėl rangos sutarties pažeidimo gali tik jos šalys, kiti asmenys – tik tuo atveju, jeigu reikalavimo teisę turintis asmuo jiems ją perleido (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. kovo 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-105/2012; 2012 m. lapkričio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-526/2012; kt.).“⁹² Atsižvelgiant į tai konstatuotina, jog pagal bendrą taisyklę, užsakovas nukreipti tiesioginio

⁸⁸ *Ibid.*

⁸⁹ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. spalio 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-370/2007“, <https://eteismai.lt/byla/203290768668682/3K-3-370/2007>.

⁹⁰ „Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas“, *supra note*, 14.

⁹¹ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. lapkričio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-526/2012“, <https://eteismai.lt/byla/56657663935228/3K-3-526/2012>.

⁹² „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. birželio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-291-701/2017“, <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaijeska/tekstas.aspx?id=42dceba1-6216-4314-9d86-6418ce880c9d>

reikalavimo į subrangovą neturi teisinio pagrindo, kas pažymima ir ne vienoje teismų nagrinėtoje byloje⁹³.

Tačiau atkreiptinas dėmesys, jog teismų praktikoje buvo pastebėta atveju, kai užsakovas reiškė reikalavimą projektuotojui, kaip subrangovui, dėl žalos, atsiradusios iš sutarties, sudarytos tarp užsakovo ir generalinio rangovo, ir teismai tokį užsakovo reikalavimą tenkino. Taigi, iš esmės buvo pažeistas sutarčių uždaro principas, be kita ko, atsispindintis CK 6. 650 straipsnio 4 dalyje, o taip pat kilo klausimas, kuri civilinės atsakomybės rūšis projektuotojui tokiu atveju turėtų būti taikytina. Pažymėtina, jog remiantis šiame tyrime aptartais išaiškinimais dėl sutartinės ir deliktinės atsakomybės santykio bei taikymo sąlygų, kurie buvo padaryti atsižvelgiant į galiojančią teisinį reglamentavimą ir nuosekliai plėtojamą teismų praktiką – nagrinėjamu atveju, autorės nuomone, projektuotojui apskritai nekilo civilinė atsakomybė prieš užsakovą, todėl teismai turėjo vertinti užsakovo reikalavimą kaip teisiškai nepagrįstą, kadangi neegzistavo nei sutartinės, nei deliktinės atsakomybės kilimo sąlygos. Tokią situaciją lemia teisinis reguliavimas, kuriame nustatyta, jog esminė deliktinės atsakomybės sąlyga, be kita ko, įtvirtinta CK 6. 245 straipsnio 4 dalyje, yra ta, jog deliktinė atsakomybė yra taikoma tik tais atvejais, kai atsiradusi žala nėra susijusi su sutartinių įsipareigojimų įvykdymu, o aptariamam atveju – žala kilo būtent dėl sutarties, sudarytos užsakovo ir generalinio rangovo, pažeidimo, kurios šalimi projektuotojas nebuvo. Atitinkamai projektuotojui negalėjo būti taikytina ir sutartinė atsakomybė, kadangi projektuotojo, kaip subrangovo, ir užsakovo jokie sutartiniai santykiai nesiejo, o sutartis, kurios nuostatos buvo pažeistos, remiantis sutarčių uždaro principu, sukūrė teises ir pareigas, o taip pat pagrindą atsakomybei kilti tik jos šalims, t. y. generaliniam rangovui prieš užsakovą, bet ne projektuotojui, kurio sutartiniai santykiai su užsakovu nesiejo.

Pabrėžtina, jog minėta situacija, o t. y. ginčas tarp užsakovo ir projektuotojo, kaip subrangovo, dėl projektuotojo atsakomybės, kai šių ginčo šalių sutartiniai santykiai nesiejo, o užsakovas žalą kildino iš projektuotojo ir generalinio rangovo sudarytos subrangos sutarties netinkamo vykdymo – buvo nagrinėjama visose trijose teismų instancijose. Teismų priimti procesiniai sprendimai iš esmės skyrėsi tiek motyvų, tiek procesinės baigties prasme. Atsižvelgiant į tai, minėta ginčo situacija bei teismo argumentai ir motyvai, kuriais rėmėsi teismai nagrinėdami kilusį ginčą, laikytini fundamentaliais, siekiant atskleisti projektuotojo sutartinės ir deliktinės atsakomybės santykį daugialypiuose statybos teisiniuose santykiuose. Atsižvelgiant į tai, toliau

⁹³ „Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. rugpjūčio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1055/2014“, <https://eteismai.lt/byla/17067590298384/2A-1055/2014>; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. gegužės 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-257/2014“, <https://eteismai.lt/byla/273335086250531/3K-3-257/2014>; „Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2016 m. rugsėjo 12 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2-1276-343/2016“, <https://eteismai.lt/byla/29237905598933/2-1276-343/2016>; „Šiaulių apygardos teismo 2017 m. kovo 27 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. e2-538-372/2017“, <https://eteismai.lt/byla/29237905598933/2-1276-343/2016>.

bus aptariami pirmosios, apeliacinės bei kasacinės instancijos teismų motyvai, reikšmingi projektuotojo sutartinės ir deliktinės atsakomybės santykiui bei atribojimui daugialypiuose rangos ir subrangos teisiniuose santykiuose.

Pažymėtina, jog kilusį ginčą nagrinėjant pirmosios instancijos teisme, užsakovo reikalavimas projektuotojui, kaip subrangovui, dėl žalos atlyginimo buvo tenkinamas, o taip pat buvo konstatuota, jog ieškovo (užsakovo) reikalavimas projektuotojui priteisti žalą, susijusią su projektuotojo sutartiniais teisiniais santykiais, kurių šalimi ieškovas nėra, sudaro prielaidas projektuotojo sutartinės ir deliktinės atsakomybės konkurencijai pripažinti, kartu pasisakant, jog nors pagal įstatymo leidėjo išreikštą valią sutartinės ir deliktinės atsakomybės konkurencija negalima, tačiau pripažįstant, jog vis dėlto tokie atvejai egzistuoja: „*Evelinos Ivanauskienės daktaro disertacijoje „Deliktinės ir sutartinės civilinės atsakomybės pagrindų konkurencija“ cituojama S. Selelionytės–Drukteinienės siūloma deliktinės ir sutartinės atsakomybės konkurencijos sąvoka – tai situaciją, kuomet „tarp šalių egzistuojant sutartiniais santykiams viena iš šalių padaro sutarties pažeidimą, kuris taip pat laikytinas deliktu (25 p.).[...] Nors daktaro disertacijoje cituojamas V. M. straipsnis „Lietuvos deliktų teisės raidos aktualijos ir tendencijos“, kuriame autorius teigia „kodekse aiškiai nurodoma, kada atsiranda sutartinė, o kada – deliktinė civilinė atsakomybė, darytina išvada, jog Lietuvos įstatymų leidėjas pasisakė už civilinės atsakomybės rūšių konkurencijos draudimą, nes įstatymu sureguliuoti šių rūšių atsiradimo ir taikymo atvejai (Mizaras, V., supra note 19, p. 57), taip pat pateikiamas kasacinio teismo praktikos pavyzdys dėl panašios pozicijos (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. balandžio 17 dienos nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-221-219/2015), tačiau teismas pritaria pozicijai, jog nėra teisinio pagrindo neigti konkurencijos situacijos galimumą Lietuvoje.“⁹⁴ Taigi nagrinėjamoje byloje pirmosios instancijos teismas sprendė, jog egzistuoja sutartinės ir deliktinės atsakomybės konkurencija ir ją sprendė taikdamas projektuotojui deliktinę atsakomybę. Projektuotojo neteisėtus veiksmus, nepaisant to, jog atsiradusi žala buvo susijusi su rangos sutarties, kurios šalimi projektuotojas nebuvo, pažeidimu, kildino iš bendrosios pareigos elgtis atidžiai ir rūpestingai pažeidimo: „Teismas sprendžia, jog konstatavus atsakovo UAB „Sweco Lietuva“ (aut. pastaba projektuotojo) neteisėtus veiksmus, kurie pasireiškė neatsižvelgiant į ieškovo 2013 m. projektavimo užduotį dėl parametrų pakeitimo ir kurie kilo iš bendros rūpestingumo pareigos pažeidimo, taikomos deliktinės atsakomybės nuostatos ir jos turi pirmenybę sutartinės atsakomybės atžvilgiu.“⁹⁵ Autorės nuomone pirmosios instancijos teismas nagrinėjamoje byloje nepagrįstai sprendė, jog projektuotojui gali būti taikoma*

⁹⁴ „Vilniaus apygardos teismo 2018 m. gegužės 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-738-803/2018“, <https://eteismai.lt/byla/252236476618824/e2-738-803/2018>.

⁹⁵ *Ibid.*

deliktinė atsakomybė. Pažymėtina, jog žala buvo susijusi su užsakovo ir generalinio rangovo sudarytos sutarties nuostatų netinkamu vykdymu, todėl, remiantis deliktinės atsakomybės taikymo esmine sąlyga, jog deliktinė atsakomybė taikoma, kai žala nesusijusi su sutartiniais santykiais – nagrinėjamu atveju projektuotojui deliktinė atsakomybė negalėjo būti taikoma. Be to, autorės nuomone, pirmosios instancijos teismas, pripažindamas, jog šiuo atveju egzistuoja projektuotojo sutartinės ir deliktinės atsakomybės konkurencija padarė iš esmės klaidingas išvadas. Atsižvelgiant į doktrinoje suformuotą sutartinės ir deliktinės atsakomybės konkurencijos sampratą, kurią, be kita ko, nurodė ir pats pirmosios instancijos teismas, remdamasis S. Selelionytės–Drukteinienės siūloma deliktinės ir sutartinės atsakomybės konkurencijos sąvoka – viena iš būtinųjų sąlygų sutartinės ir deliktinės atsakomybės konkurencijai kilti yra ta, jog padarant sutarties pažeidimą, tarp šalių turi egzistuoti sutartiniai santykiai, o nagrinėjamu atveju tarp užsakovo (ieškovo) ir projektuotojo (atsakovo) jokie sutartiniai santykiai neegzistavo, todėl nebuvo vienos iš būtinųjų konkurencijos atsiradimo sąlygų, taigi ir pagrindo sutartinės ir deliktinės atsakomybės konkurencijai konstatuoti.

Nagrinėjant minėta ginčą apeliacinės instancijos teisme, Lietuvos apeliacinis teismas taip pat pripažino užsakovo teisę reikšti projektuotojui, kaip subrangovui, reikalavimą dėl žalos atlyginimo, ir kaip ir pirmosios instancijos teismas, taikė projektuotojui deliktinę atsakomybę bei rėmėsi šiais argumentais: *„Nagrinėjamu atveju atsakovė UAB „Sweco Lietuva“ nesutinka su deliktinės civilinės atsakomybės taikymo jos atžvilgiu. Apeliantės teigimu, pirmosios instancijos teismas, nuostolius dėl techninio projekto trūkumų taisymo priteisdamas iš subrangovo UAB „Sweco Lietuva“, o ne generalinio rangovo SIA MIE Construction, pažeidė CK 6.650 straipsnio nuostatas. Bylos duomenys patvirtina, kad ieškovė reikalavimą atsakovei UAB „Sweco Lietuva“ grindžia sutartine ir deliktine atsakovės UAB „Sweco Lietuva“ atsakomybe. Ieškovė ir atsakovė UAB „Sweco Lietuva“ nėra šalys pagal Sutartį Nr. 1, tačiau atsakovė UAB „Sweco Lietuva“ yra subrangovas pagal Sutartį Nr. 1. Ieškovė ir atsakovė UAB „Sweco Lietuva“ yra Sutarties Nr. 2 šalys. Ieškovei padaryta žala atsirado iš neteisėtų veiksmų, kuriais pažeistos abi sutartys, bendra atidumo bei rūpestingumo pareiga, todėl šie veiksmai kvalifikuotini ir kaip įstatymo, ir kaip sutarties pažeidimas. Dėl to reikalavimo dalyje, susijusioje su Sutarties Nr. 2 pažeidimu, atsakovei UAB „Sweco Lietuva“ taikytina sutartinė atsakomybė, kitoje reikalavimo dalyje – deliktinė atsakomybė. Teismų praktikoje pasitaiko atvejų, kai padarytos žalos negalima tiesiogiai ir vienareikšmiškai priskirti nei sutarties pažeidimui, nei deliktui, nes ji padaroma sutarties pažeidimu, iš kurio žala atsiranda trečiajam asmeniui. Tokiais atvejais laikomasi bendros pozicijos, kad padaryta žala nukentėjusiam asmeniui, kuris nėra tiesioginiais sutartiniais santykiais susijęs su žalą padariusiu asmeniu, privalo būti atlyginta, o teisinis būdas šiam rezultatui pasiekti gali būti trejopas: išplečiant sutartinės atsakomybės taikymo sritį/ribas,*

*įskaitant sutarčių uždarumo principo išimčių taikymą; taikant savarankišką/tarpinę civilinės atsakomybės formą, kai naudojami sutartinės ir deliktinės atsakomybės elementai; išplečiant deliktinės atsakomybės taikymo ribas.*⁹⁶

Taigi, remiantis aukščiau nurodytais apeliacinės instancijos teismo motyvais, pirmiausia pažymėtina, jog teismas nors ir netiesiogiai, tačiau pripažino, jog nagrinėjamu atveju atsiradusi žala, sprendžiant dėl projektuotojo neteisėtų veiksmų, nėra tiesiogiai ir vienareikšmiškai priskirtina nei sutarties pažeidimui, nei deliktui. Toks teismo vertinimas, autorės nuomone, reiškia, jog ieškovas apskritai neturėjo reikalavimo teisės į projektuotoją, kadangi nebuvo nei sutartinės, nei deliktinės atsakomybės taikymo sąlygų – žala padaryta užsakovui sutarties pažeidimu, kurios šalimi projektuotojas nebuvo, todėl atsižvelgiant į tai, jog ieškovo ir projektuotojo sutartiniai santykiai nesiejo, sutartinė atsakomybė projektuotojui negalėjo kilti. Kadangi žala buvo susijusi su sutarties pažeidimu – nebuvo pagrindo ir deliktinei atsakomybei kilti, kuri gali kilti, kai žala nėra susijusi su sutartiniais santykiais.

Atkreiptinas dėmesys į apeliacinės instancijos teismo argumentus dėl projektuotojo sutartinės ir deliktinės atsakomybės santykio, kuriais apeliacinės instancijos teismas konstatavo, jog nagrinėjamu atveju kyla situacija, „[...]kai padarytos žalos negalima tiesiogiai ir vienareikšmiškai priskirti nei sutarties pažeidimui, nei deliktui[...]“⁹⁷ Tai reiškia, jog minėta situacija yra visiškai priešinga sutartinės ir deliktinės atsakomybės konkurencijai, kadangi sutartinės ir deliktinės atsakomybės konkurencija kyla tada, kai padarytą žalą galima priskirti tiek sutarties pažeidimui, tiek deliktui, o ne tada, kai žala negali būti priskiriama nei vienai civilinės atsakomybės rūšiai. Taigi apeliacinės instancijos teismo teisinis situacijos vertinimas buvo visiškai priešingas nei pirmosios instancijos teismo, kuris konstatavo, jog nagrinėjamu atveju kyla sutartinės ir deliktinės atsakomybės konkurencija. Tačiau nepaisant to, apeliacinės instancijos teismas, kaip ir pirmosios, projektuotojui taikė deliktinę atsakomybę, o plačiau pasisakydamas dėl projektuotojo neteisėtų veiksmų prigimties, kurių atsiradimo pagrindas iš esmės lemia kuri civilinės atsakomybės rūšis projektuotojui galėtų būti taikytina, rėmėsi kasacinio teismo išaiškinimais bei nurodė: „*Nustatinėjant atsakovių veiksmų neteisėtumą (net ir ieškovei pareiškus reikalavimą dėl deliktinės atsakomybės taikymo), nekonstatavus aiškiai neteisėtų teisės normas pažeidžiančių veiksmų, pirmiausia vertintina veiksmų atitiktis šalių sudarytų sutarčių sąlygoms (išskyrus atvejus, jei būtų nustatyta, kad šios pažeidžia ar prieštarauja imperatyviosioms įstatymų nuostatomis) ir tik tuomet, jei konkreči veikla (neveikimas) nesiejama su konkrečiais sutartiniais įsipareigojimais sprendžiant, ar ji vykdyta (susilaikyta nuo veiksmų)*

⁹⁶ „Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. gegužės 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-277-236/2019“, <https://eteismai.lt/byla/136897535018843/e2A-277-236/2019>.

⁹⁷ „Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. gegužės 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-277-236/2019“, *supra note*, 96.

laikantis bendrojo pobūdžio atidumo ir rūpestingumo pareigos. Ginčo šalių sudaryti sandoriai ir pagal juos prisiimtų įsipareigojimų vykdymas, gali būti reikšmingas vertinant asmenų veiksmų neteisėtumą (Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2015-11-10 nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-582-916/2015).⁹⁸

Taigi, remiantis šiais išaiškinimais, Lietuvos apeliacinis teismas, taikydamas projektuotojui deliktinę atsakomybę, projektuotojo netesėtus veiksmus už sutarties (rangos) pažeidimą, kurios šalimi projektuotojas nebuvo, prilygino projektuotojo bendrojo pobūdžio pareigos elgtis atidžiai ir rūpestingai, pažeidimui: „Teisėjų kolegija, atsižvelgdama į pirmiau išdėstytą, daro išvadą, kad atsakovė UAB „Sweco Lietuva“ atliko neteisėtus veiksmus tiek pažeisdama Sutartį Nr. 1 (aut. pastaba projektuotojas nėra šios sutarties šalimi), tiek pažeisdama rūpestingo ir atidaus konkrečios rūšies profesionalaus elgesio standartą, todėl pirmosios instancijos teismas pagrįstai sprendė, kad tokie neteisėti atsakovės UAB „Sweco Lietuva“ veiksmai yra pagrindas jam taikyti deliktinę atsakomybę reikalavimo dalyje, susijusioje su Sutarties Nr. 1 pažeidimais.“⁹⁹. Autorės nuomone, apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai konstatavo, jog projektuotojas turėjo bendrojo pobūdžio pareigą laikytis sutarties, kurios šalimi nebuvo, nuostatų. Remiantis sutarčių uždarmo principu, sutartis, sudaryta tarp užsakovo ir generalinio rangovo negalėjo sukurti projektuotojui jokių teisių ir pareigų, o atsižvelgiant į tai, jog žala atsirado iš sutartinių teisinių santykių, apskritai nebuvo sąlygų deliktinei atsakomybei kilti.

Be to, vertinant projektuotojui deliktinės atsakomybės taikymą nagrinėjamu atveju, autorės nuomone, svarbu atkreipti dėmesį į anksčiau šiame tyrime analizuotus klausimus dėl sutartinės ir deliktinės atsakomybės ginamų interesų. Pažymėtina, jog būtent sutartinė, o ne deliktinė atsakomybė gina lūkesčių interesą, kurios (sutartinės atsakomybės) tikslas nukelti nukentėjusią šalį į tokią padėtį, kokia būtų buvusi, jei sutartis (ir visos iš jos išplaukiančios pareigos) būtų įvykdyta tinkamai, ko nagrinėjamu atveju ir siekė užsakovas. Todėl, atsižvelgiant į tai, jog iš esmės užsakovas reikšdamas ieškinį siekė iš projektuotojo (kaip subrangovo) žalos atlyginimo, kurią projektuotojui atlyginus būtų patenkintas ieškovo lūkesčio interesas, o t. y. ieškovas atsidurtų tokioje padėtyje, kokia būtų, jei sutartis būtų įvykdyta tinkamai – užsakovas faktiškai siekė patenkinti sutartinės atsakomybės ginamą interesą (lūkesčio). Todėl, autorės nuomone, nagrinėjamu atveju galėjo kilti tik sutartinė atsakomybė, o kadangi projektuotojas nebuvo sutarties, iš kurios atsirado žala, šalimi – užsakovo reikalavimas dėl žalos atlyginimo projektuotojo atžvilgiu negalėjo būti tenkinamas.

Pabrėžtina, jog nepaisant žemesnės instancijos teismų padarytų išvadų, kurios, autorės nuomone, kaip jau minėta prieštarauja teisiniam reguliavimui bei neatitinka esminių sutartinės ir

⁹⁸ *Ibid.*

⁹⁹ „Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. gegužės 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-277-236/2019“, *supra note*, 96.

deliktinės atsakomybės atribojimo ir taikymo sąlygų – nagrinėjant ginčą kasacinės instancijos teisme, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, konstatavo, jog: „*[...]apeliacinės instancijos teismas netinkamai aiškino šalis siejusį teisinį santykį dėl pastato techninio projekto parengimo, netinkamai taikė rangos teisinius santykius ir civilinės atsakomybės institutą reglamentuojančias teisės normas ir nepagrįstai sprendė, kad atsakovei UAB „Sweco Lietuva“ nagrinėjamu atveju kyla deliktinė atsakomybė už netinkamą pastato techninio projekto parengimą.*“¹⁰⁰. Be to, kasacinis teismas, sutinkamai su autorės jau išsakyta pozicija, pažymėjo, jog nagrinėjamu atveju nėra pagrindo konstatuoti, jog egzistuoja sutartinės ir deliktinės atsakomybės konkurencija: „*Teisėjų kolegija pažymi, kad sutartinės ir deliktinės atsakomybės konkurencija yra laikytina tokia situacija, kai reikalauti atlyginti žalą iš to paties subjekto būtų galima tiek sutartinės, tiek deliktinės atsakomybės pagrindu. Nagrinėjamoje byloje konstatavus, kad ieškovės (užsakovės) ir atsakovės UAB „Sweco Lietuva“ (subrangovės) nesieja tiesioginiai sutartiniai teisiniai santykiai, nes Sutartis Nr. 1 sudaryta tarp užsakovės ir rangovės, o Sutartis Nr. 3 – tarp rangovės ir subrangovės, užsakovei pareiškus reikalavimą subrangovei taikyti deliktinę civilinę atsakomybę, šiuo atveju nėra sutartinės ir deliktinės atsakomybės pagrindų konkurencijos.*“¹⁰¹.

Pažymėtina, jog kasacinio teismo išaiškinimai nagrinėjamoje byloje turi fundamentalią reikšmę dėl projektuotojui, kaip subrangovui, atsakomybės taikymo pagal užsakovo pareikštą reikalavimą tiek sutartinės, tiek deliktinės atsakomybės pagrindu, kadangi juose kasacinės instancijos teismas išsamiai pasisakė dėl galimybės projektuotojui taikyti sutartinę ir deliktinę atsakomybę rangos ir subrangos teisiniuose santykiuose, kai užsakovo ir projektuotojo, kaip subrangovo, sutartiniai teisiniai santykiai nesieja.

Taigi dėl sutartinės atsakomybės taikymo, kasacinės instancijos teismas pabrėžė, jog remiantis CK 6. 650 straipsnio 4 dalimi, nesant sutartyje numatytų išlygų, užsakovas neturi teisės reikšti projektuotojui, kaip subrangovui, jokių piniginių reikalavimų, susijusių su subrangovo ir generalinio rangovo sudaryta sutartimi, o t. y., jog sutartinė atsakomybė pagal užsakovo pareikštą reikalavimą projektuotojui negali kilti, kadangi šių šalių jokie sutartiniai santykiai nesieja bei nurodė: „*Nagrinėjamoje byloje nustatyta, kad šalys, sudarydamos Sutartį Nr. 1 ir Sutartį Nr. 3, jose nenustatė galimybės pareikšti tiesioginį reikalavimą trečiajam asmeniui, t. y. užsakovei – subrangovei, o subrangovei – užsakovei. Taigi šalims projektavimo rangos sutartyse nesusitarus dėl pirmiau nurodyto tiesioginės atsakomybės už sutarties nevykdymą ar netinkamą vykdymą taikymo, galioja bendrosios atsakomybės taisyklės, kad rangovas atsako užsakovui dėl jo*

¹⁰⁰ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gruodžio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-357-313/2019“, <https://e-teismai.lt/byla/93828209047617/e3K-3-357-313/2019>.

¹⁰¹ *Ibid.*

pasirinkto subrangovo veiksmų ir subrangovui už užsakovo veiksmus (CK 6.650 straipsnis). Priešingas aiškinimas pažeistų šių santykių šalių teisių ir pareigų pusiausvyrą bei sutarties uždarumo principo esmę. Ta aplinkybė, kad atsakovė UAB „Sweco Lietuva“ vykdė visus techninio projekto parengimo darbus bei derino klausimus, susijusius su techninio projekto parengimu, tiesiogiai su ieškove, nekeičia šalių teisių ir pareigų santykio, priimto pagal sudarytas sutartis (Sutartis Nr. 1 ir Nr. 3). Dėl to nepagrįsta laikytina apeliacinės instancijos teismo išvada, kad faktiškai projektavimo rangos teisiniai santykiai pagal Sutartį Nr. 1 susiklostė tiesiogiai tarp ieškovės (užsakovės) ir atsakovės UAB „Sweco Lietuva“ (subrangovės). Pažymėtina, kad subrangovas ir yra tas asmuo, kuris pasitelkiamas būtent rangovo pagal sutartį priimtoms prievolėms vykdyti, todėl jis visada faktiškai atlieka visus rangovo sutartimi sutartus darbus ar jų dalį (priklausomai pagal sudaryto susitarimo apimtį). Tačiau tokie subrangovo veiksmai negali būti laikomi kaip sukuriantys tiesioginius sutartinius santykius tarp užsakovo ir subrangovo, nes tokiu aiškinimu būtų paneigiama užsakovo, rangovo ir subrangovo santykių esmė. Dėl to darytina išvada, kad užsakovės (ieškovės) ir subrangovės (atsakovės UAB „Sweco Lietuva“) nagrinėjamu atveju nesieja sutartiniai teisiniai santykiai dėl Pastato techninio projekto parengimo, kurie galėtų būti pagrindas jai taikyti sutartinę civilinę atsakomybę už Sutarties Nr. 1 netinkamą vykdymą. Šiuo atveju dėl Sutarties Nr. 1 pažeidimo turėtų būti vertintos atsakovės bendrovės „SIA MIE Construction“ (aut. pastaba rangovo) sutartinės civilinės atsakomybės sąlygos, nes užsakovei būtent rangovė yra tiesiogiai atsakinga už projektavimo rangos sutarties tinkamą vykdymą.“¹⁰². Be to, vertindamas projektuotojo neteisėtus veiksmus, kasacinės instancijos teismas taip pat pabrėžė, jog priešingai nei nurodė žemesnių instancijų teismai, projektuotojo neteisėti veiksmai negali būti laikomi sutarties pažeidimu, kurios šalimi projektuotojas nėra ir pagrindu taikyti projektuotojui civilinę atsakomybę: „<...>atsakovė UAB „Sweco Lietuva“, būdama subrangovė, nėra Sutarties Nr. 1 šalis, šiuo susitarimu užsakovės ir rangovės priimti abipusiai įsipareigojimai ar jų pažeidimas negali būti vertinami kaip subrangovės neteisėti veiksmai ir būti pagrindas taikyti jai civilinę atsakomybę. Atsakovė UAB „Sweco Lietuva“ su atsakove bendrove „SIA MIE Construction“ sudarė Sutartį Nr. 3 dėl pastato techninio projekto, todėl jai gali kilti sutartinė civilinė atsakomybė tik už šioje sutartyje sutartų įsipareigojimų neįvykdymą ir reikalavimą dėl šios sutarties pažeidimo gali reikšti tik sutarties šalis – atsakovė bendrovė „SIA MIE Construction“. Kadangi ieškovė su atsakove UAB „Sweco Lietuva“ yra sudariusi Sutartį Nr. 2 dėl pastato darbo projekto parengimo, šio projekto įgyvendinimo priežiūros bei statybų valdymo priežiūros paslaugos, tai ieškovė tiesiogiai gali

¹⁰² „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gruodžio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-357-313/2019“, supra note, 100.

reikšti reikalavimus šiai atsakovei tik dėl šioje sutartyje nustatytų įsipareigojimų netinkamo vykdymo. Dėl to atsakovė UAB „Sweco Lietuva“ negali būti laikoma pažeidusia Sutartį Nr. 1.“¹⁰³

Šiai kasacinio teismo pozicijai autorė visiškai pritaria, kadangi toks rangos ir subrangos sutarčių šalių tarpusavio teisių ir pareigų atribojimas – nesuteikiant užsakovui ir subrangovui teisės reikšti vienas kitam tiesioginių reikalavimų (nesant tokios išlygos šalių sudarytose sutartyse) ir nepripažįstant projektuotojo pareigos laikytis sutarties, kurios šalimi projektuotojas nėra, nuostatų, atitinka sutarčių uždarumo principą bei leidžia teisinių santykių dalyviams aiškiai apibrėžti savo atsakomybės ribas, kas užtikrina šalių teisių ir teisėtų interesų apsaugą. Kita vertus, svarbu pažymėti, jog pagal kasacinio teismo praktikoje suformuotus išaiškinimus, išimtis iš sutarčių uždarumo principo galėtų būti taikoma, jei generalinis rangovas savo reikalavimo teisę į subrangovą perleistų užsakovui, arba jei generalinis rangovas, kaip teisinis subjektas, išnyktų ir užsakovas neturėtų jokių kitų objektyvių galimybių apginti savo pažeistas teises, kaip tik pareiškiant reikalavimą subrangovui¹⁰⁴. Atitinkamai vienoje byloje kasacinis teismas pažymėjo, jog: „Nagrinėjamoje byloje aktualu pažymėti ir tai, kad šiuo metu ieškovė (generalinė rangovė) reorganizavimo būdu yra prijungta prie trečiojo asmens (užsakovės), t. y. generalinės rangovės teises perėmė užsakovė. Taigi, teisiniuose santykiuose likus tik užsakovei, pastaroji nebeturėtų galimybės pasinaudoti CK 6.665 straipsnio 1 dalyje įtvirtintomis teisėmis.“¹⁰⁵

Antruoju atveju, dėl galimybės taikyti projektuotojui deliktinę atsakomybę, kasacinis teismas pirmiausia pabrėžė, jog tais atvejais, kai prielaidos žalai atsirasti yra tarp šalių sudarytos sutartys (jų pažeidimas), apskritai negali būti taikoma deliktinė atsakomybė, kadangi neteisėti veiksmai kyla būtent iš sutarčių pažeidimo, o ne bendrosios pareigos elgtis atidžiai ir rūpestingai pažeidimu, o antra, kadangi užsakovas, reiškiantis reikalavimą dėl žalos atlyginimo, iš esmės siekė tinkamo sutarties, iš kurios atsirado žala, įvykdymo, o t. y. apginti savo lūkesčio interesą, kurį, kaip jau ir minėta šiame tyrime, gina sutartinės, o ne deliktinės atsakomybės institutas, nagrinėjamu atveju nebuvo deliktinės atsakomybės taikymo sąlygų, kadangi visas šalis siejo sutartiniai santykiai ir žala atsirado būtent dėl sutarčių pažeidimų, kaip ir konstatavo kasacinis teismas: „**Šiuo atveju ieškovė bendro pobūdžio pareigos elgtis rūpestingai pažeidimą kildina iš atsakovės netinkamo pastato techninio projekto parengimo, galutinės projektavimo užduoties sąlygų nesilaikymo. Tačiau techninio projekto tinkamas parengimas yra šalių projektavimo rangos susitarimo dalykas, o šio įsipareigojimo netinkamas įvykdymas yra laikytinas sutartinių įsipareigojimų netinkamu vykdymu. Pažymėtina, kad sutarties tinkamas vykdymas yra siejamas**

¹⁰³ *Ibid.*

¹⁰⁴ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. gegužės 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-257/2014“, <https://eteismai.lt/byla/273335086250531/3K-3-257/2014>.

¹⁰⁵ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gruodžio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-681-378/2015“, <https://eteismai.lt/byla/196551732890493/3K-3-681-378/2015>.

*su lūkesčio intereso įgyvendinimu, kuris negali būti kildinamas iš bendrosios rūpestingumo pareigos pažeidimo, kaip deliktinės atsakomybės taikymo pagrindo. Deliktinė atsakomybė negali ginti tokio lūkesčio intereso, kaip jis suprantamas pagal tam tikros, šiuo atveju projektavimo rangos, sutarties įvykdymą. Šiuo atveju ieškovės įrodinėjama žala yra susijusi su sutartiniais santykiais, t. y. kyla iš netinkamo sutartinių įsipareigojimų vykdymo, taip pat su projektavimo rangos sutartyje nustatytomis teisėmis ir pareigomis. Dėl to atsakovės veiksmai civilinės teisės prasme negali būti laikomi pažeidžiančiais bendro pobūdžio pareigą elgtis atidžiai ir rūpestingai ir jai negali būti nagrinėjamos bylos aplinkybių kontekste tuo pagrindu taikoma deliktinė atsakomybė.*¹⁰⁶

Taigi susiklosčius daugialypiems rangos ir subrangos teisiniams santykiams, užsakovas, kurio sutartiniai santykiai su projektuotoju nesieja, projektuotojui, kaip subrangovui, neturi teisės reikšti reikalavimo dėl žalos atlyginimo nei sutartinės, nei deliktinės atsakomybės pagrindu¹⁰⁷, kadangi, kai žala atsiranda iš sutarties, kurios šalimi projektuotojas nėra, CK 6. 650 straipsnio 4 dalyje atsispindintis sutarčių uždarumo principas, lemia, jog sutartinė atsakomybė už šios sutarties pažeidimą projektuotojui nekyla, o sutartyje nustatytų įsipareigojimų netinkamas vykdymas, kurių projektuotojas nėra prisiėmęs (nėra sutarties šalimi), negali būti laikomas projektuotojo bendrosios pareigos elgtis atidžiai ir rūpestingai pažeidimu, taigi ir pagrindu taikyti projektuotojui deliktinę atsakomybę. Be to, remiantis aukščiau pateiktais kasacinio teismo išaiškinimais, darytina išvada, jog susiklosčius rangos ir subrangos teisiniams santykiams – žala, atsiradusi šių teisinių santykių pagrindu, gali būti atlyginama tik sutartinės atsakomybės pagrindu.

Atkreiptinas dėmesys, jog aukščiau aptarti kasacinio teismo išaiškinimai dėl sutartinės ir deliktinės atsakomybės santykio rangos ir subrangos teisiniuose santykiuose, gali būti aktualūs, kai yra sprendžiamas klausimas dėl žalos atlyginimo už statinio sugriuvimą. CK 6. 696 straipsnio 1 dalyje yra nurodyta, jog „Už statinio sugriuvimą ir tuo padarytą žalą atitinkamai atsako rangovas, projektuotojas, statinio projekto ekspertizės rangovas ir statybos techninis prižiūrėtojas, jeigu objektas sugriuvo dėl projektavimo, konstrukcijų ar statybos darbų defektų ar netinkamo žemės grunto.“¹⁰⁸. Pažymėtina, jog dažniausiai žalą (nuostolius) dėl statinio sugriuvimo statybų procese patiria statytojas (užsakovas)¹⁰⁹, taigi nustačius, jog statinys sugriuvo dėl projektuotojo darbų defektų, kurie susiję su projektuotojo ir statytojo (užsakovo) sudarytos sutarties netinkamu

¹⁰⁶ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gruodžio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-357-313/2019“, *supra note*, 100.

¹⁰⁷ Nesant rangos ir subrangos sutartyse šią galimybę suteikiančios išlygos, taip pat kai generalinis rangovas, kaip teisės subjektas, nėra išnykęs.

¹⁰⁸ „Lietuvos respublikos civilinis kodeksas“, *supra note*, 14.

¹⁰⁹ Jei dėl statinio griūties žalą patiria tretieji asmenys, nedalyvaujantys statybų procese, remiantis CK 6. 266 straipsnyje įtvirtinta griežtąja statinio savininko atsakomybe – trečiųjų asmenų patirtą žalą, deliktinės atsakomybės pagrindu, turi atlyginti statinio savininkas (valdytojas).

įsipareigojimų vykdymu, projektuotojui kiltų sutartinė atsakomybė. Tačiau CK 6. 696 straipsnio 2 dalis taip pat numato, jog projektuotojas gali būti atleistas nuo atsakomybės, jeigu įrodo, kad objektas sugriuvo ne dėl jo projektavimo ar konstrukcinių defektų, o dėl rangovo ar užsakovo kaltų veiksmų¹¹⁰. Pabrėžtina ir tai, jog kasacinis teismas yra pažymėjęs, jog už statinio sugriuvimą „[...]civilinė atsakomybė kyla ne už bet kokius neteisėtus veiksmus, bet tik už tokius, dėl kurių atsiranda žala.“¹¹¹. Taigi kyla klausimas, ar projektuotojas, būdamas generaliniu rangovu (susiklosčius rangos ir subrangos teisiniams santykiams), galėtų būti atleistas nuo atsakomybės už statinio sugriuvimą prieš užsakovą (statytoją), jei būtų nustatyta, jog statinys sugriuvo ne dėl jo atliktų projektavimo darbų, o dėl kito projektuotojo – subrangovo. Atkreiptinas dėmesys, jog iš aukščiau pateikto kasacinio teismo išaiškinimo, darytina išvada, jog atsakomybė kyla tik tam statybos dalyviui, kurio neteisėti veiksmai buvo priežastiniame ryšyje su statinio griūtimi. Atsižvelgiant į tai, darytina pagrįsta prielaida, jog nenustačius, priežastinio ryšio tarp projektuotojo, kaip generalinio rangovo, atliktų projektavimo darbų ir statinio sugriuvimo, atsakomybė generaliniam rangovui neturėtų kilti. Kita vertus, iš aukščiau aptartų kasacinio teismo išaiškinimų dėl užsakovo ir subrangovo tarpusavio teisių ir pareigų atribojimo, ir nesant kitokio teisinio reguliavimo ir/ar teismų išaiškinimų šiuo klausimu, darytina prielaida, jog užsakovas visus reikalavimus, įskaitant ir dėl žalos, atsiradusios dėl statinio sugriuvimo ir susijusios su subrangos sutartimi, turėtų reikšti generaliniam rangovui, o šis, atlyginęs užsakovo (statytojo) patirtą žalą – galėtų regreso tvarka nukreipti subrangovui (CK 6. 650 straipsnio 3 dalis).

Pažymėtina, jog statybų procese dažnai susiklosto rangos ir subrangos teisiniai santykiai, todėl vertinant šiuos santykius ne tik projektuotojo, bet ir kitų statybos dalyvių kontekste, darytina išvada, jog tokios situacijos, kai statinys sugriūna būtent dėl subrangovų neteisėtų veiksmų yra pakankamai realios ir objektyvios. Atsižvelgiant į tai, teismai turėtų pasisakyti dėl galimybės taikyti subrangovams tiesioginę atsakomybę už statinio sugriuvimą, nustačius, jog būtent jų neteisėti veiksmai lėmė statinio griūtį.

¹¹⁰ „Lietuvos respublikos civilinis kodeksas“, *op. cit.*

¹¹¹ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. kovo 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-167-611/2015“, <https://eteismai.lt/byla/183762697575564/3K-3-167-611/2015>.

3. PROJEKTUOTOJO ATSAKOMYBĖ SANTYKIS SU KITAIŠ STATYBOS PROCESO DALYVIAIS

3.1. Projektuotojo ir privačių asmenų, dalyvaujančių statybos procese, atsakomybės santykis.

Pirmojoje šio tyrimo dalyje jau buvo minėti pagrindiniai statybos dalyviai – užsakovas, rangovas, projekto ekspertizės rangovas (kai projekto ekspertizė privaloma), statybos techninis prižiūrėtojas su kuriais projektuotojas įprastai susiduria statybos procese, buvo aptartos šių statybos dalyvių pareigos. Aptarus projektuotojo ir minėtų statybos dalyvių pagrindines pareigas statybų procese, kyla klausimas, kokios yra projektuotojo atsakomybės ribos, kai reikalavimas dėl žalos (nuostolių) atlyginimo yra reiškiamas visiems statybos dalyviams. Atsižvelgiant į tai, toliau bus analizuojamos projektuotojo atsakomybės ribos santykyje su minėtais statybos dalyviais.

Nagrinėjamu atveju aktualus yra jau šiame tyrime minėtas CK 6. 697 straipsnis, nustatantis atsakomybę už statinio defektus, kurio 3 dalyje nustatyta, jog „Rangovas, projektuotojas, statinio projekto ekspertizės rangovas ir statybos techninis prižiūrėtojas atsako už defektus, nustatytus per garantinį terminą, jeigu neįrodo, kad jie atsirado dėl objekto ar jo dalių normalaus susidėvėjimo, jo netinkamo naudojimo ar užsakovo arba jo pasamdytų asmenų netinkamai atlikto remonto arba dėl užsakovo ar jo pasamdytų asmenų kitokių kaltų veiksmų.“¹¹². Taigi atsiradus defektams, tenka nustatyti, kurio iš statybos dalyvių veiksmai lėmė defektų atsiradimą. tai suponuoja jog nagrinėjant statybos dalyvių, taigi ir projektuotojo atsakomybės apimtį (ribas) – esminę reikšmę turi priežastinio ryšio nustatymas tarp statybos dalyvių neteisėtų veiksmų ir defektų atsiradimo: „Lemiamą reikšmę sprendžiant, kas yra atsakingas už nekokybiškai atliktus darbus, suteikta tų darbų defektų susidarymo ir statybos rangos teisinių santykių dalyvių (užsakovo, rangovo, techninio prižiūrėtojo) veiksmų priežastinio ryšio nustatymui (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. vasario 5 d. nutartis, priimta civilinėje byloje UAB Nr. 3K-3-3/2014)“¹¹³.

Tais atvejais, kai konstatuojama, jog defektų atsiradimą lėmė neteisėti projektuotojo veiksmai, t. y. nustačius, jog projektas pažeidė įstatymų (sutarties) reikalavimus – pripažįstama, jog žala atsirado ne tik dėl projektuotojo, bet ir dėl kitų statybos dalyvių neteisėtų veiksmų, o t. y. tarp visų statybos dalyvių veiksmų (neteisėtų) ir statinio defektų konstatuojamas priežastinis ryšys. Šią aplinkybę lemia, jog visi statybos dalyviai yra laikomi savo srities profesionalais ir kaip nurodoma teismų praktikoje, visi jie turi bendrą pareigą užtikrinti projekto ir jo įgyvendinimo

¹¹² „Lietuvos respublikos civilinis kodeksas“, supra note, 14.

¹¹³ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. birželio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-389-969/2015“, <https://eteismai.lt/byla/245777581852522/3K-3-389-969/2015>.

kokybę: „*Kaip matyti iš skundžiamo sprendimo, teismas atsakovės (aut. pastaba rangovės) atsakomybę iš esmės teisingai siejo su tuo, kad ji nesiėmė jokių veiksmų informuoti ieškovę (aut. pastaba užsakovę) ar techninį prižiūrėtoją dėl to, kad techniniame projekte nebuvo reikiamo sprendinio (skundžiamo sprendimo 58–59 punktai).[...]*Teisėjų kolegijos vertinimu, pirmosios instancijos teismas, sprenddamas dėl defektų Nr. 6 ir 11 iš esmės padarė teisingas išvadas dėl priežastinio ryšio ir atsakingų subjektų rato ir to, kad nors vienam statybos dalyviui visiškai tinkamai atlikus savo pareigas statybos trūkumų buvo galima visiškai išvengti[...].“¹¹⁴ Taigi, net ir nustačius, jog defektų atsiradimą lėmė teisės aktų reikalavimų neatitinkantys projekto sprendiniai – atsakomybė tenka ir kitiems statybos dalyviams, atsižvelgiant į jiems tenkantį aukštą atidumo ir rūpestingumo standartą, kaip savo srities profesionalams. Sprendžiant atsakomybės paskirstymo klausimą, tampa aktualu kokios atsakomybės rūšies tvarka – dalinės ar solidarios, statybos dalyviams turėtų būti paskirstyta atsakomybė. Teismų praktikoje yra išaiškinta, jog tais atvejais, kai už defektų atsiradimą yra atsakingi keli statybos dalyviai, o jų prievolės statybų procese atsiranda skirtingų sutarčių pagrindu – statybos dalyvių atsakomybės ribos nustatomos taikant dalinę atsakomybę, kas be kita ko, pažymima ir teismų praktikoje: „*[...]byloje dalyvaujančių asmenų atsakomybė kyla skirtingais pagrindais, kadangi tarp šalių susiklostė skirtingi teisiniai santykiai, kurių prigimtis lemia ir akivaizdžiai nevienodo priežastinio ryšio tarp užsakovės, rangovo, projektuotojo ir techninio prižiūrėtojo veiksmų ir atsiradusios žalos pobūdį, todėl visų statybos proceso dalyvių atsakomybė yra dalinė.[...]akivaizdu, jog tiek projektuotojas, tiek rangovas, tiek techninis prižiūrėtojas statybos procese negali būti atsakingi kaip vienas nuo kito nepriklausomi subjektai, priežastinio ryšio tarp jų veiksmų ir / ar neveikimo, kadangi kilusių konkrečių defektų kaip rezultato pobūdis yra skirtingas.*“¹¹⁵ Atkreiptinas dėmesys, jog aukščiau aptartoje Lietuvos apeliacinio teismo nutartyje, teismas sumažino rangovo atsakomybės dalį, atsižvelgiant į kitų statybos dalyvių prisidėjimą prie defektų atsiradimo. Teismas pažymėjo, jog už projekto trūkumus pirmiausia yra atsakingas projektuotojas, šiam padarius klaidą, toliau projekto patikra tenka techniniam prižiūrėtojui (nagrinėjamu atveju projekto ekspertizė nebuvo privaloma) ir tik tada – rangovui. todėl atsižvelgiant į tai, jog rangovas buvo paskutinysis statybos dalyvis, kuris turėjo pareigą pastebėti projekto trūkumus, tačiau to nepadarė, sumažino rangovo atlygintinų nuostolių dydį iki 15 proc.¹¹⁶ Taigi, teismas iš esmės pasisakė, jog už defektų atsiradimą statybos dalyviams atsakomybė paskirstytina pagal dalinės

¹¹⁴ „Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. balandžio 10 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e2A-201-516/2018“, <https://eteismai.lt/byla/66877525354699/e2A-201-516/2018>.

¹¹⁵ „Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. kovo 27 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. e2A-124-370/2018“, <https://eteismai.lt/byla/98274012898255/e2A-124-370/2018>.

¹¹⁶ „Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. balandžio 10 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e2A-201-516/2018“, *op. cit.*

atsakomybės tvarką, atsižvelgiant į tai, kurio iš statybos dalyvių neteisėti veiksmai pirmiausia lėmė defektų atsiradimą. Atkreiptinas dėmesys, jog nei įstatymų leidėjas, nei teismai nėra suformavę aiškių atsakomybės paskirstymo kriterijų taikant dalinę atsakomybę, o teismai, paskirstydami atsakomybės dalį, iš esmės vadovaujasi savo vidiniu įsitikinimu, pagal nagrinėjamos bylos faktines aplinkybes. Atsižvelgiant į tai, dalinės atsakomybės kriterijų nustatymas, autorės nuomone, galėtų būti atskiro tyrimo dalykas. Kita vertus, nagrinėjamos bylos kontekste, pažymėtina, jog Lietuvos apeliacinis teismas pasisakė, jog statybos dalyvių atsakomybės dalys turėtų būti vertinamos atsižvelgiant į statybos dalyvių neteisėtų veiksmų eiliškumą: pirmajam pažeidusiam jam kylančią teisinę pareigą, taikytina didžiausia atsakomybės dalis, atitinkamai po jo sekančiam mažesnė, o paskutiniajam statybos dalyviui – mažiausia. Todėl, autorės nuomone, egzistuočių prielaidos teismų praktikoje suformuoti orientacinius dalinės atsakomybės kriterijus, atsižvelgiant į statybos dalyvių neteisėtų veiksmų atsiradimo eiliškumą.

Pažymėtina ir tai, jog praktikoje egzistuoja atvejai, kai už defektų atsiradimą statybos dalyviams buvo taikyta solidarioji atsakomybė. Kasacinis teismas yra pažymėjęs, jog atvejus, kada už žalą atsakingiems asmenims taikytina solidarioji, kada dalinė atsakomybė, padeda nustatyti neteisėtus veiksmus ir kilusią žalą saistančio priežastinio ryšio pobūdį. Pagal tokį vertinimą išskiriami bendrininkavimo atvejai siaurąja prasme, kai taikoma solidarioji atsakomybė, bei skolininkų daugeto atvejai nesant bendrininkavimo siaurąja prasme, kai taikoma dalinė atsakomybė¹¹⁷. Kasacinis teismas pažymi, jog: „*Objektyvusis bendrininkavimas – tai atvejai, kai žala atsiranda tik dėl kelių atskirų, pavienių priežasčių sąveikos, t. y. keli pažeidėjai veikia atskirai neturėdami ketinimo sukelti žalą, vienas apie kito neteisėtus veiksmus dažniausiai nežinodami, tačiau žala atsiranda tik dėl to, kad kiekvieno jų veiksmai buvo būtinoji žalos atsiradimo priežastis. Objektyviojo bendrininkavimo atveju pažeidėjų veiksmų bendrumas nėra akivaizdžiai išreikštas. Jokio susitarimo sukelti žalą ar dalyvauti atliekant neteisėtus veiksmus nėra. Vis dėlto kiekvienas iš pažeidėjų prisideda prie žalos atsiradimo iš esmės – be jo žala (visa apimtimi) apskritai nebūtų atsiradusi. Taigi šiuo atveju, priešingai nei nemažos dalies subjektyviojo bendrininkavimo atveju, konstatuojamas faktinio priežastinio ryšio tarp kiekvieno iš pažeidėjų veiksmų ir atsiradusios žalos egzistavimas. Kadangi objektyviojo bendrininkavimo atveju kelios priežastys yra atskiros, tačiau priklausomos viena nuo kitos, tai šia priklausomybės prasme galima konstatuoti žalos nedalomumą bei veiksmų bendrumą objektyviaja prasme[...]*“¹¹⁸ Taigi, nustačius, jog kiekvieno iš statybos dalyvių veiksmai buvo būtinąja

¹¹⁷ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. kovo 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-132-695/2016“, <https://eteismai.lt/byla/115511372190674/3K-3-132-695/2016>.

¹¹⁸ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gruodžio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-665-969/2015“, <https://eteismai.lt/byla/111012308103962/3K-3-665-969/2015>.

priežastimi, be kurių defektai apskritai (visa apimtimi) nebūtų atsiradę – konstatuojamas objektyvusis bendrininkavimas, taigi ir pagrindas taikyti statybos dalyviams solidariąją atsakomybę. Solidarioji atsakomybė statybos dalyviams už defektų atsiradimą buvo taikyta Lietuvos apeliacinio teismo nagrinėtoje civilinėje byloje Nr. e2A-552-407/2018¹¹⁹. Nagrinėjamoje byloje buvo paskirta teismo ekspertizė, kurią atlikus buvo nustatyta, jog defektų atsiradimą lėmė projektuotojo pakeisti projekto sprendiniai, pagal kuriuos buvo vykdomi statybos darbai, taip pat rangovo netinkamai pasirinkta statybos darbų technologija, kuri taip pat lėmė defektų atsiradimą, o taip pat techninio prižiūrėtojo nepakankama techninė priežiūra, kurios metu turėjo būti įvertinti neišsamūs projektiniai sprendiniai. Atsižvelgiant į tai, teismas konstatavo: „**Atsakovės UAB „Žibai“ (aut. pastaba rangovo) neteisėti veiksmai yra tiesioginiame priežastiniame ryšyje su atsiradusiomis pasekmėmis (statinio defektais). Tačiau be neteisėtų projektuotojo UAB „TS projects“ ir techninio prižiūrėtojo UAB „Frosta“ veiksmų žala apskritai nebūtų atsiradusi. Atsižvelgdama į tai, kolegija sprendžia, kad yra pagrindas konstatuoti žalos nedalomumą ir veiksmų bendrumą.**“¹²⁰. Dėl galimybės nagrinėjamoje byloje taikyti dalinę atsakomybę, teismas taip pat išaiškino, jog: „Pagal kasacinio teismo praktiką, žala būtų dali ir dalinė atsakomybė bendrininkams būtų taikoma, jei dėl asmens veiksmų ar neveikimo jau padaryta žala tik padidėtų ir tas padidėjimas galėtų būti atribotas nuo pirminės žalos. Tokiu atveju būtų galima konkrečią žalos dalį priskirti konkrečiam pažeidėjui (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018-06-15 nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-235-1075/2018).“¹²¹ Tačiau nagrinėjamo atveju sprendė, jog visų statybos dalyvių neteisėti veiksmai buvo būtinoji defektų atsiradimo priežastis, todėl taikė solidariąją atsakomybę.

Atkreiptinas dėmesys, jog šioje byloje teismas taikė statybos dalyviams deliktinę atsakomybę, konstatodamas, jog statybos dalyvių veiksmai, lėmę defektų atsiradimą – vertintini kaip bendrosios pareigos elgtis atidžiai ir rūpestingai pažeidimu, nors visus statybos dalyvius su ieškovu (užsakovu) siejo sutartiniai teisiniai santykiai, atskirų sutarčių pagrindu. Autorės nuomone šį ginčą nagrinėjęs Lietuvos apeliacinis teismas nepagrįstai taikė projektuotojui ir kitiems statybos dalyviams deliktinę atsakomybę. Atkreiptinas dėmesys, jog nagrinėjamo atveju visus statybos dalyvius su reikalavimą dėl žalos atlyginimo reiškiančiu asmeniu (užsakovu) siejo sutartiniai teisiniai santykiai, o atsiradusi žala, priešingai nei konstatavo teismas, buvo susijusi su kiekvieno iš statybos dalyvių netinkamu sutartinių įsipareigojimų vykdymu, ką ir patvirtino teismo ekspertė. Pabrėžtina, jog nesusiklosčius sutartiniams teisiniams santykiams – nebūtų buvę ir pagrindo

¹¹⁹ „Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. spalio 31 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e2A-552-407/2018“, <https://eteismai.lt/byla/68185361893088/e2A-552-407/2018?word=n.n.%20avarija>.

¹²⁰ *Ibid.*

¹²¹ *Ibid.*

darbams atlikti, taigi ir žalai atsirasti. Kadangi defektai buvo susiję su statybos dalyvių netinkamu sutartinių įsipareigojimų vykdymu – nebuvo sąlygų deliktinei atsakomybei kilti. Šiai autorės pozicijai pagrįsti, atkreiptinas dėmesys į antrojoje šio tyrimo dalyje nagrinėtą projektuotojo sutartinės ir deliktinės atsakomybės santykį bei kasacinio teismo nutartyje¹²² suformuotus išaiškinimus dėl deliktinės atsakomybės projektuotojui (ne)taikymo, kuriuose kasacinis teismas pažymėjo, jog tais atvejais, kai žala atsiranda dėl darbų, kurie sudaro sutarties (sutarčių) dalyką, tai šių darbų netinkamas vykdymas yra laikomas sutartinių įsipareigojimų netinkamu vykdymu, o ne bendrosios pareigos elgtis atidžiai ir rūpestingai pažeidimu, kas lemia sutartinės, o ne deliktinės atsakomybės taikymą. Pabrėžtina, jog aptariamu atveju, tiek projektuotojo, tiek kitų statybos dalyvių netinkamai atlikti darbai, kurie buvo pripažinti lėmusiais defektų atsiradimą, buvo nustatyti jų sudarytose su užsakovu (žalą patyrusiu asmeniu) sutartyse. Todėl, atsižvelgiant į jau minėtus kasacinio teismo išaiškinimus, kuriais yra grindžiama ir autorės nuomonė – nagrinėjamu atveju projektuotojui ir kitiems statybos dalyviams turėjo būti taikyta sutartinė atsakomybė.

Nepaisant autorės pozicijos, jog Lietuvos apeliacinis teismas aukščiau minėtoje byloje nepagrįstai taikė statybos dalyviams deliktinę atsakomybę, ši teismų praktika yra galiojanti (ginčas nebuvo nagrinėjamas kasacinėje instancijoje). Todėl vertinant šį atvejį ir prieš tai aptartą, kuriame tas pats Lietuvos apeliacinis teismas pasisakė dėl dalinės atsakomybės statybos dalyviams taikymo, pažymėtina, jog pirmuoju atveju statybos dalyviams buvo taikytina dalinė, o antruoju – solidarioji atsakomybė. Pirmuoju atveju, taikydamas dalinę atsakomybę, teismas konstatavo, „[...]kad nors vienam statybos dalyviui visiškai tinkamai atlikus savo pareigas statybos trūkumų buvo galima visiškai išvengti[...]“¹²³, kas, autorės nuomone, remiantis aukščiau kasacinio teismo išsaiškinimais, atitinka solidariosios atsakomybės taikymo sąlygą, pagal kurią solidarioji atsakomybė taikoma, kai „**kiekvienas iš pažeidėjų prisideda prie žalos atsiradimo iš esmės – be jo žala (visa apimtimi) apskritai nebūtų atsiradusi**“¹²⁴. Kita vertus, dėl dalinės atsakomybės taikymo, kaip jau buvo minėta yra pažymima, jog už statybos defektus statybos dalyviams turi būti taikoma dalinė atsakomybė, kurios taikymą lemia, jog tarp statybos dalyvių susiklosto skirtingi teisiniai santykiai, „[...]kurių prigimtis lemia ir akivaizdžiai nevienodo priežastinio ryšio tarp užsakovės, rangovo, projektuotojo ir techninio prižiūrėtojo veiksmų ir atsiradusios žalos pobūdį[...]“¹²⁵. Toks išaiškinimas suponuoja, jog antruoju atveju statybos dalyviams turėjo būti

¹²² „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gruodžio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-357-313/2019“, *supra note*, 100.

¹²³ „Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. balandžio 10 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e2A-201-516/2018“, <https://eteismai.lt/byla/66877525354699/e2A-201-516/2018>.

¹²⁴ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gruodžio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-665-969/2015“, <https://eteismai.lt/byla/111012308103962/3K-3-665-969/2015>.

¹²⁵ „Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. kovo 27 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. e2A-124-370/2018“, <https://eteismai.lt/byla/98274012898255/e2A-124-370/2018>.

taikyta dalinė atsakomybė, kadangi visus statybos dalyvius ir reikalavimą dėl nuostolių atlyginimo reiškiantį asmenį teisiniai santykiai siejo skirtingų sutarčių pagrindu, nepaisant to, jog teismas neteisėtus statybos dalyvių veiksmus kildino iš bendrosios pareigos elgtis atidžiai ir rūpestingai pažeidimo. Pabrėžtina, jog tiek pirmuoju, tiek antruoju atveju teismai iš esmės pripažino, jog kiekvieno iš statybos dalyvių neteisėti veiksmai lėmė žalos (nuostolių) atsiradimą, tačiau taikė skirtingą civilinės atsakomybės rūšį, kas lemia neaiškų dalinės ir solidariosios atsakomybės atribojimą daugialypiuose statybos teisiniuose santykiuose.

Pažymėtina, jog dėl dalinės ir solidariosios atsakomybės santykio taip pat buvo pasisakyta kitoje Lietuvos apeliacinio teismo nutartyje, kuria buvo išnagrinėtas ginčas dėl užsakovo patirtų nuostolių atlyginimo, kai už nuostolių atsiradimą buvo atsakingi du statybos dalyviai – projektuotojas ir subrangovas, skirtingų su užsakovu sudarytų sutarčių pagrindu (projektavimo ir subrangos). Atkreiptinas dėmesys, jog šioje byloje žala atsirado ne dėl darbų defektų, tačiau teismo išaiškinimai, suformuoti šioje byloje, yra aktualūs dėl dalinės ir solidariosios atsakomybės taikymo, kadangi užsakovo patirtą žalą lėmė abiejų statybos dalyvių neteisėti veiksmai (sutarčių pažeidimai). Aptariamoje byloje teismas pažymėjo, jog: *„[...]atsakovės veikė atskirai ir skirtingais laikotarpiais atliko konkrečius darbus bei jų nesiejo jokiai sutartiniai santykiai, iš kurių būtų galima kildinti jų veiksmų bendrumą, teisėjų kolegijos nuomone, pirmosios instancijos teismo išvada dėl solidarios atsakovių atsakomybės, kuri grindžiama tik tuo, jog abi atsakovės maždaug vienodai pažeidė savo darbų atlikimo terminus, negali būti vertinama kaip teisiškai pagrįsta, kadangi ji niekaip nepagrindžia atsakovių prievolės nedalumo ar veiksmų bendrumo.“*¹²⁶. Taigi, remiantis šiuo teismo išaiškinimu, o taip pat šiame tyrime nurodyta teismų praktika dėl dalinės atsakomybės taikymo, kai žala atsiranda dėl statinio defektų – vis dėlto darytina pagrįsta išvada, jog tuo atveju, kai nuostoliai atsiranda dėl abiejų (ar daugiau) statybos dalyvių netinkamo savo sutartinių įsipareigojimų vykdymo savo sutarties kontrahentui, tačiau skirtingų sutarčių pagrindu – už nuostolių atsiradimą atsakingiems statybos dalyviams taikoma dalinė atsakomybė.

Sprendžiant dėl projektuotojo ir užsakovo atsakomybės santykio, pažymėtina, jog jis gali būti nagrinėjamas atsižvelgiant į užsakovo, kaip kreditoriaus, kaltės laipsnį, kai nuostolių atsiradimą lemia ne tik projektuotojo, bet ir pačio užsakovo kaltė. Kaip jau minėta anksčiau šiame tyrime, remiantis CK 6. 248 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta kaltės prezumpcija, skolininko, o nagrinėju atveju projektuotojo, kaltė preziumuojama, tačiau to paties straipsnio 4 dalis numato, kad tuo atveju, kai dėl žalos (nuostolių) atsiradimo yra kaltas ir kreditorius – tai tokiu atveju atlygintinių nuostolių dydis gali būti proporcingai mažinamas kreditoriaus kaltei ar net gali būti

¹²⁶ „Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. vasario 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-60-302/2019“, <https://eteismai.lt/byla/153452467601855/e2A-60-302/2019>.

pagrindu atleisti skolininką nuo atsakomybės. Teismų praktikoje, aiškinant minėtą normą, yra pažymima, jog: „Ši norma yra bendroji civilinės atsakomybės norma, kuri detalizuojama specialiąja sutartinę civilinę atsakomybę reglamentuojančia CK 6.259 straipsnio 2 dalies nuostata, pagal kurią skolininko atsakomybė gali būti sumažinta arba jis gali būti visiškai atleistas nuo atsakomybės, kai kreditorius tyčia ar dėl neatsargumo prisidėjo prie netinkamu prievolės įvykdymu padarytų nuostolių padidėjimo, taip pat kai kreditorius tyčia ar dėl neatsargumo nesiėmė priemonių nuostoliams sumažinti. Tai reiškia, kad, kreditoriui pažeidus sąžiningo ir apdairaus elgesio reikalavimus, skolininko prievolė atlyginti žalą turi būti sumažinama tokiu nuostolių dydžiu, už kurį atsakingas kreditorius, nes skolininkas neprivalo prisiimti atsakomybės už kreditoriaus veiksmus.“¹²⁷. Taigi tuo atveju, kai dėl nuostolių atsiradimo yra nustatyta ir užsakovo (kreditoriaus) kaltė, projektuotojo atlygintinų nuostolių dydis gali būti sumažintas. Pažymėtina, jog vienoje Lietuvos apeliacinio teismo išnagrinėtoje byloje, buvo sprendžiamas klausimas dėl projektuotojo atlygintinų nuostolių, atsiradusių dėl sutartinių įsipareigojimų (projekto parengimo) neįvykdymo laiku, dydžio sumažinimo. Buvo nustatyta, jog prie šių nuostolių atsiradimo prisidėjo ir pats užsakovas, neužtikrinęs operatyvios projekto derinimo procedūros tarp projektuotojo ir kito statybos dalyvio, už kurią buvo atsakingas užsakovas. Nagrinėjamu atveju svarbu paminėti, jog teismas nepripažino reikšmingais užsakovo argumentais, jog tokia situacija susiklostė dėl užsakovo neturėjimo specialių projektavimo žinių, kadangi teismas pažymėjo, jog: „[...]Jakivaizdu, kad generalinis rangovas, įsipareigojęs pagal tokios apimties Rangos sutartį, negali savo neatsakingumo pateisinti vien tik projektavimo žinių, kai projektavimo darbai yra sudedamoji rangos darbų dalis, stoka.“¹²⁸. Atsižvelgiant į tai, teismas konstatavo, jog: „Nurodytų argumentų pagrindu sprendžiamas, kad nagrinėjamu atveju techninis projektas ir statybą leidžiantis dokumentas nebuvo pateikti laiku ir dėl to, kad UAB „LitCon“ (aut. pastaba užsakovas) netinkamai atliko savo kaip generalinio rangovo pareigas, ir tokiu būdu iš dalies prisidėjo prie savo patirtų nuostolių, kas sudaro pagrindą mažinti apeliančios UAB „MEDSTATYBA“ (aut. pastaba projektuotojo) atsakomybę. Įvertinus itin pasyvią UAB „LitCon“ vaidmenį projekto derinimo etape, teisėjų kolegijos nuomone, būtų teisinga spręsti, jog jos kaltė tolygi UAB „MEDSTATYBA“ kaltei, todėl tiek UAB „LitCon“, tiek UAB „MEDSTATYBA“ atsakomybę dėl projektavimo darbų vėlavimo turėtų dalintis per pusę.“¹²⁹. Taigi sprendžiant dėl projektuotojo atlygintinų nuostolių dydžio, o t. y. ir dėl atsakomybės ribų, lemiamą reikšmę turi ir pačio užsakovo kaltė, pasireiškianti aplaidžiais ir neatsakingais veiksmais, pasyviu elgesiu, kurie

¹²⁷ „Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. vasario 26 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e2A-60-302/2019“, <https://eteismai.lt/byla/153452467601855/e2A-60-302/2019>.

¹²⁸ *Ibid.*

¹²⁹ *Ibid.*

laikytini pagrindu iš esmės sumažinti projektuotojui tenkančią atlygintinos žalos (nuostolių) dalį. Nagrinėjamu atveju teismas sumažino projektuotojo atlygintinų nuostolių dydį 50 proc.

Kitas atvejis, kai gali būti mažinama projektuotojo atsakomybė, atsižvelgiant į pačio užsakovo netinkamą pareigų vykdymą, galima tada, kai projektuotojas, prisiimdamas sutartinius įsipareigojimus, įsipareigoja ne tik parengti statinio projektą, bet ir vykdyti statinio projekto vykdymo priežiūrą, o pradėjus statybos darbus, nustatoma, jog statybos darbai yra vykdomi ne pagal projekto sprendinius, kurių pagrindu buvo išduoti statybą leidžiantys dokumentai. Atkreiptinas dėmesys, jog statybos darbų vykdymas ne pagal statinio projekto sprendinius, kurių pagrindu buvo išduoti statybą leidžiantys dokumentai, remiantis Statybos įstatymo 2 straipsnio 46 dalimi, suprantama kaip savavališka statyba: „[...]statinio ar jo dalies statyba neturint galiojančio statybą leidžiančio dokumento arba jį turint, bet pažeidžiant esminius statinio projekto sprendinius.“¹³⁰. Tokiais atvejais pagal teismų suformuotą praktiką yra pažymima, jog: „Teisės aktuose asmeniui, vykdančiam statinio projekto vykdymo priežiūrą, numatyta pareiga užtikrinti, kad projekto sprendiniai atitiktų įstatymų, kitų teisės aktų, privalomųjų projekto rengimo dokumentų, normatyvinių statybos techninių, normatyvinių statinio saugos ir paskirties dokumentų reikalavimus, nepažeistų valstybės, invalidų integracijos, visuomenės ir trečiųjų asmenų interesų [...]“.¹³¹ Taigi projektuotojui neabejotinai kyla pareiga užtikrinti, jog statybos darbai būtų vykdomi pagal su kompetetingomis institucijomis suderintą projektą. Tačiau teismas taip pat pabrėžė, jog iš esmės pagrindinis subjektas, atsakingas už statybos teisėtumą yra ne projektuotojas, o statytojas: „[...]pagal Statybos įstatymą už statybos teisėtumą yra atsakingas statytojas, o tokiu atveju, kai statytojas statybos darbus vykdo ne pats, jam tenka pareiga užtikrinti, kad statybos darbus vykdančias asmenys taip pat veiktų teisės aktų nustatytoje ribose (t. 1, b. l. 64-66). Taigi ne tik apeliantas, bet ir ieškovas pagal įstatymą buvo atsakingi už tai, kad ginčo pastato rekonstravimo darbai būtų atlikti pagal valstybės institucijų patvirtintame šio statinio projekte numatytus sprendinius.[...] Vien tai, kad statytojas (šiuo atveju ieškovas) privalo užtikrinti, jog statybos (rekonstravimo darbai) būtų vykdomi pagal statybą leidžiantį dokumentą, lemia atitinkamą jo elgesį šiame procese. Ieškovas privalėjo rūpintis vykdoma ginčo statinio statybos eiga, t. y. žinojo (turėjo žinoti), jog rekonstravimo darbai buvo atlikti ne pagal suderinto su valstybės institucijomis projekto sprendinius.“¹³². Todėl atsižvelgiant į tai, konstatuotina, jog dėl statybos darbų, vykdomų ne pagal projektą, yra atsakingas ne tik projektuotojas, kaip projekto vykdymo priežiūros vykdytojas, bet ir pats statytojas (užsakovas), kadangi būtent statytojui kyla pareiga užtikrinti

¹³⁰ „Lietuvos Respublikos statybos įstatymas“, *supra note*, 3.

¹³¹ „Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. lapkričio 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-614-464/2015“, <https://eteismai.lt/byla/75564787934100/2A-614-464/2015>.

¹³² *Ibid.*

statybos darbų teisėtumą. Spręsdamas dėl projektuotojo ir statytojo (užsakovo) atsakomybės santykio, teismas nurodė: „*Antra vertus, reikšminga ir kita aplinkybė, t. y. kad apeliantas, būdamas savo srities profesionalas – projektuotojas, vykdamas statybos autorinę priežiūrą, neturėjo teisės prižiūrėti (leisti vykdyti) pagal neteisėtus ieškovo nurodymus vykdomos rekonstrukcijos ir apie tai nepranešti atsakingoms valstybės institucijoms. Dėl to darytina išvada, kad apeliantas negali būti visiškai atleistas nuo civilinės atsakomybės, nes byloje vertinami abiejų šalių veiksmai prieštaravo imperatyvioms įstatymo normoms (CK 6.253 str. 5 d.), ir yra pagrindo pripažinti, kad tiek ieškovas, tiek ir apeliantas yra tokia pačia dalimi atsakingi dėl neteisėtos (savavališkos) statybos kilusių padarinių.*“¹³³ Taigi, remiantis šiuo teismo išaiškinimu, darytina išvada, jog tuo atveju, kai statybos darbai vykdomi nukrypstant nuo projekto, pagal kurį buvo išduoti statybą leidžiantys dokumentai, sprendinių, o projektuotojas turi prievolę vykdyti projekto vykdymo priežiūrą – už atsiradusią žalą (nuostolius) yra atsakingi tiek statytojas, tiek projektuotojas, paskirstant atsakomybę lygiomis dalimis.

3.2. Projektuotojo ir valstybės institucijų, dalyvaujančių statybos procese, atsakomybės santykis.

Kaip jau minėta šio tyrimo pirmojoje dalyje, be jau minėtų statybos dalyvių, autorės nuomone išskirtinas dar vienas subjektas – valstybės institucija, išduodanti statybą leidžiančius dokumentus. Sprendžiant klausimą dėl šio statybos dalyvio ir projektuotojo atsakomybės santykio, pirmiausia pažymėtina, jog pagrindas spręsti dėl projektuotojo ir valstybės institucijų atsakomybės kyla tada, kai teismo procesiniu sprendimu statybą leidžiantis dokumentas yra panaikinamas ir statytojas įpareigojamas kaltų asmenų lėšomis, pašalinti neteisėtos statybos padarinius, t. y. statinių nugriauti (Statybos įstatymo 33 straipsnio 2 dalies 1 punktas). Sisteminiis Statybos įstatymų normų aiškinimas, autorės nuomone, leidžia daryti prielaidas, jog tiek valstybės institucijos, išduodančios statybą leidžiančius dokumentus, tiek projektuotojas galėtų būti pripažinti kaltais asmenimis, kurių lėšomis turėtų būti šalinami statybos padariniai, pripažinus, jog statybą leidžiantis dokumentas buvo išduotas neteisėtai. Taigi, svarbu nustatyti, kokios pozicijos dėl šių subjektų atsakomybės dėl statybos, pagal neteisėtai išduotą statybą leidžiantį dokumentą, padarinių šalinimo yra laikomasi teismų praktikoje ir kokie asmenys apskritai gali būti pripažinti kaltais asmenimis Statybos įstatymo 33 straipsnio 2 dalies 1 punkto prasme. Sprendžiant šį klausimą, yra aktualūs teismų praktikos pavykčiai, kuriuos lėmė Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – EŽTT) 2018 m. sausio

¹³³ „Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. lapkričio 10 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2A-614-464/2015“, *supra note*, 131.

9 d. sprendimas byloje Tumeliai prie Lietuvą (peticijos Nr. 25545/14). Atkreiptinas dėmesys, jog prieš EŽTT priimant minėtą sprendimą, pagal tuometinę kasacinio teismo formuojamą praktiką, buvo pripažįstama, jog: „[...]nesant byloje reikalavimo nustatyti kaltus asmenis, teismas, sprenddamas dėl statybos pagal neteisėtai išduotą statybą leidžiantį dokumentą padarinių šalinimo, neturi pareigos savo iniciatyva (lot. ex officio) nustatyti kaltų asmenų, kurių lėšomis turi būti šalinami statybos pagal neteisėtai išduotą statybą leidžiantį dokumentą padariniai, nes pagal įstatymą įpareigotas savo lėšomis nugriauti statinį užsakovas (statytojas) vėliau gali kreiptis į teismą dėl griovimui išleistų lėšų priteisimo (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. balandžio 3 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-196/2013; 2015 m. rugpjūčio 26 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-469-611/2015).“¹³⁴ Taigi, statytojas buvo įpareigojamas iš savo asmeninių lėšų pašalinti statybos padarinius, o norėdamas gauti šių išlaidų (nuostolių) atlyginimą iš statytojo manymu kaltų asmenų dėl pagal neteisėtai išduoto statybą leidžiančio dokumento padarinių šalinimo – turėjo inicijuoti atskirą teisminį procesą ir reikšti reikalavimą atitinkamiems asmenims dėl žalos (nuostolių) atlyginimo. Tačiau po minėto EŽTT sprendimo ir jame suformuotų išaiškinimų, kasacinio teismo praktikoje įvyko fundamentalių pokyčių, nurodant, jog net ir nesant statytojo reikalavimo byloje nustatyti kaltus už neteisėtai išduotą statybą leidžiančių dokumentų išdavimą asmenis – teismas juos nustato savo iniciatyvą, kadangi tik taip gali būti užtikrinama tinkama statytojo teisių apsauga, o taip pat proceso operatyvumas ir ekonomiškumas: „Tačiau nagrinėjamoje byloje statybos padarinių pagal neteisėtai išduotą statybos leidimą šalinimo būdas, kai kalti dėl neteisėtai išduoto statybos leidimo asmenys nenustatomi, o statytojas įpareigojamas savo lėšomis pašalinti neteisėtos statybos padarinius, akivaizdžiai neatitinka EŽTT praktikoje nurodytų standartų ir pažeidžia Konvencijos I Protokolo I straipsnio nuostatas, dėl kurių pažeidimo panašioje byloje jau yra pasisakęs EŽTT.[...]Statytojo įpareigojimas dėl lėšų, panaudotų neteisėtoms statyboms nugriauti, išsiieškojimo kreiptis į teismą ir pradėti kitą teismo procesą, patiriant dar daugiau laiko ir kitokių išlaidų, neatitinka proceso ekonomiškumo ir koncentruotumo, taip pat teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principų, be to, valstybės institucijoms tenkanti dėl padarytos klaidos našta perkeliama būtent galimai nesusijusiems su neteisėtu statybos leidimo išdavimu asmenims. Dėl to byloje panaikinus statybos leidimą ir taikant teisinius padarinius turi būti nustatomi dėl neteisėto statybos išdavimo kalti asmenys, kurių neteisėti veiksmai lėmė ir statybos neteisėtumą bei sudarė pagrindą nugriauti tokius statinius.“¹³⁵ Tai reiškia, jog pagal naujai formuojamus kasacinio teismo išaiškinimus, klausimai dėl kaltų asmenų, kurių lėšomis turi būti šalinami pagal neteisėtai išduotą statybą leidžiantį dokumentą

¹³⁴ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. birželio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. E3K-3-250-915/2018“, <https://eteismai.lt/byla/107467449031034/e3K-3-250-915/2018>.

¹³⁵ *Ibid.*

statybos padariniai – yra nagrinėjami toje pačioje byloje, kaip ir dėl neteisėtai išduoto statybą leidžiančio dokumento panaikinimo, kas, be kita ko, reiškia, jog toje pačioje byloje yra ginamas tiek viešasis interesas – dėl neteisėtai išduoto statybą leidžiančio dokumento panaikinimo, tiek privatūs statytojo interesai, siekiant, jog statybos padariniai būtų šalinami ne iš statytojo lėšų, o iš kaltais pripažintų asmenų lėšų, kai statytojo kaltė nenustatyta.

Teismui nustačius, jog statybą leidžiantis dokumentas buvo išduotas neteisėtai, o t. y. pažeidžiant teisės aktų reikalavimus (Statybos įstatymo 2 straipsnio 31 dalis), turi būti nustatyti už neteisėtai išduotą statybą leidžiantį dokumentą kalti asmenys, kurių lėšomis turi būti šalinami statybos padariniai. Pažymėtina, jog kasacinio teismo formuojamoje praktikoje yra pažymima, jog kaltais asmenimis, kurių lėšomis gali būti šalinami statybos, pagal neteisėtai išduotą statybą leidžiantį dokumentą, padariniai, pirmiausia yra laikomi asmenys, išdavę šiuos dokumentus: „[...]tuo atveju, jeigu statybai vykdyti turi būti rengiamas projektas ir išduodamas statybą leidžiantis dokumentas ir jie išduoti pažeidžiant jų išdavimo tvarką, tai kaltais asmenimis Statybos įstatymo 281 straipsnio 2 dalies 1 punkto (Įstatymo redakcija galiojusi iki 2017-01-01) prasme bus, be kita ko, už nurodytų dokumentų išdavimą (pritarimą jiems) atsakingi subjektai[...]”¹³⁶, pažymint, jog statybą leidžiančius dokumentus, remiantis Statybos įstatymo 27 straipsnio 3 ir 4 dalimis, išduoda valstybės institucijos. Be to, dėl valstybės institucijų atsakomybės už neteisėtai išduotą statybą leidžiantį dokumentą, kasacinio teismo praktikoje taip pat nurodoma, jog: „Sprendžiant klausimą dėl kaltų asmenų Statybos įstatymo 33 straipsnio 2 dalies 1 punkto taikymo prasme nustatymo, būtina vadovautis ir Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – EŽTT) jurisprudencija, kurioje laikomasi principo, kad valstybė už savo institucijų ir pareigūnų veiksmus negali perkelti atsakomybės privatiems asmenims. Šie asmenys neprivalo užtikrinti, kad valdžios institucijos tvirtai laikytųsi visuomenei neprieinamų vidinių taisyklių ir procedūrų, pirmiausia skirtų atsakingumui ir veiksmingumui valdžios institucijos viduje užtikrinti. Valstybei, kurios valdžios institucijos nesilaikė savo vidinių taisyklių ir procedūrų, neturėtų būti leista gauti naudos dėl netinkamo savo institucijų elgesio ir išvengti pareigų vykdymo. Kitaip tariant, bet kokios valdžios institucijų klaidos padarymo riziką turi prisiimti valstybė ir klaidos neturi būti taisomos susijusio asmens sąskaita, ypač kai nėra kito konfliktuojančio privataus intereso (žr., pvz., 2009 m. birželio 11 d. sprendimą *Trgo prieš Kroatiją*; 2010 m. gegužės 20 d. sprendimą byloje *Lelas prieš Kroatiją*).“¹³⁷ Atsižvelgiant į tai, konstatuotina, jog valstybės institucija, neteisėtai išdavusi statybą leidžiantį dokumentą, neabejotinai yra laikoma kalto asmeniu, kurio lėšomis turi būti

¹³⁶ „Klaipėdos apygardos teismo 2017 m. kovo 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-327-796/2017“, <https://eteismai.lt/byla/44004468923702/2A-327-796/2017>.

¹³⁷ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gegužės 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-177-687/2019“, <https://eteismai.lt/byla/66075296443424/e3K-3-177-687/2019>.

šalinami statybos, pagal neteisėtai išduotą statybą leidžiantį dokumentą, padariniai, ir ji turi prisiimti visą jai tenkančią riziką dėl neigiamų pasekmių. Tačiau atkreiptinas dėmesys, jog kasacinis teismas taip pat nurodo, jog „<...>byloje panaikinus statybos leidimą ir taikant teisinius padarinius turi būti nustatomi dėl neteisėto statybos išdavimo kalti asmenys, kurių neteisėti veiksmai lėmė ir statybos neteisėtumą bei sudarė pagrindą nugriauti tokius statinius. Tuo atveju, jei būtų nustatyti kelių asmenų (statytojų, valstybės institucijų) neteisėti veiksmai, teismas turėtų analizuoti asmenų atsakomybės laipsnį ir spręsti dėl proporcingos statybos padarinių šalinimo naštos paskirstymo.“¹³⁸. Taigi darytina išvada, jog kasacinis teismas iš esmės išskiria dvi subjektų grupes – statytoją ir valstybės institucijas, kurie galėtų būti pripažinti kaltais už neteisėtai statybą leidžiančio dokumento išdavimą. Tačiau įdomu ir tai, jog naujausioje (2019 m.) kasacinio teismo praktikoje, kurioje, be kita ko, buvo remiamasi aukščiau pateiktu kasacinio teismo išaiškinimu, pastebimi nedideli, tačiau reikšmingi skirtumai, o t. y. prie nurodytų subjektų (statytojo, valstybės institucijų), atsiranda priedas „ir pan.“¹³⁹, kas suponuoja, jog ne tik statytojas ir valstybės institucijos gali būti pripažinti kaltais dėl neteisėtai išduoto statybą leidžiančio dokumento, bet ir kiti subjektai.

Atkreiptinas dėmesys, jog kasacinis teismas dėl kaltų asmenų, kurių lėšomis gali būti šalinami pagal neteisėtai išduotą statybą leidžiantį dokumentą, yra pažymėjęs, jog: „[...]taikant Statybos įstatymo 281 straipsnio 2 dalies 1 punktą (aut. pastaba 2015 m. birželio 23 d. redakcija) asmuo laikomas kaltu, kai jis nebuvo tiek rūpestingas ir apdairus, kiek buvo būtina, atsižvelgiant į tam asmeniui tenkančias pareigas, nepaisant to, ar tam tikrus veiksmus padarė tyčia ar dėl neatsargumo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. lapkričio 13 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Valstybinė teritorijų planavimo ir statybos inspekcija prie Aplinkos ministerijos v. likviduojama UAB „Saunų rojus“ ir kt., bylos Nr. 3K-3-499/2014).“¹⁴⁰. Tai reiškia, jog sprendžiant ar projektuotojas galėtų būti pripažintas kaltu dėl neteisėtai išduotą statybą leidžiančių dokumentų ir dėl jų išdavimo kilusius padarinius, reikėtų įvertinti ar šių teisinių padarinių atsiradimo nelėmė projektuotojui tenkančių pareigų nerūpestingas ir neapdairus vykdymas. Pažymėtina, jog Statybos įstatymo 16 straipsnio 5 dalies 3 punktas numato, jog projektuotojas prisiima atsakomybę, kad statinio projektas atitinka Lietuvos Respublikos įstatymų, kitų teisės aktų, privalomųjų statinio projekto rengimo dokumentų, normatyvinių statybos techninių dokumentų ir normatyvinių statinio saugos ir paskirties

¹³⁸ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. birželio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. E3K-3-250-915/2018“, <https://eteismai.lt/byla/107467449031034/e3K-3-250-915/2018>.

¹³⁹ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gegužės 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-177-687/2019“, <https://eteismai.lt/byla/66075296443424/e3K-3-177-687/2019>.

¹⁴⁰ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. rugpjūčio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-469-611/2015“, <https://eteismai.lt/byla/266901453142683/3K-3-469-611/2015>.

dokumentų nuostatas¹⁴¹. Iš to darytina išvada, jog atveju, jei būtų nustatyta, jog neteisėtai išduotų statybą leidžiančių dokumentų neteisėtumą lėmė būtent projekto, pagal kurį buvo išduodami statybą leidžiantys dokumentai, sprendinių neatitikimas teisės aktų reikalavimams – projektuotojas taip pat galėtų būti pripažintas kaltu, konstatavus, jog neįvykdė savo pareigos užtikrinti, jog projekto sprendiniai atitinka teisės aktų reikalavimus.

Tačiau sprendžiant dėl projektuotojo ir valstybės institucijos, neteisėtai išdavusios statybą leidžiančius dokumentus atsakomybės santykio, svarbu atkreipti dėmesį į kasacinio teismo išaiškinimus, kuriuose teismas pažymi, jog „[...]privatus asmuo neturi būti laikomas kaltu dėl neteisėtų valstybės institucijų aktų priėmimo, nebent konkrečiu atveju būtų nustatyta, kad jis žinojo arba turėjo žinoti, jog valstybės institucija ar pareigūnas veikia neteisėtai, tokiu atveju privataus asmens kaltės įrodymu galėtų būti, pvz., aiškus teisės aktuose įtvirtintas reguliavimas, kuris asmeniui buvo (turėjo būti) žinomas, privataus asmens veiksmai ginčijamo valdžios institucijų akto priėmimo metu, neteisėti susitarimai su valdžios atstovais ir pan. (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. kovo 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-101-469/2015)“¹⁴². Taigi iš esmės, sprendžiant dėl atsakomybės santykio, valstybės institucija turėtų būti laikoma pagrindiniu subjektu, atsakingu už neteisėtai išduotus statybą leidžiančius dokumentus ir dėl jų išdavimo kilusias pasekmes. Kita vertus, remiantis minėtu išaiškinimu, projektuotojas galėtų būti pripažintas kaltu, nustatius, jog jam buvo (turėjo būti) žinomas teisinis reguliavimas, kurį valstybės institucija, išduodama statybą leidžiančius dokumentus, pagal projektuotojo pateiktą projektą, pažeidė. Be to, atsižvelgiant į tai, jog projektuotojas laikomas savo srities profesionalu, kuriam taikytini aukštesni atidumo bei rūpestingumo standartai bei į tai, jog projektuotojas įprastai savo veikloje veikia kaip verslininkas ir dėl to prisiima visą jam tenkančią riziką (atsako be kaltės) – laikytina, jog projektuotojui visais atvejais yra arba turi būti žinoma, kai projektas neatitinka (pažeidžia) teisės aktų reikalavimų, ir turėjimo žinoti laipsnis laikytinas pakankamu projektuotojo kaltei konstatuoti. Atsižvelgiant į tai, autorės nuomone, tuo atveju, kai statybą leidžiančių dokumentų išdavimo neteisėtumą lemia teisės aktų reikalavimų neatitinkantys (prieštaraujantys) projekto sprendiniai, t. y. projektuotojo netinkamas pareigų vykdymas – projektuotojas taip pat laikytinas kaltu asmeniu Statybos įstatymo 33 straipsnio 2 dalies 1 punkto prasme. Šios pozicijos yra laikomasi ir teismų praktikoje, kartu pažymint, jog projektuotojas prioritetą turi teikti teisės aktuose nustatytiems projekto rengimo reikalavimams, o ne sutartyje nurodytiems projekto reikalavimams, kai šie reikalavimai prieštarauja viešosios teisės normoms, kurių pažeidimas, yra pagrindas projektuotojo kaltei konstatuoti: „Pažymėtina, kad Neringos miesto savivaldybės

¹⁴¹ „Lietuvos Respublikos statybos įstatymas“, *supra note*, 3.

¹⁴² „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. vasario 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-8-403/2019“, <https://eteismai.lt/byla/135244888974279/e3K-3-8-403/2019?word=liturta%20%20%20medicinos%20bankas>.

pateikta projektavimo užduotis detaliojo plano parengimui negali būti iškeliamas aukščiau Vyriausybės patvirtinto Kuršių nerijos nacionalinio parko planavimo schemos (generalinio plano) sprendinių.[...]Nagrinėjamu atveju Neringos miesto savivaldybė kreipėsi į UAB (duomenys neskelbtini) (po reorganizacijos UAB (duomenys neskelbtini)), kad būtų paruoštas teritorijos detalusis projektas, todėl projektuotojas privalėjo užtikrinti, kad detaliojo plano sprendiniai neprieštarautų galiojantiems teritorijų planavimo dokumentams.[...]atsakovės kaltę pasireiškia tuo, jog ji kaip detaliojo projekto rengėja privalėjo detalųjį planą parengti laikydamasi ir šio norminio akto reikalavimų.[...]Esant nurodytoms aplinkybėms, teisėjų kolegija konstatuoja, kad pirmosios instancijos teismas teisingai nustatė atsakovės VĮ „Klaipėdos regiono keliai“ teisę reikalauti patirtų išlaidų dėl neteisėtos statybos padarinių pašalinimo atlyginimo iš atsakovės UAB (duomenys neskelbtini).¹⁴³. Atkreiptinas dėmesys, jog minėtoje byloje kaltais asmenimis, kurių lėšomis turi būti šalinami statybos padariniai, buvo pripažintos ir neteisėtai statybą leidžiančius dokumentus išdavusios valstybės institucijos, tačiau remiantis tuo metu galiojančia teismų praktika – šių asmenų atsakomybės santykis toje pačioje byloje sprendžiama nebuvo, nurodant, jog statytojas iš savo lėšų pašalinęs statybos padarinius, turės teisę kreiptis į teismą (inicijuoti atskirą procesą) dėl patirtų išlaidų atlyginimo iš kaltais pripažintų asmenų.

Teismui konstatavus projektuotojo ir valstybės institucijos ir/ar kito subjekto kaltę, kuriai konstatuoti, atsižvelgiant į aukščiau minėtą praktiką, iš esmės pakanka nustatyti neteisėtus veiksmus (kurie lėmė statybos neteisėtumą ir sudarė pagrindą statybos padarinių šalinimui) – esminis momentas tenka proporcingam statybos padarinių šalinimo išlaidų paskirstymui tarp kaltų asmenų, kas pabrėžiama ir teismų praktikoje: „Pažymėtina, kad apeliantai E. D. (aut. pastaba statytojui) pagal skundžiamą teismo sprendimą teko iš esmės visa pastato nugriovimo finansinė našta ir tai yra neproporcinga priemonė. Pirmosios instancijos teisme nebuvo sprendžiama dėl atsakovui E. D. priklausančio pastato, esančio (duomenys neskelbtini), nugriovimo naštos paskirstymo tarp statytojo E. D., Vilniaus miesto savivaldybės administracijos bei Pavilnių ir Verkių regioninių parkų direkcijos. Skundžiamame sprendime teismas taip pat nepasisakė dėl kiekvieno iš atsakovų atsakomybės laipsnio dėl statybos leidimo Nr. (duomenys neskelbtini) išdavimo. **Be kita ko, atsakovė Vilniaus miesto savivaldybės administracija kėlė statinio projektą pasirašiusių asmenų atsakomybės klausimą, į kurį pirmosios instancijos teismas neatsakė, bet kuris yra reikšmingas sprendžiant dėl statinio nugriovimo naštos paskirstymo, galimai žalos atlyginimo.**“¹⁴⁴; „Tuo atveju, jei būtų nustatyti kelių asmenų[...]neteisėti veiksmai, teismas

¹⁴³ „Klaipėdos apygardos teismo 2017 m. kovo 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-327-796/2017“, <https://eteismai.lt/byla/44004468923702/2A-327-796/2017>.

¹⁴⁴ „Panevėžio apygardos teismo 2019 m. sausio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-26-198/2019“, <https://eteismai.lt/byla/261071051044403/e2A-26-198/2019?word=857%20bendrija%20vieta>.

*turėtų analizuoti asmenų atsakomybės laipsnį ir spręsti dėl proporcingos statybos padarinių šalinimo naštos paskirstymo.*¹⁴⁵ Atsižvelgiant į tai, jog dėl statybos padarinių šalinimo išlaidų paskirstymo teismų praktikoje yra pabrėžiama proporcingumo principo svarba bei būtinybė proporcingai paskirstyti išlaidų atlyginimo našta visiems kaltais pripažintiems asmenims – darytina išvada, jog sprendžiant dėl šių asmenų atsakomybės santykio – išlaidos turėtų būti atlyginamos dalinės atsakomybės tvarka, kadangi solidariosios atsakomybės taikymas, nagrinėjamu atveju, neužtikrintų proporcingumo principo, kuris kaip minėta, teismų praktikoje pripažįstamas fundamentaliu paskirstant statybos padarinių šalinimo išlaidų našta.

Kita vertus, teismų praktikos dėl statybos padarinių šalinimo išlaidų paskirstymo tarp kaltais pripažintų asmenų aptikta nebuvo, manytina, jog teismų praktika nagrinėjamu klausimu nėra susiklosčiusi¹⁴⁶. Atsižvelgiant į tai, pagrįstai tikėtina, jog kilus ginčui dėl šių išlaidų atlyginimo paskirstymo, teismai vadovautųsi nuosekliai savo praktikoje suformuotomis taisyklėmis dėl dalinės ir solidariosios atsakomybės taikymo, paremtomis priežastinio ryšio pobūdžio nustatymu. Konstatavus objektyvųjį bendrininkavimą, o t. y., jog nors vienam iš kaltais pripažintų asmenų neatlikus neteisėtų veiksmui žala (visa apimtimi) apskritai nebūtų kilusi, darytina išvada, jog būtų prielaidos taikyti solidariąją atsakomybę.

¹⁴⁵ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. birželio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. E3K-3-250-915/2018“, <https://eteismai.lt/byla/107467449031034/e3K-3-250-915/2018>.

¹⁴⁶ Iki EŽTT 2018 m. sausio 9 d. sprendimo byloje Tumeliai prie Lietuvų (peticijos Nr. 25545/14), statybos padarinių, pagal neteisėtai išduotą statybą leidžiantį dokumentą, šalinimo klausimai nebuvo sprendžiami vienoje byloje, kartu su klausimais dėl neteisėtai išduoto statybą leidžiančio dokumento. Visos išlaidos, turėjo būti atlyginamos statytojo lėšomis, ir tik jas atlyginus buvo suteikiama statytojui teisė inicijuoti atskirą procesą dėl kaltų asmenų, kurie turėtų šias išlaidas statytojui atlyginti. Pažymėtina, jog po minėto EŽTT sprendimo – aukštesnių instancijų teismai, tame tarpe ir kasacinis, daugumoje analizuotų bylų, grąžino nagrinėti ginčą iš naujo į pirmosios instancijos teismą, nurodant, jog teismai turi nustatyti kaltus asmenis, kurių sąskaitą turi būti šalinami statybos padariniai, taip pat spręsti dėl šių asmenų kaltės laipsnio ir proporcingo išlaidų paskirstymo. Atsižvelgiant į tai, jog EŽTT sprendimas priimtas neseniai – 2018 m., bylos dar nėra išnagrinėtos, todėl nėra ir susiformavusios teismų praktikos, kaip šios išlaidos turi būti paskirstytos.

IŠVADOS

1. Projektuotojo vykdomą veiklą reglamentuoja tiek privatinės, tiek viešosios teisės normos. Tai lemia, jog projektavimo teisiniai santykiai susiklosto projektavimo darbų rangos sutarties pagrindu, tačiau vykdant sutartinius įsipareigojimus – projektuotojas taip pat turi laikytis ir viešosios teisės normų. Šias normas pažeidus ar jų neįvykdžius, projektuotojui kyla sutartinė atsakomybė, nepriklausomai nuo to, ar atitinkamų pareigų, kurias nustato viešosios teisės normos, vykdymas buvo aptartas projektuotojo sutartyje.
2. CK 6. 650 straipsnio 4 dalyje įtvirtintas sutarčių uždarumo principas draudžia užsakovui reikšti projektuotojui, kaip subrangovui, tiesioginius reikalavimus, susijusius su rangos sutartimi, kurios šalimi projektuotojas nėra. Šis draudimas netaikomas, jei: 1) šalys rangos ir subrangos sutartyse nustato jog užsakovas ir subrangovas turi teisę reikšti vienas kitam reikalavimus; 2) Generalinis rangovas perleidžia savo reikalavimo teisę į subrangovą užsakovui; 3) Generalinis rangovas, kaip teisės subjektas, išnyksta. Neegzistuojant šioms išimtims, projektuotojui rangos ir subrangos teisiniuose santykiuose sutartinė atsakomybė prieš užsakovą nekyla.
3. Rangos ir subrangos teisiniuose santykiuose užsakovas neturi teisės reikšti projektuotojui reikalavimų ir deliktinės atsakomybės pagrindu. Kasacinis teismas nurodė, kad sutarties, kuri projektuotojo ir užsakovo nesaisto, pažeidimas, susijęs su žalos atsiradimu, negali būti laikomas projektuotojo bendrosios pareigos elgtis atidžiai ir rūpestingai pažeidimu. Susiklosčius daugialypiems sutartiniams teisiniams santykiams žala yra susijusi su netinkamu sutartinių įsipareigojimų vykdymu. Atitinkamai susiklosčius rangos ir subrangos teisiniams santykiams, galima tik sutartinė atsakomybė ir tik tarp sutartimi susisaisčiusių šalių. Deliktinės atsakomybės sąlygos rangos ir subrangos teisiniuose santykiuose neegzistuoja.
4. Už statybos defektus, kuriuos lėmė projektuotojo parengtas projektas, neatitinkantis teisės aktų reikalavimų – atsakomybė kyla ne tik projektuotojui, bet ir rangovui, projekto ekspertizės rangovui bei techniniam prižiūrėtojui. Visi statybos dalyviai yra laikomi savo srities profesionalais, todėl turi bendrą pareigą užtikrinti projekto ir jo įgyvendinimo kokybę. Tarp statybos dalyvių susiklostančių skirtingų teisinių santykių prigimtis lemia ir nevienodo priežastinio ryšio tarp jų veiksmų ir atsiradusios žalos pobūdį, todėl visų statybos proceso dalyvių atsakomybė yra dalinė. Atsakomybės dalys yra paskirstomos remiantis vidiniu teismų įsitikinimu, kas lemia neaiškius statybos dalyviams tenkančių atsakomybės dalių paskirstymo kriterijus.

5. Už statinio sugriuvimą, kitaip nei už statinio defektus, CK 6. 696 straipsnio 4 dalyje įtvirtinta solidarioji statybos dalyvių atsakomybės prezumpcija. Nenustačius dėl kurio konkrečiai iš statybos dalyvių kaltės statinys sugriuvo, jie visi atsako solidariai. Kasacinis teismas pažymi, jog pagal šį straipsnį atsakomybė kyla ne už bet kokius neteisėtus veiksmus, bet tik už tokius, dėl kurių atsiranda žala. Taigi vertinamas priežastinis ryšys tarp statinio griūties ir statybos dalyvių neteisėtų veiksmų. Atitinkamai teismai turėtų pasisakyti ar projektuotojas, būdamas generaliniu rangovu, tokiu atveju galėtų išvengti atsakomybės prieš užsakovą (statytoją), pasiteisindamas, jog statinio griūtį lėmė kito projektuotojo (subrangovo) neteisėti veiksmai.
6. Projektuotojas, kaip ir valstybės institucija, gali būti pripažintas kaltu dėl neteisėtai valstybės institucijos išduoto statybą leidžiančio dokumento, kurio lėšomis galėtų būti šalinami neteisėtos statybos padariniai. Projektuotojas laikytinas kaltu nustačius jo neteisėtus veiksmus – parengus teisės aktų reikalavimams neatitinkantį projektą. Kasacinio teismo pažymima, jog nustačius kelių asmenų neteisėtus veiksmus, reikėtų analizuoti asmenų atsakomybės laipsnį ir spręsti dėl proporcingos statybos padarinių šalinimo naštos paskirstymo. Teismų praktika dėl padarinių šalinimo išlaidų paskirstymo tarp kaltais pripažintų asmenų nėra susiklosčiusi (tokios praktikos nerasta). Todėl pagrįstai tikėtina, jog kilus ginčui dėl šių išlaidų atlyginimo paskirstymo, o t. y. dalinės ar solidariosios atsakomybės taikymo, teismai kiekvienu konkrečiu atveju vadovautųsi nuosekliai savo praktikoje suformuotomis taisyklėmis, paremtomis priežastinio ryšio pobūdžio nustatymu.

PASIŪLYMAI

1. Taikant statybos dalyviams dalinę atsakomybę, nėra suformuoti atsakomybės dalių paskirstymo kriterijai, teismai kiekvienu konkrečiu atveju nustatydami atsakomybės dalis vadovaujasi tik savo vidiniu įsitikinimu. Atsižvelgiant į tai, teismams siūlytina suformuoti orientacinius dalinės atsakomybės kriterijus. Šie kriterijai galėtų būti nustatomi taikant atvirkštinį proporcingumą, statybos dalyvių neteisėtų veiksmų eiliškumui, pasirenkant konkrečias atsakomybės dalių paskirstymo proporcijas. Pavyzdžiui, jei už žalą yra atsakingi trys statybos dalyviai, pirmasis, atlikęs neteisėtus veiksmus (t. y., kurio iš statybos dalyvių neteisėti veiksmai buvo pirmieji, sudarę sąlygas žalai atsirasti) turėtų atlyginti 50 % žalos, atitinkamai antrasis 30 %, o trečiasis – 20 %.
2. Remiantis CK 6. 696 straipsnio 2 dalimi, projektuotojas gali būti atleistas nuo atsakomybės, jeigu įrodo, kad objektas sugriuvo ne dėl jo projektavimo darbų defektų. Taigi kyla klausimas ar būdamas generaliniu rangovu, projektuotojas galėtų išvengti atsakomybės prieš užsakovą (statytoją), pasiteisindamas, jog statinio griūtį lėmė kito projektuotojo (subrangovo) neteisėti veiksmai. Atitinkamai teismų praktikoje turėtų būti suformuoti išaiškinimai dėl subrangovo tiesioginės atsakomybės prieš užsakovą (statytoją), kai nustatoma, jog statinys sugriuvo būtent dėl subrangovo atliktų darbų defektų, t. y., jog būtent subrangovo neteisėti veiksmai lėmė statinio griūtį.
3. Sprendžiant dėl statybos padarinių, pagal neteisėtai išduotą statybą leidžiantį dokumentą, šalinimo išlaidų paskirstymo tarp kaltais pripažintų asmenų, kasacinio teismo praktikoje yra pažymima, jog teismas turėtų analizuoti asmenų atsakomybės laipsnį ir spręsti dėl proporcingos statybos padarinių šalinimo naštos paskirstymo. Tačiau nesant nagrinėjamu klausimu susiklosčiusios teismų praktikos (kaip jau minėtą po EŽTT 2018 m. sausio 9 d. sprendimo byloje Tumeliai prie Lietuvą (peticijos Nr. 25545/14) pakitus kasacinio teismo praktikai, bylos gražinamos nagrinėti iš naujo) yra neaišku ar tokie teismo išaiškinimai dėl proporcingo išlaidų paskirstymo suponuoja, jog gali būti taikyta tik dalinė atsakomybė, ar vis dėlto nustačius solidariosios atsakomybės sąlygas (objektyvųjį bendrininkavimą) galėtų kilti ir solidarioji atsakomybė. Atsižvelgiant į tai, teismai turėtų pasisakyti dėl solidariosios atsakomybės (ne)taikymo galimybių dėl statybos padarinių, pagal neteisėtai išduotą statybą leidžiantį dokumentą, šalinimo išlaidų paskirstymo tarp kaltais pripažintų asmenų.

LITERATŪRA

I. Lietuvos Respublikos teisės aktai

1. „Lietuvos statybų sektoriaus plėtros ir vystymo 2015–2020 metais gairės“, patvirtintos Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2015 m. lapkričio 10 d. įsakymu Nr. D1-817, LRS, žiūrėta 2019 m. spalio 10 d., <https://eseimas.lrs.lt/portal/legalActPrint/lt?jfwid=q8i88mbov&documentId=52c90540879911e5bca4ce385a9b7048&category=TAD>.
2. „Lietuvos Respublikos Statybos įstatymas“, Valstybės žinios, 32-788 (1996).
3. „Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas“. Valstybės žinios 74-2262 (2000).
4. „Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas“, Valstybės žinios, 89-2741 (2000).
5. „Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas“, TAR, 11216 (2015).

II. Specialioji literatūra

1. Selelionytė – Drukteinienė, Simona. „*Deliktinės ir sutartinės atsakomybės konkurencija*“. Justitia, 1(67) (2007).
2. Saukalienė, Kristina. „Statybos defektai ir užsakovo atsakomybės už juos problemos“, *Socialinių mokslų studijos*“ 2(6) (2010): 243–257.
3. Ivanauskienė, Evelina. „*Deliktinės ir sutartinės civilinės atsakomybės pagrindų konkurencija*“. Daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2016. <https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/14534/knyga%20-%20disertacija%20%28MRU%29%20SPAUDAI.pdf?sequence=2&isAllowed=y>.
4. Sagatys, Gediminas. „*Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas: pirmieji dešimt galiojimo metų*“. Mokslo studija, Mykolo Romerio universitetas (2013): 1011.
5. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. spalio 24 d. apžvalga dėl sutartinės civilinės atsakomybės taikymo (Teismų praktika 49)“, <https://www.lat.lt/lat-praktika/teismu-praktikos-apzvalgos/civiliniu-bylu-apzvalgos/67>.
6. Lietuvos statistikos departamentas. Žiūrėta 2019 m. spalio 10 d., <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?indicator=S8R468#/>.

III. Teismų praktika

1. „Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. kovo 27 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. e2A-124-370/2018“, <https://eteismai.lt/byla/98274012898255/e2A-124-370/2018>.

2. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. rugsėjo 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-399/2004“, <http://www.teisesgidas.lt/lat.php?id=26906>.
3. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. gegužės 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-214/2012“, <https://eteismai.lt/byla/14056103104422/3K-3-214/2012>.
4. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gegužės 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-327-687/2015“, <https://eteismai.lt/byla/133303260563435/3K-3-327-687/2015>.
5. „Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. gegužės 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. Nr. e2A-277-236/2019“, <https://eteismai.lt/byla/136897535018843/e2A-277-236/2019>.
6. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gegužės 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-250-611/2016“, <https://eteismai.lt/byla/92243131122171/e3K-3-250-611/2016>.
7. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gegužės 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-260/2011“, <https://eteismai.lt/byla/127440662251431/2A-260/2011>.
8. „Lietuvos Aukščiausiojo teismo 2015 m. lapkričio 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-582-916/2015“, <https://eteismai.lt/byla/97488662481582/3K-3-582-916/2015>.
9. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. rugsėjo 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-390-687/2016“, <https://eteismai.lt/byla/94394318637413/3K-3-390-687/2016>.
10. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gruodžio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-671-248/2015“, <https://eteismai.lt/byla/10072524933232/3K-3-671-248/2015>.
11. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. sausio 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-2-687/2018“, <https://eteismai.lt/byla/188975979840753/e3K-3-2-687/2018>;
12. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. gegužės 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-268/2008“, <https://eteismai.lt/byla/132675144359339/3K-3-268/2008>.
13. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. gruodžio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-564/2012“, <https://eteismai.lt/byla/105791536834805/3K-3-564/2012>.
14. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. lapkričio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-539/2012“, <https://eteismai.lt/byla/255090012862972/3K-3-539/2012>.
15. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. birželio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-336/2008“, <https://eteismai.lt/byla/143633312936465/3K-3-336/2008>.
16. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m, birželio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-327/2008“, <https://eteismai.lt/byla/34735553304527/3K-3-327/2008>.
17. „Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. kovo 4 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e2A-69-381/2019“, <https://eteismai.lt/byla/32661712726864/e2A-69-381/2019>.
18. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gegužės 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-190-248/2018“, <https://eteismai.lt/byla/234188715677646/e3K-3-190-248/2018>.
19. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. kovo 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-53/2010“, <https://eteismai.lt/byla/109219807695653/3K-3-53/2010>.
20. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. vasario 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-52/2013“, <https://eteismai.lt/byla/118520746962017/3K-3-52/2013>.

21. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. balandžio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-221-219/2015“, <https://eteismai.lt/byla/124455724133133/3K-3-221-219/2015>.
22. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gegužės 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-327-687/2015“, <https://eteismai.lt/byla/133303260563435/3K-3-327-687/2015>.
23. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. vasario 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-20-916/2018“, <https://eteismai.lt/byla/56999204470150/e3K-3-20-916/2018>.
24. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. spalio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-367/2011“, <https://eteismai.lt/byla/195762786620378/3K-3-367/2011>.
25. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. birželio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-225-687/2017“, <https://eteismai.lt/byla/195085465110110/e3K-3-225-687/2017>.
26. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. spalio 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-370/2007“, <https://eteismai.lt/byla/203290768668682/3K-3-370/2007>.
27. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. lapkričio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-526/2012“, <https://eteismai.lt/byla/56657663935228/3K-3-526/2012>.
28. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. birželio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-291-701/2017“, <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=42dceba1-6216-4314-9d86-6418ce880c9d>.
29. „Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. rugpjūčio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1055/2014“, <https://eteismai.lt/byla/17067590298384/2A-1055/2014>.
30. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. gegužės 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-257/2014“, <https://eteismai.lt/byla/273335086250531/3K-3-257/2014>.
31. „Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2016 m. rugsėjo 12 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2-1276-343/2016“, <https://eteismai.lt/byla/29237905598933/2-1276-343/2016>.
32. „Šiaulių apygardos teismo 2017 m. kovo 27 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. e2-538-372/2017“, <https://eteismai.lt/byla/29237905598933/2-1276-343/2016>.
33. „Vilniaus apygardos teismo 2018 m. gegužės 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-738-803/2018“, <https://eteismai.lt/byla/252236476618824/e2-738-803/2018>.
34. „Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. gegužės 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-277-236/2019“, <https://eteismai.lt/byla/136897535018843/e2A-277-236/2019>.
35. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gruodžio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-357-313/2019“, <https://e-teismai.lt/byla/93828209047617/e3K-3-357-313/2019>.
36. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. gegužės 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-257/2014“, <https://eteismai.lt/byla/273335086250531/3K-3-257/2014>.
37. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gruodžio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-681-378/2015“, <https://eteismai.lt/byla/196551732890493/3K-3-681-378/2015>.
38. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. kovo 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-167-611/2015“, <https://eteismai.lt/byla/183762697575564/3K-3-167-611/2015>.

39. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. birželio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-389-969/2015“, <https://eteismai.lt/byla/245777581852522/3K-3-389-969/2015>.
40. „Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. balandžio 10 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e2A-201-516/2018“, <https://eteismai.lt/byla/66877525354699/e2A-201-516/2018>.
41. „Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. kovo 27 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. e2A-124-370/2018“, <https://eteismai.lt/byla/98274012898255/e2A-124-370/2018>.
42. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. kovo 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-132-695/2016“, <https://eteismai.lt/byla/115511372190674/3K-3-132-695/2016>.
43. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gruodžio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-665-969/2015“, <https://eteismai.lt/byla/111012308103962/3K-3-665-969/2015>.
44. „Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. spalio 31 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e2A-552-407/2018“, <https://eteismai.lt/byla/68185361893088/e2A-552-407/2018?word=n.n.%20avarija>.
45. „Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. balandžio 10 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e2A-201-516/2018“, <https://eteismai.lt/byla/66877525354699/e2A-201-516/2018>.
46. „Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. kovo 27 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. e2A-124-370/2018“, <https://eteismai.lt/byla/98274012898255/e2A-124-370/2018>.
47. „Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. vasario 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-60-302/2019“, <https://eteismai.lt/byla/153452467601855/e2A-60-302/2019>.
48. „Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. vasario 26 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e2A-60-302/2019“, <https://eteismai.lt/byla/153452467601855/e2A-60-302/2019>.
49. „Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. lapkričio 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-614-464/2015“, <https://eteismai.lt/byla/75564787934100/2A-614-464/2015>.
50. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. birželio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. E3K-3-250-915/2018“, <https://eteismai.lt/byla/107467449031034/e3K-3-250-915/2018>.
51. „Klaipėdos apygardos teismo 2017 m. kovo 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-327-796/2017“, <https://eteismai.lt/byla/44004468923702/2A-327-796/2017>.
52. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gegužės 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-177-687/2019“, <https://eteismai.lt/byla/66075296443424/e3K-3-177-687/2019>.
53. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. birželio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. E3K-3-250-915/2018“, <https://eteismai.lt/byla/107467449031034/e3K-3-250-915/2018>.
54. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. rugpjūčio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-469-611/2015“, <https://eteismai.lt/byla/266901453142683/3K-3-469-611/2015>.
55. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. vasario 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-8-403/2019“, <https://eteismai.lt/byla/135244888974279/e3K-3-8-403/2019?word=litura%20%20%20medicinos%20bankas>.
56. „Klaipėdos apygardos teismo 2017 m. kovo 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-327-796/2017“, <https://eteismai.lt/byla/44004468923702/2A-327-796/2017>.

57. „Panevėžio apygardos teismo 2019 m. sausio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-26-198/2019“, <https://eteismai.lt/byla/261071051044403/e2A-26-198/2019?word=857%20bendrija%20vieta>.

ANOTACIJA LIETUVIŲ IR ANGLŲ KALBOMIS

Reikšminiai žodžiai: *projektuotojas, sutartinė ir deliktinė atsakomybė, statybos dalyvių atsakomybės santykis.*

Šiame darbe atskleidžiami daugiausia teisinių problemų keliantys klausimai dėl projektuotojo sutartinės ir deliktinės atsakomybės taikymo ir atribojimo bei projektuotojo atsakomybės santykio su kitais statybos dalyviais. Gauti tyrimo rezultatai parodė, jog susiklosčius rangos ir subrangos teisiniams santykiams, kai užsakovo ir projektuotojo, kaip subrangovo, sutartiniai teisiniai santykiai nesieja – užsakovas neturi teisės reikšti projektuotojui reikalavimo dėl žalos atlyginimo deliktinės atsakomybės pagrindu, kadangi žala, susijusi su rangos/subrangos sutarčių netinkamu vykdymu, gali būti atlyginama tik sutartinės atsakomybės pagrindu ir reiškiant reikalavimą tik savo sutarties kontrahentui. Tais atvejais, kai už žalą projektuotojas atsako kartu su kitais statybos dalyviais, skirtingų sutarčių pagrindu – projektuotojui taikoma dalinė atsakomybė (sutartinė). Be to, tyrimo rezultatai atskleidė, jog projektuotojas, kaip ir valstybės institucija, neteisėtai išdavusi statybą leidžiantį dokumentą, gali būti pripažintas kaltu, kurio lėšomis turi būti šalinami statybos padariniai, pagal neteisėtai išduotą statybą leidžiantį dokumentą, nustačius, jog statybą leidžiančio dokumento neteisėtumą lėmė statinio projekto sprendiniai, neatitinkantys teisės aktų reikalavimų.

Key words: *designer, contractual and non-contractual liability, share of the liability of construction parties*

This study is devoted to the most complicated legal issues regarding the application and limitation of the contractual and non-contractual liability of a designer, and the share of joint liability of the designer and other construction parties. The study results revealed that in the case of contractor/sub-contractor legal relations where a customer has no legal relation with a designer as a subcontractor, the customer has no right to claim damages against the designer on the non-contractual basis as the damage due to improper performance of the contract/sub contractual agreement can only be compensated on the basis of contractual liability and by making claim only to the counterparty of the contract. In cases where a designer shares liability for damage with the other contractual parties on the basis of different contracts, the designer is subject to the partial liability (contractual). In addition, the results of the study revealed that the designer as well as the public authority that unlawfully issued the construction permit may be found guilty, and required to remedy the effects of the construction accomplished on the basis of unlawfully issued construction permit provided that the unlawfulness of the construction was determined because of the building design solutions which did not comply with the legal requirements.

SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA

Magistro baigiamojo darbo tema „Projektuotojo, kaip statybos proceso dalyvio, atsakomybė“. Statybų proceso sudėtingumas, lemia, jog tarp projektuotojo kitų statybos dalyvių susiklosto daugialypiai teisiniai santykiai, todėl atsiradus žalai ir sprendžiant klausimą, kas ją turėtų atlyginti, praktikoje kyla sunkumų dėl projektuotojui taikytinos civilinės atsakomybės rūšies (sutartinės, deliktinės) nustatymo bei atsakomybės paskirstymo, kai už žalą yra atsakingas projektuotojas kartu su kitais statybos dalyviais, pažymint, jog teismų praktika šiais klausimais nėra vieninga.

Projektuotojo sutartinės ir deliktinės atsakomybės santykis šiame tyrime buvo nagrinėjamas rangos ir subrangos teisinių santykių kontekste, kai projektuotojui, kaip subrangovui, reikalavimą dėl žalos, susijusios su rangos sutartimi, atlyginimo, deliktinės atsakomybės pagrindu, reiškė užsakovas, kurio su projektuotoju sutartiniai teisiniai santykiai nesiejo, o projektuotojo neteisėtus veiksmus užsakovas kildino iš bendrosios pareigos elgtis atidžiai ir rūpestingai pažeidimo. Kasacinis teismas nagrinėjamu atveju pažymėjo, jog tais atvejais, kai prielaidos žalai atsirasti yra tarp šalių susiklostę sutartiniai teisiniai santykiai (rangos, subrangos) – atsiradusi žalą yra susijusi būtent su netinkamu sutartinių įsipareigojimų vykdymu, kurių netinkamas vykdymas negali būti prilyginamas bendrosios pareigos elgtis atidžiai ir rūpestingai pažeidimu, kai šalių sutartiniai santykiai nesieja. Todėl susiklosčius rangos ir subrangos teisiniams santykiams, gali kilti tik sutartinė atsakomybė ir tik tarp sutartį sudariusių šalių. Atitinkamai darytina išvada, jog susiklosčius rangos ir subrangos teisiniams santykiams užsakovas neturi teisės reikšti projektuotojui, kaip subrangovui, reikalavimo dėl žalos atlyginimo, nei sutartinės nei deliktinės atsakomybės pagrindu.

Tyrime taip pat buvo nagrinėjamas projektuotojo ir kitų statybos dalyvių atsakomybės santykis, pažymint, jog tais atvejais, kai už žalą projektuotojas atsako kartu su kitais statybos dalyviais, skirtingų sutarčių pagrindu – projektuotojui taikoma dalinė atsakomybė (sutartinė). Be to, tyrimo rezultatai atskleidė, jog projektuotojas, kartu su valstybės institucija, neteisėtai išdavusia statybą leidžiantį dokumentą, gali būti pripažintas kaltu, kurio lėšomis gali būti šalinami statybos padariniai, pagal neteisėtai išduotą statybą leidžiantį dokumentą, nustačius, jog statybą leidžiančio dokumento neteisėtumą lėmė statinio projekto sprendiniai, neatitinkantys teisės aktų reikalavimų. Atkreiptinas dėmesys, jog klausimai dėl statybos padarinių šalinimo išlaidų paskirstymo tarp kaltais pripažintų asmenų iki šiol teismų praktikoje sprendžiami nebuvo, todėl pagrįstai tikėtina, jog kilus ginčui dėl šių išlaidų atlyginimo paskirstymo, o t. y. dalinės ar solidariosios atsakomybės taikymo, teismai vadovautųsi nuosekliai savo praktikoje suformuotomis taisyklėmis, paremtomis priešastinio ryšio pobūdžio nustatymu.

SANTRAUKA ANGLŲ KALBA

Master's thesis on "The Liability of the Designer as a Participant of Construction Process". The complexity of construction process results in joint legal liability between the designer and other construction parties, and in case where the damage and the issue of compensation appears, it is practically complicated to determine the type of civil liability applicable to a designer, and allocate the liability if the designer is jointly liable with other construction parties – it should be noted that the related judicial practice is different.

Relation of the designer contractual/ non-contractual liability in this study was analysed in the context of the contractor/sub-contractor legal relations, where the designer (subcontractor) had to compensate the damage under the contractual agreement and on the basis of non-contractual liability upon requirement of the customer that had no legal contractual relation with the designer, and determined unlawfulness of the activities of the designer only by general requirement to perform tasks with due care and diligence. In that particular case, the Court of Cassation assumed that in cases where the contractual/sub contractual legal relations between the parties is a prerequisite for the damage, the damage incurred should be linked specifically to the improper performance of contractual obligations, which cannot be equated with a general requirement of care and diligence, which appears between the parties that have no contractual relation. Thus, to the contractual/sub contractual legal relations only the contractual liability between the parties to the contract may be applied. Accordingly, it should be concluded that in the case of contractual/sub contractual legal relations, the customer is not entitled to claim damages from the designer (subcontractor) either under contractual or non-contractual liability.

The study also focussed on the share of liability of the designer and other construction parties, and it was noted that where a designer shares liability for damage with the other contractual parties on the basis of different contracts, the designer is subject to the partial liability (contractual). In addition, the results of the study revealed that the designer as well as the public authority that unlawfully issued the construction permit may be found guilty, and required to remedy the effects of the construction accomplished on the basis of unlawfully issued construction permit provided that the unlawfulness of the construction was determined because of the building design solutions which did not comply with the legal requirements.

It should be noted that the issue of distribution of construction damage removal costs between the persons found guilty has not yet been in the judicial practice so it is reasonable to expect that in the event of a dispute over the distribution of such costs, which means applying of partial or joint liability, the courts would implement the rules consistently formed in their practice, and based on determination of the specificity of causal link.

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

2019-12-16

Vilnius

Aš, Mykolo Romerio universiteto (toliau – Universitetas), Teisės fakulteto, Civilinės ir verslo teisės programos, nuolatinųjų studijų studentė Evelina Jasulaitytė, patvirtinu, kad šis magistro rašto baigiamasis darbas „Projektuotojo, kaip statybos proceso dalyvio, atsakomybė“:

1. Yra atliktas savarankiškai ir sąžiningai;
2. Nebuvo pristatytas ir gintas kitoje mokslo įstaigoje Lietuvoje ar užsienyje;
3. Yra parašytas remiantis akademinio rašymo principais ir susipažinus su rašto darbų metodiniais nurodymais.

Man žinoma, kad už sąžiningos konkurencijos principo pažeidimą – plagijavimą studentas gali būti šalinamas iš Universiteto kaip už akademinės etikos pažeidimą.

Evelina Jasulaitytė

